

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4848

[Total No. of Pages : 4

[5962]-SODL-101

F.Y. M.A.

EDUCATION

**MAE - 101 : Basics of Education and Psychology of Learner
& Learning
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks question is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is about 120 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 marks question is about 250 to 300.*

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) What are different types of knowledge?
- b) What is the scope of Educational Sociology?
- c) Explain the concept of Learning.
- d) What do you mean by Social Change?
- e) What do you mean by Models of Teaching?
- f) Write democratic aims of Education.
- g) Explain the concept of Intelligence.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Explain various factors of creativity with examples.
- b) Explain the various principles of development.
- c) Explain the application of Inquiry Training Model in teaching-learning process.
- d) Explain the concept of Equality of Educational opportunities with suitable examples.
- e) Write a note on formal agencies of education.
- f) Suggest various activities for personality development of students.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Explain psychological basis of Education with suitable examples.
- b) Explain the main principles of Gestalt theory with examples.
- c) Write about different types of intelligence tests.
- d) Explain the steps of Role Play Model.
- e) Explain the characteristics of Informal Education with examples.
- f) Explain the factors affecting learning.

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) Mass Media Boon or Curse for Education discuss on the above statement.
- b) Explain psychoanalytic school & its contribution to psychology.
- c) What do you mean by Brain Based Learning? Explain it's contribution for effective teaching learning.
- d) Illustrate Allport's Personality Development theory.

Total No. of Questions : 4]

PA-4848

[5962]-SODL-101

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE - 101 : Basics of Education and Psychology of Learner
& Learning

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 120 ते 150 शब्द.
5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तर लिहा.

[10]

- अ) ज्ञानाचे विविध प्रकार कोणते आहेत?
ब) शैक्षणिक समाजशास्त्राची व्याप्ती काय आहे?
क) अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) सामाजिक बदल म्हणजे काय?
इ) अध्यापनाची प्रतिमाने म्हणजे काय?
फ) शिक्षणाची लोकशाही ध्येये लिहा.
य) बुद्धिमत्तेची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सर्जनशीलतेचे विविध घटक सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) विकासाची विविध तत्त्वे स्पष्ट करा.
क) अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेत पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानाचे उपयोजन स्पष्ट करा.
ड) 'शैक्षणिक संधीची समानता' ही संकल्पना योग्य उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
इ) औपचारिक शिक्षण संस्था यावर टीप लिहा.
फ) विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी विविध उपक्रम सूचवा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याची चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) शिक्षणाचा मानसशास्त्रीय पाया सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) समष्टिवादी (गेस्टॉल्ट) उपपत्तीचे मुख्य तत्त्वे सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) बुद्धिमापन चाचणीच्या विविध प्रकारांबाबत लिहा.
- ड) भूमिकापालन प्रतिमानाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- इ) अनौपचारिक शिक्षणाचे गुणधर्म सोदाहरण स्पष्ट करा.
- फ) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) “समूहसंपर्क माध्यमे शिक्षणासाठी शाप कि वरदान” यावर चर्चा करा.
- ब) मनोविश्लेषण वाद (संप्रदाय) स्पष्ट करून त्याचे मानसशास्त्रीय योगदान स्पष्ट करा.
- क) मेंदू आधारित अध्ययन म्हणजे काय? त्याचे प्रभावी अध्ययन अध्यापनासाठीचे योगदान स्पष्ट करा.
- ड) ऑलपोर्ट (Allport) ची व्यक्तिमत्त्व विकास उपपत्ती विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4849

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-102

F. Y. M.A.

EDUCATION

**MAE 102 : Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five out of Seven :

[10]

- a) Write definition of secularism.
- b) Write any two points which explains relationship between philosophy and education.
- c) Write any two educational thoughts of J.P. Naik.
- d) Write any features of 'Learning by doing' process introduced by John Dewey.
- e) Suggest any two programmes for Inculcation Indian constitution among children.
- f) Write any two positive effects of personality development.
- g) What is social stratification.

Q2) Attempt any Four out of Six :

[20]

- a) Explain Importance of philosophy in daily life.
- b) How will you co-relate philosophy with educational process.
- c) Explain Educational objectives through the perception of Jainism.
- d) Explain Teaching method of Islam Education.
- e) Explain Educational thoughts of Swami vivekanand.
- f) How Philosophy of Idealism is different from Naturalism.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four out of Six : [20]

- a) Explain Internal factors affected on Learning Process.
- b) Write any five elements of Indian University Act 1904.
- c) Explain Recommendation given by Radhakrishnan committee.
- d) Write any five elements from educational policy belongs to woman.
- e) Write any five students problems belongs to exam.
- f) Write short note on Educational scheme SSA.

Q4) Attempt any Two from Four : [20]

- a) Explain :
 - i) Educational objectives
 - ii) Teaching methodology
 - iii) Curriculum.
 - iv) Role of Teacher.belongs to Islam Education
- b) Explain Buddhism with following points.
 - i) Concept of knowledge.
 - ii) Role of Student.
 - iii) Teaching methods.
 - iv) Role of Teachers.
- c) Explain Educational contribution of Plato with following points.
 - i) Definition of Education.
 - ii) Teaching methods.
 - iii) Teacher's Role.
 - iv) Student's Role.
- d) Write the names of moral values from education? As a teacher how will you inculcate moral value among children.

Total No. of Questions : 4]

PA-4849

[5962]SODL-102

F. Y. M.A.

EDUCATION

MAE 102 : Philosophy of Education and Sociology of Education

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजव्या बाजूचे अंक हे प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्रश्न 1) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- अ) धर्मनिरपेक्षता ची व्याख्या लिहा.
ब) शिक्षणाचा तत्वज्ञानाशी संबंध स्पष्ट करणारे कोणतेही दोन मुद्दे लिहा.
क) जे. पी. नाईक यांचे कोणतेही दोन शैक्षणिक विचार लिहा.
ड) जॉन ड्यूई यांचे अनुभव जन्य अध्ययन याची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
इ) भारतीय संविधान विद्यार्थ्यांमध्ये संक्रमित होण्यासाठी कोणतेही दोन कार्यक्रम सूचवा.
फ) व्यक्तीमत्त्व विकास याचे शिक्षणावर होणारे कोणतेही दोन सकारात्मक परिणाम लिहा.
य) सामाजिक वर्गिकरण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- अ) दैनंदिन जीवणातील तत्वज्ञानाचे महत्त्व लिहा.
ब) तुम्ही शिक्षणाची सांगड तत्वज्ञानाशी कशी जोडाल.
क) जैन तत्वज्ञानानुसार शिक्षणाची ध्येय लिहा.
ड) ईस्लाम तत्वज्ञानानुसार अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.
इ) स्वामी विवेकानंदांचे शिक्षण विषयक विचार स्पष्ट करा.
फ) आदर्शवादी तत्वज्ञान निसर्गवादापेक्षा भिन्न आहे हे कसे स्पष्ट कराल.

- प्रश्न 3) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]
- अ) अध्ययन प्रक्रियेवर परिणाम करणारे अंतर्गत घटक स्पष्ट करा.
 - ब) भारतीय विद्यापीठ कायदा 1904 मधील कोणत्याही पाच बाबी लिहा.
 - क) राधाकृष्णन् समितीच्या शिक्षण विणयक शिफारसी स्पष्ट करा.
 - ड) स्त्री शिक्षण धोरणाच्या कोणत्याही पाच बाबी लिहा.
 - इ) विद्यार्थ्यांच्या परिक्षा संदर्भातील पाच समस्या लिहा.
 - फ) SSA शिक्षण योजना यांवर टिप लिहा.

- प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : [20]
- अ) तत्वज्ञानाची शाखा ईस्लाम शिक्षण याची माहिती खालील मुद्द्यांना अनुसरून लिहा.
 - i) शिक्षणाचे ध्येय
 - ii) अध्यापन पद्धती
 - iii) अभ्यासक्रम
 - iv) शिक्षकाची भूमिका
 - ब) तत्वज्ञानाची शाखा बौद्ध शिक्षण खालील मुद्द्यांना अनुसरून लिहा.
 - i) शिक्षणाची संकल्पना
 - ii) विद्यार्थ्यांची भूमिका
 - iii) अध्यापन पद्धती
 - iv) शिक्षकांची भूमिका
 - क) प्लेटो या पाश्चात्य तत्वे त्याचे शिक्षण विणयक विचार खालील मुद्द्यांना अनुसरून लिहा.
 - i) शिक्षणाची व्याख्या
 - ii) अध्यापन पद्धती
 - iii) शिक्षकांची भूमिका
 - iv) विद्यार्थ्यांची भूमिका
 - ड) शिक्षणातील गाभाभूत घटक लिहा. एक शिक्षक म्हणून तुम्ही हे गाभाभूत घटक तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कसे संक्रमित कराल.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4850

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-103
F.Y. M.A.
EDUCATION
MAE - 103 : Indian Education Policy and Systems &
Research Methodology in Education
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 2 marks is about 30 to 50 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *Word limit for questions of 10 marks is about 250 to 300 words.*

Q1) Attempt any Five from the following :

[10]

- a) Write nature of Buddhist Education System.
- b) Write information about steps of Wardha Education Policy.
- c) Write features of Kothari Commission.
- d) Write information about 'Sawayamprapha?'
- e) Write aims of review of related literatures.
- f) Write merits of observation technique.
- g) What is meant by Action research.

Q2) Attempt any 4 from the following :

[20]

- a) Write features of Medieval Hindu Education System.
- b) Explain objectives of basic education system.
- c) Explain main recommendations of plan of action (1992).
- d) Write about Criteria of good Research problem.
- e) Explain merits of qualitative research.
- f) Write main five steps of scientific method.

P.T.O.

Q3) Attempt any 4 from the following :

[20]

- a) Explain provisions of Wood's dispatch.
- b) Write information about recommendations of Hunter Commission.
- c) Why Mudliyar Commission is called as, 'Secondary Education Commission'.
- d) Explain difference between quantitative and qualitative research.
- e) What is meant by hypothesis? Explain importance of Hypothesis.
- f) Explain limitations of interview technique.

Q4) Attempt any 2 from the following :

[20]

- a) Explain 'Wardha Education Policy 1939' with the help of following points.
 - i) Objectives
 - ii) Steps
- b) Explain different educational policies of inclusive education.
- c) Write merits and Limitations of quantitative research.
- d) What is meant by research scope? Explain difference between limitations and delimitations of research.

Total No. of Questions : 4]

PA-4850

[5962]SODL-103

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE - 103 : Indian Education Policy and Systems &
Research Methodology in Education

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही 5 प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]
- अ) बौद्धधर्मीय शिक्षण व्यवस्थेचे स्वरूप लिहा.
ब) वर्धा शिक्षण योजनेच्या पायऱ्याबाबत माहिती लिहा.
क) कोठारी आयोगाची वैशिष्ट्ये लिहा.
ड) 'स्वयंप्रभा' बाबत माहिती लिहा.
इ) संबधित साहित्याच्या आठव्याचे उद्देश लिहा.
फ) निरीक्षण तंत्राचे फायदे लिहा.
य) कृती संशोधन म्हणजे काय?

- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 4 प्रश्नांची उत्तरे सोडवा. [20]
- अ) मध्ययुगातील हिंदू धर्मीयांच्या शिक्षण व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) मूलोदयोगी शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
क) कृती कार्यक्रम (1992) मधील प्रमुख शिफारशी स्पष्ट करा.
ड) चांगल्या संशोधन समस्येचे निकष लिहा.
इ) गुणात्मक संशोधनाचे फायदे स्पष्ट करा.
फ) वैज्ञानिक पद्धतीच्या पाच प्रमुख पायऱ्या लिहा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याची 4 प्रश्नांची उत्तरे सोडवा. [20]
- अ) वुडच्या खलित्यातील तरतुदी स्पष्ट करा.
 - ब) हंटर कमिशनच्या शिफारशींची माहिती लिहा.
 - क) मुदलियार आयोगाला 'माध्यमिक शिक्षण आयोग' असे का म्हणतात?
 - ड) संख्यात्मक आणि गुणात्मक संशोधन यातील फरक स्पष्ट करा.
 - इ) परिकल्पना म्हणजे काय? परिकल्पनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - फ) मुलाखत तंत्राच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) वर्धा शिक्षण योजना 1939, खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
 - i) उद्दिष्टे
 - ii) पायऱ्या
 - ब) सर्वसमावेशित शिक्षणासाठीची विविध शैक्षणिक धोरणे सविस्तर स्पष्ट करा.
 - क) संख्यात्मक संशोधनाचे फायदे व मर्यादा लिहा.
 - ड) संशोधनाची व्याप्ती म्हणजे काय? संशोधनाची मर्यादा आणि परिमर्यादा यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4851

[Total No. of Pages : 4

[5962]-SODL-104

F.Y. M.A.

EDUCATION

**104 : Inclusive Education and Life Long Learning & NGO
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks question is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is about 120 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 marks question is about 250 to 300.*

Q1) Attempt any Five out of seven from the following :

[10]

- a) Write any four objectives of inclusive education.
- b) What is meant by hearing impairment?
- c) What is meant by group teaching?
- d) Write concept of "Life Long Learning".
- e) What is F.L.A.W?
- f) Explain the concept of Remedial teaching.
- g) What is meant by Artificial Intelligence (AI)?

Q2) Attempt any Four from the following :

[20]

- a) Explain in detail about Life Long Education identified by OECD?
- b) Explain present status of Special education at global level.
- c) Describe National Adult Education Program.
- d) Write in short Issues of inclusive school.
- e) Explain the types of learning disability with suitable example.
- f) Write - Importance of Basic resources for School.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Explain different policies of Inclusive education in India.
- b) State the importance of life long education for individual growth.
- c) Differentiate between special education integrated education & inclusive education.
- d) What is meant by blindness? Write types of blindness.
- e) Explain in detail types of Individualised Education Plan (IEP).
- f) Explain about various technological resources useful in inclusive school.

Q4) Attempt any Two from the following :

[20]

- a) "Lifelong Learning is essential in knowledge based society". Justify.
- b) What is self regulated learning? As a teacher, how will you develop self regulated learning competencies among your students.
- c) Explain types of Disability? Suggest various activities to engage autistic children in school.
- d) Explain with suitable example the contribution of NGO in National Adult Education.

Total No. of Questions : 4]

PA-4851

[5962]-SODL-104

F.Y. M.A.

EDUCATION

104 : Inclusive Education and Life Long Learning & NGO

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 120 ते 150 शब्द.
5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) समावेशक शिक्षणाची कोणतेही चार उद्दिष्टे लिहा.
ब) कर्णबधीरत्व म्हणजे काय?
क) समूह अध्यापन म्हणजे काय?
ड) “आजीवन अध्ययन” संकल्पना लिहा.
इ) एफ्. एल्. ए. डब्ल्यू. म्हणजे काय?
फ) उपचारात्मक अध्यापनाची संकल्पना लिहा.
य) कृत्रिम बुद्धिमत्ता (ए. आय) म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- अ) ओ इ सी डी द्वारे ओळखलेल्या आजीवन शिक्षणाची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) जागतिक स्तरावर विशेष शिक्षणाची सद्यस्थिती स्पष्ट करा.
क) राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रमाचे वर्णन करा.
ड) समावेशक शाळेसमोरील आव्हाने थोडक्यात लिहा.
इ) अध्ययन अक्षमतेचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
फ) शाळेसाठी पायाभूत सुविधांचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) भारतातील समावेशक शिक्षणाविषयीच्या विविध धोरणांचे स्पष्टीकरण द्या.
- ब) आजीवन शिक्षणाचे महत्त्व विश्लेषित करा.
- क) विशेष शिक्षण, एकात्मिक शिक्षण व समावेशक शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा.
- ड) अंधत्व म्हणजे काय? अंधत्वाचे प्रकार लिहा.
- इ) वैयक्तिक शैक्षणिक योजनेचे टप्पे विस्तृतपणे स्पष्ट करा. (IEP चे टप्पे)
- फ) समावेशक शाळेत सहाय्यभूत ठरणाऱ्या विविध तंत्रज्ञान साधनांविषयी स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : [20]

- अ) “ज्ञान आधारित समाजात आजीवन शिक्षण महत्त्वपूर्ण आहे” सिद्ध करा.
- ब) स्वनियंत्रित अध्ययन म्हणजे काय? शिक्षक म्हणून तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये स्वनियंत्रित अध्ययन क्षमता कशा विकसित कराल.
- क) अक्षमतेचे प्रकार स्पष्ट करा. स्वमग्न विद्यार्थ्यांना शाळेत गुंतविण्यासाठी विविध उपक्रम सूचवा.
- ड) राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षणात स्वयंसेवी संघटनांचे योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4852

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-111

F.Y.M.A.

**ENG 01: ENGLISH LITERATURE FROM 1550 TO 1798
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt the following (Any 5) :

[10]

- a) Why does the speaker criticise the church in the poem, 'The Lie'?
- b) What is a petrarchan sonnet?
- c) Who is Ariel in 'The Tempest'?
- d) How does Aristotle define an epic?
- e) Whom did John Dryden attack in the satirical verse 'Mac Flecknoe'?
- f) What is the theme of the poem, 'London'?
- g) Which classical philosopher is referred to in 'A Dream - An Allegory'?

Q2) Attempt the following (Any 4) :

[20]

- a) Why does the poet regard the sun with contempt in 'The Sunne Rising'?
- b) Discuss the factors that led to the downfall of Edward II.
- c) Describe the romantic and realistic elements in the play, 'The Tempest'.
- d) Describe the theme of the poem, 'Delight in Disorder'.

P.T.O.

- e) Discuss 'Batter My Heart' by John Donne as a religious poem.
- f) Why does the speaker of the poem, 'Go Lovely Rose' compare the beloved to a rose?

Q3) Answer the following (Any 4) : **[20]**

- a) Describe the major characters in Volpone.
- b) Paradise Lost is a classical epic. Discuss.
- c) Write a note on the mock heroic elements in Mac Flecknoe.
- d) Attempt a character sketch of Belinda in 'The Rape of the Lock'.
- e) What does the lamb signify in the poem 'The Little Black Boy'?
- f) Write a short note on the dramatic irony in 'Volpone'.

Q4) Answer the following (Any 2) : **[20]**

- a) Describe the super natural elements in the play, 'The Tempest'.
- b) Write a note on the autobiographical elements in 'Paradise Lost'?
- c) What is a sonnet? Discuss the different types in detail.
- d) Critically evaluate Alexander Pope's 'The Rape of the Lock' as a Mock heroic epic.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4853

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-112

M.A.

ENGLISH

**ENG - 02 : English Literature From 1798 to Present
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 5 out of 7 from the following : **[5 × 2 = 10]**

- a) When was the lyrical ballads published? How many poems of Coleridge were there in it?
- b) What is the main theme of 'Ode on a Grecian Urn'?
- c) Who wrote the poem 'On First Looking into Chapman's Homer'?
- d) What is the genre of the novel 'Frankenstein'?
- e) What kind of places are the children working in the poem 'The cry of the Children'?
- f) What is the message of the poem 'Preludes'?
- g) Who has written the poem 'Counter Attack'?

Q2) Attempt any 4 out of 6 from the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Write a short note on the influence of German metaphysics on S.T. Coleridge.
- b) Critically evaluate Keats's 'Ode on a Grecian Urn'.
- c) Analyse the use of the image of a bird in Felicia Heman's poem 'The Bird's Release'.
- d) Comment on the transformation of the monster in 'Frankenstein'.
- e) Give a brief outline of the novel 'Persuasion'.
- f) Critically evaluate Wordsworth's poem 'Resolution and independence'.

P.T.O.

Q3) Attempt any 4 out of 6 from the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Analyse 'Among the Rocks' as an Ode to the earth.
- b) Discuss themes of the poem 'The Second Coming'.
- c) Write a short note on the elements of Gothic in 'Wide Sargasso Sea.'
- d) Comment on the play 'Rosencrantz and Guildenstern are Dead' by Tom Stoppard.
- e) Evaluate the poem 'Blackberry Picking'.
- f) Why is T.S. Eliot known as a classicist?

Q4) Attempt any 2 out of 4 from the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Describe nature in the poem 'The Bird's Release'.
- b) Explain 'Resolution and Independence' is a nature poem.
- c) Comment on 'Frankenstein' as a gothic novel.
- d) Discuss the philosophical concerns of Tom stoppard's play 'Rosencrantz and Guildenstern are Dead'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4854

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-113

M.A. - I

ENGLISH

ENG - 03 : Contemporary Studies in English Language
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Answer all the questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt the following (Any 5) : **[10]**

- a) Write the difference between 'Signifier' and 'Signified'.
- b) What are the major types of Morphemes?
- c) What is a Compound Sentence?
- d) What is difference between semantics and pragmatics?
- e) What do you mean by 'Parole'?
- f) What is a prepositional phrase?
- g) State the difference between Competence and Performance.

Q2) Attempt the following (Any 4) : **[20]**

- a) Why has traditional grammar become outdated?
- b) Explain Adverbial Phrase with suitable examples.
- c) What is determiner? Explain the different categories of determiner.
- d) What is a Noun Clause? Explain with suitable examples.
- e) What are direct and indirect speech acts in the English Language?
- f) Discuss the relationship between lexicon and grammar.

P.T.O.

Q3) Attempt the following (Any 4) : [20]

- a) Differentiate between formal and informal styles of language.
- b) Describe compound and Complex sentence with suitable examples.
- c) Discuss the general principle of lexicography.
- d) Explain the types of sentences with suitable examples.
- e) Describe the Regional and Social Dialects.
- f) Explain the problems of morphological analysis.

Q4) Attempt the following (Any 2) : [20]

- a) Describe the origin and significance of the branches of linguistics.
- b) Explain the Grammatical, Attitudinal and Accentual functions of Intonation.
- c) Discuss the concepts of pidgins, creoles, borrowing and esperanto with examples.
- d) Explain the concepts of bilingualism, multilingualism and language planning.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4855

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-114

F.Y M.A.

ENGLISH

**ENG 04: Literary Criticism and Theory
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five out of seven from the following : **[10]**

- a) How does Bharata define drama? Name the eight rasa/sentiments identified by him.
- b) When was the 'Preface to Shakespeare' first published? Mention its main objective.
- c) What is 'A vindication of the Rights of Woman', by Mary Wollstonecraft, about?
- d) According to T.S. Eliot, what is the role of a critic?
- e) What does the death of an author imply according to Foucault?
- f) What is the basic idea highlighted by Iser in his essay, 'The Play of the Text'?
- g) Mention any two major issues highlighted by second wave feminism.

Q2) Attempt any Four out of six from the following : **[20]**

- a) Discuss briefly the significant issues raised in the 'Preface to The Lucky Chance'.
- b) Briefly mention the life and works of Mathew Arnold.

P.T.O.

- c) In what way does Wollstonecraft make a critique of Milton in 'A Vindication of the Rights of Woman'?
- d) Write a note on 'Preface to Shakespeare'.
- e) Write a short note on 'The functions of criticism'.
- f) Write a short note on 'Touchstone Method'.

Q3) Attempt any Four out of the six from the following : **[20]**

- a) What major ideas are highlighted in the essay 'Structural Analysis of Narrative'?
- b) Write a note on the essay - 'Freud and Literature'.
- c) Discuss briefly the significant issues raised in the essay 'What is an Author?'.
- d) State the differences between sex and gender.
- e) Prepare a brief biographical sketch of Lionel Trilling.
- f) What is the major argument of Edward Said's 'Orientalism'?

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Discuss the six elements of tragedy as mentioned by Aristotle? Does Aristotle give the same importance to all of them?
- b) Explain the views of Marxist critic, Raymond Williams on culture.
- c) Compare and contrast 'Natya Shastra' with Aristotle's 'Poetics'.
- d) 'The Marxists view literary texts as direct bearers of the socio-economic forces that govern the society'. Justify the statement.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4858

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-123

M.A. - I

HINDI (हिंदी)

HIN - 113 : भारतीय एवं पाश्चात्य काव्यशास्त्र
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।

[10]

- पंडितराज जगन्नाथ के संस्कृत काव्य परिभाषा लिखिए।
- भरत मूनि का रसनिष्पत्ति का सूत्र क्या है?
- अलंकार की परिभाषा लिखिए।
- यमक अलंकार का एक उदाहरण दीजिए।
- ध्वनि सिद्धांत के किन्हीं दो भेद लिखिए।
- वक्रोक्ति के भेद लिखिए।
- भट्टनायक ने किस सिद्धांत का प्रतिपादन किया है?

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- भामह के संस्कृत के काव्य स्वरूप को समझाइए।
- वीर रस को स्पष्ट कीजिए।
- अतिशयोक्ति अलंकार को स्पष्ट कीजिए।
- उदात्तवाद सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।
- माधुर्य गुण को समझाइए।
- संप्रेषण सिद्धांत क्या है, स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) अलंकार सिद्धांत
- ब) करुण रस
- क) अनुप्रास अलंकार
- ड) अरस्तु
- इ) निवैयक्तिकता सिद्धांत
- फ) शब्दार्थी सहितौ काव्यं स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) काव्य के अलंकार सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।
- ब) रस के अवयवों को विषद कीजिए।
- क) प्लेटो के काव्य सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।
- ड) अतिशयोक्ति अलंकार को स्पष्ट कीजिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4859

[5962]-SODL-124

[Total No. of Pages : 2

M.A.

HINDI (हिंदी)

HIN - 115 : नाटककार मोहन राकेश और हिंदी उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।

[10]

- पाश्चात्य साहित्या लोचना का आरंभ किससे होता है?
- 17 वीं शताब्दी में मुक्ताकाश नाट्यसंगठन की स्थापना कहां हुई?
- आधे-अधूरे नाटक में वातावरण अथवा परिवेश किसके माध्यम से व्यक्त हुआ है?
- चित्रा मुद्गल का उपन्यास 'पोस्ट बॉक्स नं 203' नालासोपारा किस पर केंद्रित है?
- रणेंद्र का किस साहित्य में विशेष योगदान रहा है?
- 'छप्पर' उपन्यास कब प्रकाशित हुआ था?
- 'तमस' उपन्यास की कथावस्तु किस पर आधारित है?

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- नाटक का 'अभिनेयता' तत्व स्पष्ट कीजिए।
- प्रियंगुमंजरी मल्लिका से क्या प्रस्ताव रखती है?
- 'आधे-अधूरे' की नायिका सावित्री की मनोदशा का चित्रण कीजिए।

P.T.O.

- ड) 'तमस' उपन्यास की भाषाशैली पर प्रकाश डालिए।
- इ) 'गिलिगडु' उपन्यास की मूलसंवेदना क्या है?
- फ) रणेंद्र का साहित्यिक परिचय दीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) रंगमंच की विभिन्न शैलियों पर प्रकाश डालिए।
- ब) प्रसिद्ध आलोचक गुलाबराय ने नाटक को कैसे परिभाषित किया है?
- क) 'लहरों के राजहंस' नाटक का मूलाधार क्या है?
- ड) डॉ. जयप्रकाश कर्दम की रचनाओं का उल्लेख करते हुए संक्षिप्त जीवन परिचय दीजिए।
- इ) 'छप्पर' उपन्यास की मूल संवेदना स्पष्ट कीजिए।
- फ) 'ग्लोबल गांव के देवता' उपन्यास के प्रमुख पात्रों का संक्षिप्त परिचय दीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों का उत्तर विस्तार से लिखिए।

[20]

- अ) हिंदी रंगमंच के विकासक्रम का विस्तार से विवेचन कीजिए।
- ब) 'आषाढ का एक दिन' नाटक के संदर्भ में कालिदास के चरित्र की व्याख्या कीजिए।
- क) 'तमस' उपन्यास की कथावस्तु की विवेचना कीजिए।
- ड) 'गिलिगडु' उपन्यास की प्रासंगिकता स्पष्ट कीजिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4860

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-131

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR - 111 : भाषा व्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मुळात ट्रान्सलेशन ही संकल्पना साहित्यात आहे.
ब) एका भाषेतील मजकूर, त्याचा आशय आणि अभिव्यक्तिजन्य अनुभवांसह दुसऱ्या भाषेत उतरविण्याची प्रक्रिया म्हणजे भाषांतर होय, ही व्याख्या कोणी केली.
क) ज्ञानेश्वरी हा गीतेचा आहे.
ड) महाराष्ट्र शासनाच्या मुखपत्राचे नाव काय? की जे माहिती आणि जनसंपर्क संचालनालय प्रकाशित करते.
इ) आकाशवाणी, ध्वनिमुद्रित भाषणे इत्यादीद्वारे घटकांची प्रसिद्धी केली जाते.
फ) जनसंपर्क अधिकाऱ्यासाठी कोणती इंग्रजी संज्ञा वापरली जाते.
य) 'स्पष्ट शब्दोच्चार व स्पष्ट बोलणे' हा कोणाचा गुणविशेष सांगता येईल.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) प्रमाणभाषा: संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) मुलाखतीचे प्रयोजन थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) पत्रलेखनाचे विविध प्रकार सांगून त्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
ड) प्रभावी निवेदकाचे गुणविशेष सांगा.
इ) प्रकल्प लेखनातील संदर्भ नोंदींचे महत्त्व विशद करा.
फ) जनसंपर्क अधिकाऱ्याविषयी माहिती लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) कोणकोणत्या ठिकाणी जनसंपर्क अधिकाऱ्याची आवश्यकता असते, त्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ब) प्रशासनिक परिभाषा संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) मुलाखतीची तयारी करताना कोणती काळती घ्यावी याविषयी माहिती लिहा.
- ड) कोणत्याही चार प्रकाशन संस्थांची नावे लिहून प्रकाशन संस्थेच्या कार्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) मुद्रितशोधन संकल्पना स्पष्ट करून कोणत्याही पाच मुद्रित शोधनाच्या खुणांसंदर्भात नोंद करा.
- फ) 'जाहिरात एक कला' या विधानाची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भाषांतर संकल्पना स्पष्ट करून भाषांतराची आवश्यकता, महत्त्व आणि भाषांतराचे विविध प्रकार यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) जनसंपर्क संकल्पना स्पष्ट करून जनसंपर्क अधिकाऱ्याचे कार्य आणि महत्त्व विशद करा.
- क) निवेदनाची तंत्रे आणि भाषाशैली याविषयी माहिती लिहा.
- ड) अर्ज म्हणजे काय? ते सांगून अर्जाचे स्वरूप आणि प्रकार याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4861

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-132

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR - 112 : अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. 1818 ते 2020)
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- ‘विवेकसिंधू’ हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- प्रार्थना समाजाची स्थापना कोणी केली?
- महाराष्ट्रात मुद्रण कलेचा प्रारंभ किती साली झाला?
- मराठीतील पहिले निबंधकार म्हणून कोणास ओळखले जाते?
- ‘प्रभाकर’ हे वृत्तपत्र कोणी सुरू केले?
- ‘रंगराव’ नावाची कादंबरी कोणी लिहिली?
- ‘भारतीय संस्कृती’ या पुस्तकाचे लेखक कोण आहेत?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- इ.स. 1818 ते 1920 या कालखंडातील धार्मिक पार्श्वभूमीचा परिचय करून द्या.
- नियतकालिके कोणत्या उद्देशाने सुरू करण्यात आली?
- इ.स. 1920 नंतरच्या साहित्य निर्मितीमागील प्रेरणा कोणत्या आहेत?
- नवकथारांचा परिचय करून द्या.
- 1960 ते 1990 या कालखंडातील कवितेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- 1990 नंतरच्या वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मध्ययुगीन कालखंडातील साहित्य निर्मितीमागील प्रेरणा लिहा.
- ब) इ.स. 1920 ते 1945 या कालखंडातील कादंबरीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) इ.स. 1945 ते 1960 सामाजिक पार्श्वभूमी लिहा.
- ड) नव्वदोत्तरी ग्रामीण कादंबरीकारांचा थोडक्यात परिचय लिहा.
- इ) इ.स. 1874 ते 1920 या कालखंडातील नाट्यवाङ्मयाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- फ) इ.स. 1920 ते 1945 या कालखंडातील विविध विचारप्रवाह आणि साहित्य यांचा अनुबंध स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) वाङ्मयेतिहास लेखनाचे स्वरूप व संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) इ.स. 1818 ते 1874 या कालखंडातील कथा वाङ्मयाचे स्वरूप व वाटचाल सविस्तर लिहा.
- क) इ.स. 1920 ते 1945 या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय परिस्थिती व साहित्याचा सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1990 ते 2010 या कालखंडातील साहित्य निर्मितीमागील प्रेरणा व प्रवृत्ती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4862

[5962]-SODL-133

[Total No. of Pages : 2

M.A. - I

MAR - 113 : MARATHI

ऐतिहासिक भाषा विज्ञान आणि समाज भाषा विज्ञान
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) भाषेची कोणतेही दोन कार्ये सांगा ?
- ब) ऐतिहासिक भाषाविज्ञान म्हणजे काय ते सांगा ?
- क) मराठीच्या निर्मितीकालासंदर्भात कोणत्याही दोन कोरीव लेखांची नावे लिहा ?
- ड) समाजभाषाविज्ञान म्हणजे काय ?
- इ) भाषिकसापेक्षवादाचा सिद्धांत कोणी मांडला ?
- फ) प्रमाणभाषेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा ?
- य) संस्कृती म्हणजे काय ?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) 'भाषा : एक संदेश प्रणाली' थोडक्यात स्पष्ट करा ?
- ब) ऐतिहासिक भाषाभ्यास पद्धतीचे स्वरूप थोडक्यात लिहा ?
- क) जगातील कोणत्याही दोन भाषाकुलांचा परिचय करून द्या ?

P.T.O.

- ड) बोली व प्रमाण भाषा यातील भेद स्पष्ट करा?
- इ) भाषिक क्षमता म्हणजे काय थोडक्यात लिहा?
- फ) भाषा आणि संस्कृती परस्परसंबंध थोडक्यात लिहा?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) भाषेची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये लिहा?
- ब) ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीची दोन अंगे स्पष्ट करा?
- क) मराठी भाषा : उत्पत्ती विषयी कोणत्याही दोन मतमतांतरे लिहा.
- ड) स्वन परिवर्तनाचे प्रकार सांगा.
- इ) 'भाषानियोजन व भाषाशिक्षण' या संकल्पनेचा परिचय करून द्या.
- फ) 'भाषिक भांडार' या संकल्पनेचा परिचय करून द्या?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) ऐतिहासिक भाषाभ्यास पद्धतीचा परिचय करून द्या?
- ब) भाषिक परिवर्तनाची कारणे सविस्तर लिहा?
- क) भाषा, बोली व समाज यांच्यातील परस्परसंबंधावर प्रकाश टाका?
- ड) भाषेच्या विविध व्यवसाय क्षेत्रातील उपाययोजनाचा परिचय करून द्या?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4864

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-141

M.A. (Part - I)

संस्कृत (SANSKRIT)

MASK 01 : वैदिक सूक्ते and ब्राह्मणग्रंथ, उपनिषदे and निरुक्तम्
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any 5 of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

a) How many major stages of Vedic Literature? State the names?

वैदिक वाङ्मयाचे प्रमुख टप्पे किती? त्यांची नावे लिहा.

b) State two types of classification of Rgveda.

ऋग्वेदाच्या दोन रचनापद्धतींची नावे लिहा.

c) State any two epithets of Agni and describe them.

अग्नीची कोणतीही दोन विशेषणे लिहून ती स्पष्ट करा.

d) What is the meaning of the word शिवसंकल्प.

शिवसंकल्प शब्दाचा अर्थ लिहा.

e) By which desire इंद्र and विरोचन approached to प्रजापती?

इंद्र व विरोचन कोणत्या इच्छेने प्रजापतीकडे गेले?

f) What are षड्भावविकार enumerated by वाष्प्यायणी?

वाष्प्यायणीने सांगितलेले षड्भावविकार कोणते?

g) How many types of sutras are stated in कल्पवेदांग? State the names.

कल्प वेदांगात येणाऱ्या सूत्रांचे प्रकार कोणते? त्यांची नावे लिहा.

P.T.O.

Q2) Translate any Four of the following with notes :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार सटीप अनुवादित करा :

- यदङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि।
तवेत्तत्सत्यमङ्गिरः॥
- समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ्घ्रिश्चानि भुवनान्यस्थात्।
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान्यजत्वग्निरहन्॥
- द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयं ते।
यः सौमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः॥
- सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः।
क्लिब्षस्पृत्पितुषणिर्होषामरं हितो भवति वाजिनाय॥
- य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषां विधेम॥
- कालो अश्वौ वहति सप्तर्षिः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः।
तमा रोहन्ति कवयो विपश्चितस्तस्य चक्रा भुवनाति विश्वा॥

Q3) Write notes on any Four :

[20]

कोणत्याही चार टिपा लिहा :

- Two types of सूक्त.
सूक्तांचे दोन प्रकार.
- Deity Indra.
इंद्रदेवता.
- Advice from अक्षसूक्त and its relevance.
अक्षसूक्तातील उपदेश व त्यांचे औचित्य.
- Etymology of दण्ड.
'दण्ड' शब्दाची व्युत्पत्ती.
- मातृदेवो भव.
- Essence of the story आरुणिश्वेतकेतू.
आरुणिश्वेतकेतू कथेचे तात्पर्य.

Q4)

Answer in detail any two :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा कोणतीही दोन :

- a) State the meaning of the word उपनिषद् and write down the importance.
उपनिषद् शब्दाचा अर्थ स्पष्ट करून त्याचे महत्त्व लिहा.
- b) How many Rks are there in ज्ञानसूक्त? State the importance of the same.
ज्ञानसूक्तात एकूण किती ऋचा आल्या आहेत? ज्ञानसूक्ताचे महत्त्व लिहा.
- c) Explain the statement 'चत्वारि आख्यातजानि'.
'चत्वारि आख्यातजानि' हे विधान स्पष्ट करा.
- d) State the nature and various names of अथर्ववेद.
अथर्ववेदाचे स्वरूप व निरनिराळी नावे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4865

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-142

M.A. (Part - I)

SANSKRIT

MASK02 : वाल्मीकिरामायणम् and शुक्नासोपदेशः

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) State the mental condition of Rāma at the beginning of battle.
युद्धाच्या सुरुवातीला असणारी रामाची मनः स्थिती लिहा.
- ii) Write any two writings authored by Bānabhatta.
बाणभट्टाने लिहिलेल्या कोणत्याही दोन कलाकृतींची नावे लिहा.
- iii) What is the name of चंद्रापीड's father and his state?
चंद्रापीडाच्या वडिलांचे व राज्याचे नाव काय?
- iv) What is आर्ष महाकाव्य? State the names of any two आर्ष महाकाव्यस.
आर्ष महाकाव्य म्हणजे काय? कोणत्याही दोन आर्ष महाकाव्यांची नावे लिहा.
- v) Who has helped Rāma in battle belonging to Ravana's family?
रावणाच्या परिवारातील कोणी रामाला युद्धात मदत केली.
- vi) State any two names of Kāṇḍas from Rāmāyana.
रामायणातील कोणत्याही दोन कांडांची नावे लिहा.
- vii) What is the name of the doctor, who treated लक्ष्मण?
लक्ष्मणावर उपचार करणाऱ्या वैद्याचे नाव काय?

P.T.O.

Q2) Translate any Four of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषांतर करा.

- i) धुरं धुरेण रथयोर्वक्त्रं वक्त्रेण वाजिनाम् ।
पताकाश्च पताकाभिः समेयुः स्थितयोस्तदा ॥
रावणस्य ततो रामो धनुर्मुक्तैः शितैः शरैः ।
चतुर्भिश्चतुरो दीप्तैर्हयान् प्रत्यपसर्पयत् ॥
- ii) स विसृष्टो महावेगः शरीरान्तकरः शरः ।
बिभेद हृदयं तस्य रावणस्य दुरात्मनः ॥
रूधिराक्तः स वेगेन जीवितान्तकरः शरः ।
रावणस्य हरन् प्राणान् विवेश धरणीतलम् ॥
- iii) राघवस्तु रथं दिव्यमिन्द्रदत्तं शिखिप्रभम् ।
अनुज्ञाय महाभागो मातलिं प्रत्यपूजयत् ॥
राघवेणाभ्यनुज्ञातो मातलिः शक्रसारथिः ।
दिव्यं तं रथमास्थाय दिवमेवारूरोह सः ॥
- iv) यथा मां शुद्धचारित्र्यां दुष्टां जानाति राघवः ।
तथा लोकस्य साक्षी मां सर्वतः पातु पावकः ॥
कर्मणा मनसा वाचा यथा नातिचराम्यहम् ।
राघवं सर्वधर्मज्ञं तथा मां पातु पावकः ॥
- v) मिथ्यामाहात्म्यगर्वनिर्भराश्च न प्रणमन्ति देवताभ्यः, न पूजयन्ति द्विजातीन्, न मानयन्ति मान्यान्
नार्थयन्त्यर्चनीयान्, नाभिवादयन्त्यभिवादनाहीन् नाभ्युतिष्ठन्ति गुरून् ।
- vi) इयं संवर्धनवारिधारा तृष्णाविषयवल्लीनाम् व्याधगीतिरिन्द्रियमृगाणाम् । परामृर्षधूमलेखा
सच्चरितचित्राणाम् । विभ्रमशय्या मोहदीर्घ निद्राणाम् ।

Q3) Write notes on any four :

[20]

टीपा लिहा कोणतेही चार :

- i) शुकनास
- ii) लक्ष्मण
- iii) सीता
- iv) अनुबंध चतुष्टय of शुकानासोपदेश
शुकानासोपदेशाचा अनुबंध चतुष्टय
- v) विभीषण
- vi) Courage of हनुमान्. हनुमानाचे शौर्य

Q4) Answer any two of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) What is आदित्यहृदयस्तोत्रम्? Explain it in detail.
आदित्यहृदयस्तोत्रम् म्हणजे काय? ते सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) What is अनर्थपरंपरा? Explain its relevance.
अनर्थपरंपरा म्हणजे काय? त्याचे औचित्य स्पष्ट करा.
- iii) What is the need of शुकनासोपदेश? Explain it in detail.
शुकनासोपदेशाची गरज काय? सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) Explain the welcome of Rama in अयोध्या.
रामाचे अयोध्येतील स्वागत सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4866

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-143

M.A. (Part - I)

SANSKRIT (MASK03)

साहित्यम्-कर्णभारम् and चारूदत्तम् and कुमारसंभवम्
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

a) Write down the names of epic written by Kalidas.

कालिदासाने रचलेल्या महाकाव्यांची नावे लिहा.

b) Which title entitled to Kalidāsa because of his works?

कालिदासाला त्याच्या काव्यरचनांमुळे कोणती पदवी मिळाली.

c) What is the type of कर्णभारम्, work of Bhāsa.

कर्णभारम् ह्या भासाच्या कलाकृतीचा प्रकार कोणता?

d) To whom and to where, भासनाटकचक्र has get?

भासनाटकचक्र कुणाला व कोठे सर्वप्रथम सापडले?

e) Which incident has been described in कर्णभारम्?

कर्णभारम् मध्ये कोणता प्रसंग रंगविला आहे?

f) _____ नाम नगाधिराज: Fill in the blank.

..... नाम नगाधिराज: गाळलेली जागा भरा.

g) What is mainly described in the first act of चारूदत्त?

चारूदत्तच्या प्रथम अंकात मुख्यत्वेकरून कशाचे वर्णन आले आहे?

P.T.O.

Q2) Translate any Four of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषांतर करा.

- a) विट :- तस्य गुणेभ्यः । पश्यतु भवान्
स मद्रिधानां प्रणयैः कृशीकृतो
न तस्य कश्चिद्विभवैरमण्डितः ।
निदाघसंशुष्क इव हृदो महान्
नृणां तु तृष्णामपनीय शुष्यति ॥
महाब्राह्मण । अयमर्थः सार्थवाहपुत्रस्य न कथयितव्यः ।
- b) विदूषक :- अविहा निर्वापितो दीप इदानीम् । मुषितोऽस्मि ।
भोश्चारूदत्त । गृहाण इमं सुवर्णालङ्कारम् । अहं खलु
भीत्योत्पथप्रवृत्त इव वणिग् निद्रा न लभे । मम
ब्रह्मत्वेन शापितोऽसि यदि न गृह्णासि ।
- c) मनीषिता :- सन्ति गृहेषु देवता -
स्तपः क्व वत्से क्व च तावकं वपुः ।
पदं सहेत भ्रमरस्य पेलवं
शिरीषपुष्पं न पुनः पतत्रिणः ॥
- d) न्यस्ताक्षरा धातुरसेन यत्र
भूर्जत्वचः कुञ्जरबिन्दुशोणाः ।
व्रजन्ति विद्याधरसुन्दरीणाम्
अनङ्गलेख क्रिययोपयोगम् ॥
- e) शल्य :- ततस्ततः ।
कर्ण :- ततो जामदग्न्येत ममाशीर्वचनं पृष्टो किमर्थमिहातः को भवान् इति ।
शल्य :- ततस्ततः
कर्ण :- ततः भगवन् अखिलान्यस्त्राण्युपशिक्षितुमिच्छामी -त्युक्तवानस्मि ।
- f) विद्युल्लताकपिलतुङ्गजटाकलाप -
मुद्यत्प्रभावलायिनं परशुं दधानम् ।
क्षत्रान्तकं मुनिवरं भृगवंशकेतुं
गत्वा प्रणम्य निकटे निभृतः स्थितोऽस्मि ॥

Q3) a) Reference to the context (any 2) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही 2)

i) सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते ।

ii) अङ्गराज न दातव्यं न दातव्यम् ।

iii) शेषाङ्ग निर्माणविधौ विधातुलविण्य उत्पाद्य इवास यत्नः ।

b) Write short notes (any 2) : [10]

टीपा लिहा. (कोणतेही 2)

i) शकार

ii) महाकाव्य

iii) शक्र

Q4) Answer any two of the following : [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

a) State the difference between नाटक and प्रकरण with the help of characteristics.

नाटक व प्रकरण यातील भेद लक्षणांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा.

b) Critically appreciate canto Five of कुमारसंभवम्.

कुमारसंभवम् च्या पाचव्या सर्गाचे रसग्रहण करा.

c) Write down the summary of second act of चारूदत्त and critically appreciate.

चारूदत्तम् च्या दुसऱ्या अंकाचा सारांश लिहून रसग्रहण करा.

d) State the place of Kālidāsa in classical Sanskrit Literature.

अभिजात संस्कृत साहित्यातील कालिदासाचे स्थान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4867

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-144

First Year M.A.

SANSKRIT (MASK04)

सिद्धान्तकौमुदी तथा भाषाशास्त्रम्
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to right indicate marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five from the following :

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

a) Identify कारक of underlined words along with the concerned सूत्र. This question is for i to iv.

अधोरेखित शब्दांचे कारक ससूत्र ओळखा. हा प्रश्न एक ते चार प्रश्नांसाठी आहे.

i) माषेषु अश्वं बद्ध्वाति ।

ii) लक्ष्म्या सेवितः ।

iii) अधितिष्ठति वैकुण्ठं हरिः ।

iv) अधीती व्याकरणे ।

b) Answer following questions into Sanskrit.

खालील प्रश्नांची संस्कृतभाषेच उत्तरे द्या.

i) संस्कृतभाषा कस्मिन् भाषाकुले विद्यते इति अभ्यासकानां निश्चयः ?

ii) वेदाङ्गेषु वर्णोच्चारणविषयशास्त्रं किम् ?

iii) संस्कृतभाषायाः वर्णमालायां तालव्याः के ?

P.T.O.

Q2) Answer **any four** from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

Explain following सूत्रs or वार्तिकs.

खालील सूत्रांचे अथवा वार्तिकांचे स्पष्टीकरण करा.

- i) प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा ।
- ii) रूच्यर्थानां प्रीयमाणः ।
- iii) सप्तम्यधिकरणे च ।
- iv) यस्मादधिक यस्य चेश्वरवचनं तत्र सप्तमी ।
- v) जल्पतिप्रभृतीनामुपसंख्यानम् ।
- vi) अप्राणिष्वित्यपनीय नौकान्नशुकश्रृगालवर्जेष्विति वाच्यम् ।

Q3) Answer **any four** from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

- a) Write a note on Phonology in the Sanskrit Language.
संस्कृत भाषेची वर्णमाला – टीप लिहा.
- b) Write a note on वाक्य in the Sanskrit Language.
संस्कृत भाषेतील वाक्यरचना – टीप लिहा.
- c) Write a note on Comparative Linguistics.
तुलनात्मक भाषाशास्त्र – टीप लिहा.
- d) Write a note on Semantics.
अर्थविचार-टीप लिहा.
- e) Write a note on Morphology in the Sanskrit Language.
संस्कृत भाषेतील पदिम विचार – टीप लिहा.
- f) Write a note on Language Family.
भाषाकुल – टीप लिहा.

Q4) Answer **any two** from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- a) Write an essay on the topic तृतीया विभक्ति.
तृतीया विभक्तीवर निबंध लिहा.
- b) Write an essay on the topic Historical Linguistics.
ऐतिहासिक भाषाशास्त्र या विषयावर निबंध लिहा.
- c) Explain कर्मप्रवचनीय संज्ञा with examples.
कर्मप्रवचनीय ही संज्ञा सोदाहरण स्पष्ट करा.
- d) Write an essay on Morphological Classification of Languages.
भाषांचे आकृतिमूलक वर्गीकरण यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4869

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-201

S.Y. M.A. (Education)

**MAE - 201 - DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN
INDIA AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 2 marks is about 30 to 50 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *Word limit for questions of 10 marks is about 250 to 300 words.*

Q1) Solve following questions (Any 5) :

[10]

- a) Explain aims of university education.
- b) Write information about plan of action (1992).
- c) Explain recommendations of Indian higher education.
- d) Write about teacher's role in social change.
- e) Describe the importance of code of conduct.
- f) Explain the main aspects of teacher's professionalism.
- g) State main trends of higher education.

Q2) Write the answer of the following questions (Any 4) :

[20]

- a) Describe important policies with respect to higher education.
- b) Explain importance of distance education system.
- c) Explain objectives of professional teachers organisation.
- d) Write about merits of teacher's performance appraisal.
- e) Describe objectives of in service teacher education.
- f) Explain merits and limitations of summative assessment.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the following questions (Any 4) : **[20]**

- a) Explain about various obstacles in professional development with suitable examples.
- b) Describe, why innovative ideas are important?
- c) What is code of conduct and ethics?
- d) Explain social role of a teacher in Indian context.
- e) National Assessment and Accreditation council, write information.
- f) Explain main characteristics of plan of action (1992).

Q4) Write the answer of the following questions in detail. (Any two) **[20]**

- a) How Indian higher education was developed? Explain with suitable examples.
- b) What is collaborative research? Explain challenges of collaborative research in India.
- c) Explain various reforms in higher education with suitable examples.
- d) Explain in detail about various aspects of teacher's professionalism.

Total No. of Questions : 4]

PA-4869

[5962]SODL-201

S.Y. M.A. (Education)

MAE - 201 - DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN
INDIA AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS

भारतातील उच्च शिक्षणाचा विकास आणि शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा (कोणतेही पाच) [10]

- अ) विद्यापीठ शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
ब) कृती कार्यक्रम (1992) माहिती लिहा.
क) भारतातील उच्चशिक्षणाच्या शिफारशी स्पष्ट करा.
ड) सामाजिक बदलांमध्ये शिक्षकाची भूमिका लिहा.
इ) आचार संहितेचे महत्त्व विशद करा.
फ) शिक्षक व्यावसायिकतेचे मुख्य पैलु स्पष्ट करा.
य) उच्च शिक्षणातील महत्वाचे/मुख्य प्रवाह सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) उच्च शिक्षणासंदर्भात महत्वाची धोरणे विशद करा.
ब) दूरस्थ शिक्षण प्रणालीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
क) व्यावसायिक शिक्षक संघटनेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
ड) शिक्षकांच्या कामगिरी मूल्यमापनाचे फायदे लिहा.
इ) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाची उद्दिष्टे विशद करा.
फ) सारांश मूल्यांकनाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) व्यावसायिक विकासात कोणकोणते अडथळे येतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) नवकल्पना का महत्त्वपूर्ण असतात ते स्पष्ट करा.
- क) आचार संहिता व नीतीशास्त्र म्हणजे काय ?
- ड) भारतीय संदर्भात शिक्षकांची सामाजिक भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) राष्ट्रीय मूल्यांकन व मान्यता परिषद याबाबत माहिती लिहा.
- फ) कृती कार्यक्रम (1992) ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) भारतीय उच्च शिक्षणाचा विकास कसा झाला ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) सहयोगी संशोधन म्हणजे काय ? सहयोगी संशोधनाची भारतातील आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) उच्च शिक्षणातील विविध सुधारणा, सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ड) शिक्षक व्यावसायिकतेचे विविध पैलू सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4870

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-202

S.Y. M.A. (Education)

**MAE - 202 : INTERNATIONALIZATION OF HIGHER
EDUCATION AND MULTICULTURAL EDUCATION
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit to answer Q.1 is about 30-50 words.*
- 4) *Word limit to answer Q.2 and Q.3 is about 100 to 150 words.*
- 5) *Word limit to answer Q.4 is about 300-350 words.*

Q1) Answer the following: (Any five)

[10]

- a) Explain the term localization.
- b) Write any two principles of UNESCO.
- c) Write any two political issues in India related to Education.
- d) Write any two definitions of Human rights.
- e) What is meant by multicultural education?
- f) What is linguistic diversity?
- g) State one short example of creating a positive classroom climate.

Q2) Answer in short: (Any four)

[20]

- a) Explain the impact of globalization on education.
- b) What is WTO? Explain the benefits of WTO.
- c) What types of skills are required for a globalized future?
- d) Explain any four social impact of ICT on education.
- e) Enumerate the challenges of multicultural education.
- f) Explain the role of teacher for multicultural education.

P.T.O.

Q3) Attempt any four:

[20]

- a) What should teacher do to promoting classroom participation of student?
- b) How does multiculturalism affects globalization?
- c) What are the different dimensions of multicultural education?
- d) What is global citizenship? Why is global citizen important?
- e) What are the characteristics of human rights?
- f) Social issues in education.

Q4) Answers in details: (Any two)

[20]

- a) Explain the concept of LPG in context of education and its impact.
- b) Explain the challenges and remedies of multicultural education.
- c) What is culturally responsive classroom? Explain the role of teacher in culturally responsive classroom.
- d) Explain the concept of equal opportunity in education. State it's need and importance.

Total No. of Questions: 4]

PA-4870

[5962]SODL-202

S.Y. M.A. (Education)

MAE - 202 : उच्च शिक्षणाचे आंतरराष्ट्रीयकरण आणि
बहुसांस्कृतिक शिक्षण

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) प्रश्न क्रं. 1 च्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 30-50 शब्द.
- 4) प्रश्न क्रं. 2 आणि प्रश्न क्रं. 3 च्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 100-150 शब्द.
- 5) प्रश्न क्रं. 4 च्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 300-350 शब्द.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच) [10]

- अ) स्थानिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) युनेस्कोची कोणतीही दोन तत्वे लिहा.
- क) शिक्षणाशी संबंधित कोणत्याही दोन राजकीय समस्या लिहा.
- ड) मानवी हक्काच्या दोन व्याख्या लिहा.
- इ) 'बहुसांस्कृतिक शिक्षण' म्हणजे काय?
- फ) भाषीक विविधता म्हणजे काय?
- य) 'सकारात्मक वर्गखोली वातारणाचे एक संक्षिप्त उदाहरण लिहा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) जागतिकीकरणाचा शिक्षणावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक व्यापार संघटना म्हणजे काय? जागतिक व्यापार संघटनेचे फायदे स्पष्ट करा.
- क) सुयोग्य जागतिक भवितव्यासाठी कोणत्या प्रकारच्या कौशल्यांची आवश्यकता आहे?
- ड) शिक्षणावर होणारे माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे कोणतेही चार सामाजिक परिणाम लिहा.
- इ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची आव्हाने स्पष्ट करा.
- फ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) विद्यार्थ्यांचा 'वर्गसहभाग' वाढवा म्हणून शिक्षकानी काय करता येईल?
- ब) बहुसांस्कृतिकीकरण जागतिकीकरणास बाधक कसे आहे? स्पष्ट करा.
- क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचे विविध पैलू / आयाम कोणते?
- ड) वैश्विक जागरिकत्व म्हणजे काय? वैश्विक जागरिकत्व महत्वपूर्ण का आहे?
- इ) मानवी हक्काची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) शिक्षणातील सामाजिक समस्या.

प्रश्न 4) सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) LPG एल.पी.जी ही संकल्पना शिक्षणाच्या अनुशंगाने स्पष्ट करून तीचे परिणाम लिहा.
- ब) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाच्या समस्या व त्यावरील उपाययोजना स्पष्ट करा.
- क) सांस्कृतिकदृष्ट्या प्रतिसाद देणारी वर्गखोली म्हणजे काय? सांस्कृतिकदृष्ट्या प्रतिसाद देणारा वर्गखोलीमध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) शैक्षणिक संधीची समानता म्हणजे काय? शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज व महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4871

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-203

M.A. (Education)

**203 : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR AND GUIDANCE
AND COUNSELING
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Digits showing right side indicate marks.*

Q1) Attempt any five out of seven:

[10]

- a) Write any two points of nature of organizational behaviour.
- b) Write any two qualities among good leader.
- c) What is conflict?
- d) Write any two principles of guidance process.
- e) What is personal guidance?
- f) Explain the term 'Job Satisfaction'.
- g) What is counseling?

Q2) Attempt any four out of six:

[20]

- a) Write short note on self management.
- b) Explain role of leadership in education.
- c) Write any five ways to develop inter personal relations.
- d) Write any five challenges in multicultural education.
- e) Write short note on effective communication.
- f) Write techniques of guidance.

P.T.O.

Q3) Attempt any four from six of following:

[20]

- a) Write short note on motivation.
- b) Explain the term 'Leadership Style'.
- c) Explain any five ways for conflict management.
- d) Explain the importance of guidance process in educational system.
- e) Write short note on Mal adjusted child.
- f) Write short note on career guidance.

Q4) Attempt any two from four:

[20]

- a) What is single group study approach? Why it is useful in Educational System.
- b) Explain Importance of good decision making process in educational system also write it's limitations.
- c) Explain difference between guidance and counseling process.
- d) Explain any two theories of motivation which is useful to implication for management.

Total No. of Questions: 4]

PA-4871

[5962]SODL-203

M.A. (Education)

203 : संघटनात्मक वर्तन व मार्गदर्शन आणि समुपदेशन
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजव्या बाजूचे अंक, गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात पैकी पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) संघटनात्मक वर्तनाचे स्वरूप स्पष्ट करणारे कोणतेही दोन मुद्दे लिहा.
- ब) उत्कृष्ट नेत्याची कोणतीही दोन गुणवैशिष्टे लिहा.
- क) मनाचा संघर्ष म्हणजे काय?
- ड) मार्गदर्शन प्रक्रियेची कोणतेही दोन तत्वे लिहा.
- इ) वैयक्तिक मार्गदर्शन म्हणजे काय?
- फ) 'रोजगार समाधान' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) समुपदेशन म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील सहा पैकी चार सोडवा. [20]

- अ) 'स्व व्यवस्थापन' यांवर टिप लिहा.
- ब) शिक्षणातील नेतृत्वाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) आंतर वैयक्तिक संबंध विकसीत करणारे कोणतेही पाच मार्ग लिहा.
- ड) बहुसंस्कृती शिक्षणातील कोणत्याही पाच समस्या लिहा.
- इ) परिणामकारक संज्ञापन यांवर टिप लिहा.
- फ) मार्गदर्शनाची तंत्रे लिहा.

प्रश्न 3) खालील सहा पैकी चार सोडवा.

[20]

- अ) प्रेरणा या प्रक्रियेवर टिप लिहा.
- ब) नेतृत्व शैली ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) संघर्ष व्यवस्थापनाचे कोणतेही पाच मार्ग लिहा.
- ड) शिक्षण प्रक्रियेतील मार्गदर्शन प्रक्रियेचे महत्व स्पष्ट करा.
- इ) 'अपायकारक मुले' यांवर टिप लिहा.
- फ) व्यवसायिक मार्गदर्शन यांवर टिप लिहा.

प्रश्न 4) खालील चार पैकी दोन सोडवा.

[20]

- अ) एकल गट अध्ययन दृष्टीकोन म्हणजे काय? शैक्षणिक प्रक्रियेत या दृष्टीकोनाचे महत्व लिहा.
- ब) उत्कृष्ट निर्णय प्रक्रियेचे शिक्षण प्रणालीतील महत्व स्पष्ट करा तसेच या निर्णय प्रक्रियेच्या मर्यादा लिहा.
- क) मार्गदर्शन व समुपदेशन प्रक्रियेतील फरक स्पष्ट करा.
- ड) प्रेरणा प्रक्रियेतील कोणत्याही दोन उपपत्ती लिहा तसेच त्यांचे व्यवस्थापन प्रक्रियेतील उपयोजन लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4872

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-204

S.Y. M.A. (Education)

**MAE - 204 : DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
MANAGEMENT AND ENVIRONMENTAL EDUCATION
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 mark questions is 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 mark questions is 130 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 mark questions is 250 to 300.*

Q1) Solve following questions: (Any 5)

[10]

- a) Write the need of educational management.
- b) Write the skill required to administrator.
- c) Write the concept of formal education.
- d) Write the objectives of higher education.
- e) Write the behavioural approach of educational management.
- f) Write the characteristics of Sarv Shiksha Abhiyaan.
- g) Write the scope of environmental study.

Q2) Write the answer of following: (Any 4)

[20]

- a) Explain the functions of educational management.
- b) Write the principles of educational management.
- c) Write the problems of technical education.
- d) Suggest the remedies about problems of higher education.
- e) Explain the contribution of system approach management.
- f) Write the importance of E education.

P.T.O.

Q3) Write the answer of following: (Any 4)

[20]

- a) Write the uses of solar energy.
- b) Explain the need of people awareness in environmental study.
- c) Explain the role of person to stop the pollution.
- d) Suggest remedies to stop the sound pollution.
- e) Write the effect of acid rain on human.
- f) Write the need of wild life protection.

Q4) Write the answer of following in details: (Any 2)

[20]

- a) Explain the responsibilities of human about environmental protection.
- b) Illustrate the concept, effect and remedies for water pollution.
- c) What is meant by renewable & non renewable energy resources? How will you use another energy resources to stop the declination of energy resources?
- d) Write the types and explain advantages of virtual classroom.

Total No. of Questions: 4]

PA-4872

[5962]SODL-204

S.Y. M.A. (Education)

MAE - 204 : शैक्षणिक व्यवस्थापनाचा विकास आणि

पर्यावरणीय शिक्षण

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 30 ते 50 शब्द.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
- 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 5) [10]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची गरज लिहा.
- ब) प्रशासकाची आवश्यक कौशल्ये लिहा.
- क) औपचारिक शिक्षणाची संकल्पना लिहा.
- ड) उच्च शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- इ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाचा वर्तनवादी दृष्टिकोन लिहा.
- फ) 'सर्व शिक्षा अभियान' योजनेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- य) पर्यावरण अभ्यासाची व्याप्ती लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4) [20]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची तत्त्वे लिहा.
- क) तांत्रिक शिक्षणातील समस्या लिहा.
- ड) उच्च शिक्षणातील समस्येबाबत उपाययोजना सूचवा.
- इ) व्यवस्थात 'सिस्टिम दृष्टिकोनाचे' योगदान स्पष्ट करा.
- फ) ई शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4)

[20]

- अ) सौर ऊर्जेचे उपयोग लिहा.
- ब) पर्यावरणीय अभ्यासातील लोकजागृतीची गरज स्पष्ट करा.
- क) प्रदूषण रोखण्यासाठी व्यक्तीची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) ध्वनी प्रदूषण रोखण्यासाठी उपाययोजना सूचवा.
- इ) आम्ल वर्जन्याचे मानवावर होणारे परिणाम लिहा.
- फ) वन्यजीव सुरक्षिततेची आवश्यकता लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतेही 2)

[20]

- अ) पर्यावरण संरक्षण संदर्भात असलेल्या मानवी जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.
- ब) जलप्रदूषणाची व्याख्या सांगून परिणाम व उपाय लिहा.
- क) पारंपारिक व अपारंपारिक ऊर्जा स्रोत म्हणजे काय? आपण ऊर्जा स्रोतांचा व्हास होण्यापासून थांबविण्यासाठी पर्यायी ऊर्जा स्रोताचा वापर कसा कराल?
- ड) अभासी वर्ग खोल्यांचे प्रकार लिहून फायदे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4873

[5962]-SODL - 211

[Total No. of Pages : 2

M.A. - II

ENG05 - INDIAN WRITING IN ENGLISH

(2019 Pattern) (Compulsory Paper)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of the following.

[10]

- a) How did the people of kanthapura looked at Gandhiji?
- b) State the narrative technique used by kamala Markandya in the Novel Nectar in a sieve and why?
- c) What is the message of the poem The Tiger and The Deer?
- d) What is the desire of the speaker of poem, Summer Woods?
- e) Where is the novel The God of Small Things set?
- f) What does Balram think about the Enterprenures?
- g) How can the missing person in the poem A Missing person can be interpreted?

Q2) Attempt any four out of the following.

[20]

- a) Discuss religion as politics as one of the themes of the novel Kanthapura.
- b) Describe the portrayal of the rural and urban lifestyle in the novel Nectar in a sieve.

P.T.O.

- c) Explain the obstacles faced by R.K. Narayan to get his literary works published during his initial years.
- d) Critically appreciate the poem Freedom to the slave.
- e) Bring out the appropriateness of the title of the poem Can It Be? Written by Manmohan Ghose.
- f) Summarize the poem Summer Woods written by Sarojini Naidu.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Explain how “small things” as an important theme in Arundhati Roy’s The God of Small Things.
- b) Discuss the significant traits of Balram Halwai’s character with reference to the novel The write Tiger.
- c) Attempt the critical Appreciation of the poem still another view of Grace written by A.K. Ramanujan.
- d) Discuss the theme of isolation and frustration with reference to the poem, The Sunshine Cat.
- e) Bring out the satire from the poem Catholic Mother .
- f) Write a detailed note on the use of magical elements in the play Nagamandala.

Q4) Attempt any two out of the following. **[20]**

- a) Critically analyze the major themes of the novel Nectar in a sieve.
- b) Summarize R.K. Narayan’s My Days : A memoir.
- c) Critically appreciate the poems Sita and The Sower written by Toru Dutt.
- d) Critically appreciate the poem The Indicator written by Arun Kolatkar.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-4874

[5962] SODL - 212

M.A. - II

ENGLISH

ENG - 06 : Cultural Studies

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) Define Liberalization.
- b) Why media is the fourth pillar of democracy?
- c) What is Capitalism?
- d) Name some prominent women who fought to liberate women from their plight.
- e) Who is Bhalchandra Nemade?
- f) What do you mean by the term 'Translation'?
- g) What is cultural Materialism?

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Write a short note on postmodernism.
- b) According to Barker, how does Cultural Studies deal with problems?
- c) Critically comment on Social Media and Social Networking.

P.T.O.

- d) Write in brief about Raymond William's three important ways of looking at culture.
- e) What is a myth? Discuss with reference to Ronald Barthe's essay 'Myth Today'?
- f) Differentiate between colonialism and post colonialism.

Q3) Attempt any four out of six from the following. [20]

- a) Write a short note on Utilitarianism.
- b) Why is English considered to be a 'killer' language?
- c) What is the role of intellectuals in society?
- d) Can communication be a tool of social change? State any four reasons.
- e) Write a short note on the first phase of feminism in India.
- f) What are the aspects of Cultural Studies that appealed to you most?

Q4) Attempt any two out of four from the following. [20]

- a) Do you think Globalization, Liberalization and Privatization have impacted India's development process? In what terms? Critically discuss.
- b) In what ways have Bhalchandra Nemade and R.B. Patankar made attempt to establish a native tradition of criticism? Explain.
- c) How the concept of 'Culture' as understood in Cultural studies is different from traditional ways of Perceiving Culture.
- d) How does Chadrima Chakraborty elaborate on the close association between Bollywood and Cricket, especially in the context of marginalized people?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4875

[5962]-SODL - 213

[Total No. of Pages : 2

M.A. - II

ENG - 07 : INDIAN LITERATURES IN ENGLISH TRANSLATION

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks*

Q1) Attempt the following (Any 5).

[10]

- a) Mention the two responsibilities the family head should take care of as per the poet 'Valluvar'.
- b) What is the comparison with which Akka Mahadevi begins her poem in 'Would a Circling Surface Vuture'?
- c) What is Mirabai's Contribution to the Bhakti movement?
- d) What is the symbolic significance of the story 'The Patch'?
- e) What is 'Jhumar' according to poet 'Jogeshwari'?
- f) Why did Suresh Joshi decline the Sahitya Akademi award?
- g) Name the marathi genre of literature composed by Sant Tukaram.

Q2) Attempt the following (Any 4).

[20]

- a) Comment on the character Chirayu in the story 'Tune'.
- b) Describe Thampa Iemma as a multi-faceted personality in the story 'Tune'.
- c) What features of Indian Tribal Community are depicted in the novel 'Paraja' by Gopinath Mohanty?

P.T.O.

- d) Explain themes of the play 'The Vultures'.
- e) Is 'Some Pases, Some Snaps' apt title for the story? Justify your answer.
- f) Elaborate on man as a co-worker of God as mentioned in 'Man and God'.

Q3) Attempt the following (Any 4).

[20]

- a) Write a short note on the poet's empathy for the Rickshaw puller in Raghuvir Sahay's poem.
- b) Elaborate Draupadi as a strong women as depicted in the poem 'Draupadi.
- c) Describe major themes of the novel Agnisakshi by Lalithambika Antharjanam.
- d) What does the conflict between the Parayars and the Chaaliyars depict in the novel 'Karakku'?
- e) Comment on the Bhakti movement as a protest against Bhramanical monopoly.
- f) Write a short note on life and legacy of kabir.

Q4) Attempt the following. (Any 2)

[20]

- a) How does Hiren Bhattacharya convey the message of use of words in written and oral communication?
- b) Explain the theme of the poem 'Spellbound' by Indira Sant.
- c) Describe women's position during 19th and 20th century in the context of poems studied.
- d) What is the central idea of the poem, 'Being in Turmoil'?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4879

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-223

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN - 213 : हिंदी साहित्य का इतिहास
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।
-

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5)

[10]

- अ) आदिकाल के विभिन्न नाम बताइए।
- ब) आदिकाल की दो विशेषता लिखिए।
- क) हिंदी साहित्य का विभाजन करने का प्रयास किस किसने किया है?
- ड) भक्तिकाल की दो शाखाओं के नाम लिखिए।
- इ) ज्ञानमार्गी शाखा की दो विशेषता लिखिए।
- फ) रीतिकाल के विभिन्न नाम बताइए।
- य) भारतेंदु युगीन साहित्य की दो विशेषता लिखिए।

प्र.2) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) आदिकाल के नामकरण की चर्चा कीजिए।
- ब) समाजसुधारक कबीर
- क) रीतिकाल की सामाजिक पृष्ठभूमि।
- ड) द्विवेदी युगीन साहित्य की प्रवृत्तियाँ।
- इ) रीतिकालीन साहित्य की विशेषताएँ लिखिए।
- फ) राष्ट्रीयकाव्य धारा की विशेषता लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) आदिकालीन सामाजिक परिस्थिति।
- ब) रामभक्ति शाखा की विशेषता लिखिए।
- क) सूरदास का सामान्य परिचय दीजिए।
- ड) बिहारी की बहुज्ञता स्पष्ट कीजिए।
- इ) रीतिकाल को श्रृंगारकाल क्यों कहा जाता है?
- फ) छायावादी काव्य की विशेषता लिखिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) ज्ञानमार्गी शाखा की विशेषता पर प्रकाश डालिए।
- ब) हिंदी साहित्य का काल विभाजन और नामकरण की चर्चा कीजिए।
- क) प्रगतीवादी काव्य की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ड) प्रयोगवादी काव्य की विशेषताओं को लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4881

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-231

S.Y. M.A.

Marathi (मराठी)

MAR-211 : प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) ई मेल म्हणजे काय ?
ब) फेसबुकचा निर्माता कोण ते लिहा.
क) माहितीपटामध्ये कोणत्या गोष्टीला प्राधान्य असते ?
ड) मुलाखतीची भाषा कशा प्रकारची असावी ?
इ) दूरचित्रवाणी हे कोणते प्रसारमाध्यम आहे ?
फ) आकाशवाणी वरील कोणता कार्यक्रम हा प्रत्यक्ष वस्तुस्थितीवर आधारित असतो ?
य) जाहिरातीचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.

प्रश्न 2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) यु-ट्युब या नवप्रसार माध्यमाविषयी माहिती लिहा.
ब) प्रसारमाध्यमांमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या भाषेची वैशिष्ट्ये लिहा.
क) नभोवाणी माध्यमातील रूपकाचे स्वरूप लिहा.
ड) दृक-श्राव्य नवसमाज माध्यमांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.
इ) वृत्तपत्रातील अग्रलेखाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
फ) दूरदर्शन प्रसारमाध्यमाचे जाहिरात लेखन करताना कोणत्या गोष्टींची काळजी घ्यावी.

P.T.O.

- प्रश्न 3)** खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) 'ट्वीटर' या नवप्रसार माध्यमाची माहिती लिहा.
- ब) नभोवाणीवरील विविध कार्यक्रमांचे स्वरूप लिहा.
- क) जाहिरात म्हणजे काय? ते सांगून त्याचे स्वरूप लिहा.
- ड) स्तंभलेखाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- इ) वृत्तपत्रातून व्यक्त होणारे आशयनिर्मितीचे स्वरूप लिहा.
- फ) ब्लॉग लेखन या विषयी माहिती लिहा.

- प्रश्न 4)** खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) चित्रपट परीक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) नवसमाज माध्यम लेखनाची भाषावैशिष्ट्ये लिहा.
- क) 'स्काईप' या विषयी माहिती लिहून त्याची मूलभूत वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) नभोवाणीसाठी जाहिरातीचे संहिता लेखन करताना कोणत्या गोष्टीची काळजी घ्यावी?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4882

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-232

M.A. - II

Marathi (मराठी)

MAR-212 : साहित्य समीक्षा आणि साहित्य संशोधन
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) सी. टी. विंचेस्टर यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
ब) समीक्षा व्यवहारातील पहिली पायरी कोणती?
क) रेने वेलेक यांची मूल्यमापनाची व्याख्या लिहा.
ड) कोणत्या समीक्षापध्दतीत वस्तुनिष्ठा न राहता व्यक्तिनिष्ठता येते?
इ) चरित्रात्मक समीक्षा पध्दतीची व्याख्या लिहा.
फ) रूपवादी समीक्षापध्दतीची व्याख्या लिहा.
य) 'लेखकाचा मृत्यू' संकल्पना कोणी मांडली?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संशोधनाच्या प्रेरणा थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) ऐतिहासिक समीक्षापध्दतीचे गुणविशेष सांगा.
क) संरचनावादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) इ.स. 1874 पूर्वीच्या कालखंडाविषयी थोडक्यात माहिती द्या.
इ) साहित्यप्रकाराच्या संशोधनाची उदाहरणे स्पष्ट करा.
फ) समाजशास्त्र म्हणजे काय? थोडक्यात सांगा.

P.T.O.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) संशोधन या संकल्पनेचा मराठी व्युत्पत्तीच्या दृष्टीने अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) लोकसाहित्याच्या संशोधनातील मिथकांचे महत्व थोडक्यात सांगा.
- क) संशोधनाच्या दृष्टिकोनातून आधुनिक काळातील संदर्भ साधनांचा आढावा घ्या.
- ड) लेखकाच्या मूल्यात्म दृष्टिकोनाविषयी थोडक्यात लिहा.
- इ) पाठचिकित्सेविषयी थोडक्यात माहिती द्या.
- फ) साहित्य आणि सौंदर्यशास्त्र यांचा परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) समीक्षकाचे तथा समीक्षेच्या कार्याविषयी सविस्तर माहिती द्या.
- ब) समाजशास्त्रीय समीक्षा पध्दती विषयी सविस्तर माहिती द्या.
- क) स्त्रीवादी विचारप्रणालीचे स्वरूप सांगून भारतीय स्त्रीवादाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1946 ते इ.स. 1975 या काळात नव्याने आलेल्या साहित्यप्रवाहांची समीक्षेच्या दृष्टिकोनातून चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4883

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-233

S.Y. M.A.

Marathi (मराठी)

MAR-213 : नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 'शेटजीप्रताप' या खंड काव्यातील खलनायक पात्र कोण ते लिहा.
ब) 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंध लेखाचे लेखन कोणी केले आहे?
क) 'वाट तुडवताना' हे कोणाचे आत्मकथन आहे?
ड) लेखक रंगनाथ पठारे यांची पहिली कादंबरी कोणती? व ती कधी प्रकाशित झाली आहे?
इ) लेखक अनिल अवचट यांच्या कोणत्याही दोन प्रवासवर्णनांची नावे लिहा.
फ) 'शोभायात्रा' या नाटकाचा पहिला प्रयोग कधी व कोठे झाला?
य) शफाअत खान हे रंगभूमीवर कोणकोणत्या भूमिकेत वावरले आहे?

प्रश्न 2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'शोभायात्रा' नाटकातील हिसेंचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंधातील भाषिक स्वरूप स्पष्ट करा.
क) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनातील निवेदनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) 'शेटजीप्रताप' या खंडकाव्यातून व्यक्त झालेले शेतकरी शोषणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
इ) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनामध्ये अमेरिकेतील साहित्यिक पर्यावरण कसे व्यक्त झाले ते लिहा.
फ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतून व्यक्त होणाऱ्या उपरोधाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'अमेरिका' प्रवासवर्णनातून व्यक्त होणाऱ्या निसर्गाचे चित्रण तुमच्या शब्दांत लिहा.
- ब) 'दिवे गेलेले दिवस' कादंबरीतील प्राचार्याची व्यक्तिरेखा स्पष्ट करा.
- क) 'शोभायात्रा' नाटकातून व्यक्त होणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय व्यक्तिरेखा लिहा.
- ड) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) 'दिनमित्र'चे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) ताराबाई शिंदे यांनी 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंधामध्ये इंग्रज सरकारबद्दल कोणते मत व्यक्त केले आहे?

प्रश्न 4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनातून लेखकाने तेथील चंगळवादाचे परिणाम कसे व्यक्त केले ते लिहा.
- ब) 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंधातून ताराबाई शिंदे यांनी स्त्रियांबद्दलचे पूर्वापार असलेले गैरसमज कसे व्यक्त केले आहे?
- क) 'शोभायात्रा' या नाटकाचे संविधानक लिहा.
- ड) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे मराठी साहित्यातील स्थान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4884

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-234

M.A. - II

Marathi (मराठी)

MAR-214 : मराठीतील वैचारिक साहित्य आणि साहित्याचा
सामाजिक दृष्टीने अभ्यास

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. [10]

- 'भाव सौंदर्याचा आविष्कार' हे कोणत्या साहित्याचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य मानल्या जाते?
- कोणते साहित्य विचारप्रधान असल्यामुळे ते एकीकडे ललित साहित्याहून भिन्न ठरते?
- मराठीतील पहिला चरित्रग्रंथ म्हणून कोणत्या ग्रंथाचा नामोलेख केल्या जातो?
- बाळशास्त्री जांभेकर यांनी 1832 मध्ये सुरु केलेले मराठीतील पहिले वर्तमानपत्र कोणते?
- इ.स. 1920 नंतर कोणत्या युगाला सुरुवात झाली, असे मानले जाते?
- 'शेतकऱ्याचा असूड' या वैचारिक ग्रंथाचे लेखक कोण?
- शिवराम महादेव परांजपे यांनी कोणत्या वर्तमानपत्रातून सामाजिक विचार व्यक्त केले?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- 'साहित्य संकल्पना' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- वैचारिक साहित्याचे प्रयोजन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- 'स्मृतिस्थळ' या ग्रंथाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- महानुभावीय गद्य वाङ्मयाचे विशेष सांगा.
- बखरीच्या वर्गीकरणाविषयी माहिती लिहा.
- सामाजिक दृष्टिकोन असणाऱ्या कोणत्याही पाच समाजसुधारकांची नावे लिहून त्यातील दोन समाजसुधारकांचे कार्य विशद करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संतवाङ्मयाविषयी साधार चर्चा करा.
- ब) 'साहित्य आणि समाज' यांच्या परस्पर संबंधाची चर्चा करा.
- क) अर्वाचीन कालखंडातील (इ.स. 1818 ते इ.स. 1874) निबंध वाङ्मयाच्या वारचालीचा आढावा घ्या.
- ड) म. फुल्यांच्या कार्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) इ.स. 1818 ते इ.स. 1875 या काळातील भाषांतरीत वाङ्मयाविषयी चर्चा करा.
- फ) 'लेखकाची मातृभाषा आणि भाषिक क्षमता' या विधानाची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) इ.स. 1875 ते इ.स. 1920 या कालखंडातील प्रमुख विचारवंतांच्या कार्याचा आढावा घ्या.
- ब) 'लीळाचरित्र' या ग्रंथाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) बखर म्हणजे काय? ते सांगून बखर वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) मराठीतील वैचारिक साहित्यात नियतकालिकांचे योगदान, याविषयी सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4885

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-241

S.Y. M.A.

SANSKRIT

SK-201 : मुद्राराक्षसम् तथा बाणभट्टस्य कादम्बर्यां

महाश्वेतावृत्तान्तः

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[10]

Attempt any five from the following :

- i) पुण्डरिकस्य माता का ?
- ii) महाश्वेता कस्य उपासनायां मग्ना ?
- iii) पुण्डरिकस्य पितुः नाम किम् ?
- iv) अमात्यराक्षसस्य मित्रं कः ?
- v) मुद्राराक्षसनाटके चतुर्षु नायकभेदेषु कः नायकः ?
- vi) मुद्राराक्षसनाटके कस्य रसस्य प्राधान्यम् ?
- vii) मुद्राराक्षसे कति नान्दीश्लोकाः विद्यन्ते ?

P.T.O.

Q2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt **any four** from the following :

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 या साठी ही सूचना आहे.

Write with reference of context. This instruction is for 1 to 3 questions.

- i) क इदं दुष्करं कुर्यादिदानीं शिबिना विना ।
- ii) सेवां लाघवकारिणीं कृतधियः स्थाने श्ववृत्तिं विदुः ।
- iii) व्याधानां मुग्धहरिणं हन्तुं को नाम निर्बन्धः ।
- iv) मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

Translate into Marathi or English

कर्णेनेव विषाङ्गनैकपुरुषव्यापादिनी रक्षिता
हन्तुं शक्तिरिवार्जुनं बलवती या चन्द्रगुप्तं मया ।
सा विष्णोरिव विष्णुगुप्तहतकस्यात्यन्तिकश्रेयसे
हैडिम्बेयमिवेत्य पर्वतनृपं तद्द्वयमेवावधीत् ॥

- v) यमचरपटवृत्तान्तः – टीप लिहा.

Write a note on यमचरपटवृत्तान्तः

- vi) मुद्राराक्षसनाटकस्य नायकः – टीप लिहा.

Write a note on मुद्राराक्षसनाटकस्य नायकः

Q3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt **any four** from the following :

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 या साठी ही सूचना आहे.

Write with reference of context. This instruction is for 1 to 3 questions.

- i) न ह्यल्पीयसा शोककारणेन क्षेत्रीक्रियन्त एवंविधा मूर्तयः ।
- ii) अदूरकोपा हि मुनिजनप्रकृतिः ।
- iii) धैर्यधना हि साधवः ।
- iv) मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

Translate into Marathi or English

अथ गीतावसाने मूकीभूतवीणा प्रशान्तमधुकरमधुररुतेव कुमुदिनी सा कन्यका समुत्थाय
प्रदक्षिणीकृत्य कृतहरप्रणामा परिवृत्य स्वभावधवलया तपःप्रभावप्रगल्भया दृष्ट्या समाश्वासयन्तीव,
पुण्यैरिव स्पृशन्ती, तीर्थजलैरिव प्रक्षालयन्ती, तपोभिररिव पावयन्ती, शुद्धमिव कुर्वाणा,
वरप्रदानमिवोपपादयन्ती, पवित्रतामिव नयन्ती, चन्द्रापीडमाबभाषे ।

- v) महाश्वेता आणि पुण्डलिक यांची पहिली भेट – टीप लिहा.

Write a note on first meeting of पुण्डलिक and महाश्वेता.

- vi) पुण्डरिकजन्मवृत्तांत – टीप लिहा.

Write a note on पुण्डरिकजन्मवृत्तांत

Q4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt **any two** from the following :

- i) मुद्राराक्षसम् नाटक म्हणजे कौटिलीय अर्थशास्त्रात चर्चिलेल्या राजनीतीचा वस्तुपाठ आहे, हे विधान स्पष्ट करा.

Explain the statement that मुद्राराक्षसम् नाटक is an evidence of राजनीती discussed in कौटिलीय अर्थशास्त्र.

- ii) मुद्राराक्षसम् नाटकात योजलेली नाट्यतंत्रे यावर निबंध लिहा.

Write an essay on dramatic techniques used in मुद्राराक्षसम् नाटक.

- iii) महाश्वेतेचे केलेले वर्णन तुमच्या शब्दांत करा.

Describe महाश्वेता in your own words.

- iv) महाश्वेतावृत्तांतानातून बाणभट्टाच्या शैलीचे कोणते विशेष जाणवतात ?

Which features of style of बाणभट्ट are understood in महाश्वेतावृत्तांत.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4886

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-242

S.Y. M.A.

SANSKRIT

SK-202 : श्रीईश्वरकृष्णस्य साङ्ख्यकारिका आणि
लौगाक्षिभास्करस्य अर्थसङ्ग्रहः

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[10]

Attempt any five from the following :

- i) अशक्तिः कतिविधा?
- ii) सिद्धिः कतिविधा?
- iii) प्रकृतिः कथं वर्तते?
- iv) नियमविधिलक्षणं लिखत ।
- v) विनियोगविधेः प्रमाणानि कति?
- vi) आदित्य यूष इति कस्य अर्थवादस्य उदाहरणम्?
- vii) नामधेयत्वे निमित्तानि कति?

P.T.O.

Q2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt any four from the following :

- i) प्रकरणं स्थानादिभ्यो बलवत् । असंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
प्रकरणं स्थानादिभ्यो बलवत् । Explain this sentence with reference to context.
- ii) मन्त्रमीमांसा – टीप लिहा.
Write a note on मन्त्रमीमांस.
- iii) पर्युदासविचारः – टीप लिहा.
Write a note on पर्युदासविचारः.
- iv) प्रयोगविधौ श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि – टीप लिहा.
Write a note on प्रयोगविधौ श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि.
- v) सोमेन यजेत इत्यत्र सोमयागयोरप्राप्तत्वात्सोमविशिष्टयागविधानम् । असंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
सोमेन यजेत इत्यत्र सोमयागयोरप्राप्तत्वात्सोमविशिष्टयागविधानम् । Explain this sentence with reference to context.
- vi) नामधेयम् – टीप लिहा.
Write a note on नामधेयम् .

Q3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt any four from the following :

- i) प्रमाणविचारः – टीप लिहा.
Write a note on प्रमाणविचारः
- ii) व्यक्तं तथा प्रधानं, तद्विपरीतस्तथा च पुमान् । असंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
व्यक्तं तथा प्रधानं, तद्विपरीतस्तथा च पुमान् । Explain with reference to conference.
- iii) खालील श्लोकाचे मराठीत किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा.
Translate the following verse with notes into Marathi or English.
मूलप्रकृतिरविकृतिर्महदाद्याः प्रकृतिविकृतयः सप्त ।
षोडशकस्तु विकारो न प्रकृतिर्न विकृतिः पुरुषः ॥
- iv) सत्कार्यवाद – टीप लिहा.
Write a note on सत्कार्यवाद
- v) सूक्ष्मशरीरविचारः – टीप लिहा.
Write a note on सूक्ष्मशरीरविचारः.
- vi) या दृष्टास्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य । असंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
या दृष्टास्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य । Explain with reference to conference.

Q4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

Attempt any two from the following :

i) अर्थसंग्रहातील भावनाविचार स्पष्ट करा.

Explain भावनाविचार in अर्थसंग्रह.

ii) निषेध या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on the topic निषेध.

iii) सांख्यकारिकेतील बुद्धिसृष्टिविचार स्पष्ट करा.

Explain बुद्धिसृष्टिविचार in सांख्यकारिका.

iv) सांख्यदर्शनातील पंचवीस तत्त्वे सांख्यकारिकेच्या आधारे स्पष्ट करा.

Explain twenty five principles in सांख्यदर्शन with reference to सांख्यकारिका.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4887

[Total No. of Pages : 2

[5962]SODL-243

M.A. - II

SANSKRIT

MA SK-203 : साहित्यम् चम्पूरामायणम् बालकाण्डम्
अयोध्याकाण्डं च and साहित्यशास्त्रस्य परिचय
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five from the following :

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

i) 'चम्पूकाव्य' – state the definition of चम्पूकाव्य.

चम्पूकाव्याची व्याख्या लिहा.

ii) How many kandas in champuramayana?

चम्पूरामायणात किती काण्डे आहेत ?

iii) Who is the author of चम्पूरामायण ?

चम्पूरामायणाचा कर्ता कोण ?

iv) Which याम mentioned in बालकाण्ड which is done by दशरथ.

दशरथाने केलेल्या कोणत्या यागाचा उल्लेख बालकाण्डात आला आहे.

v) How many Adhyayas in Bharatmunis Natyaśāstra?

भरतमुनींच्या नाट्यशास्त्रात किती अध्याय आहेत ?

vi) Who is the promoter of 'रीती' संप्रदाय ?

रीती संप्रदायाचा प्रवर्तक कोण ?

vii) How many types of काव्य and which are they?

काव्याचे किती प्रकार आहेत व कोणते ?

P.T.O.

Q2) Write short notes (any two) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

- i) चम्पूकाव्य
- ii) Penance of विश्वामित्र.
विश्वामित्राचे तप
- iii) Story of Sagar.
सागर कथा
- iv) चित्रकूट mountain
चित्रकूट पर्वत
- v) भरद्वाजाश्रम
- vi) कैकेयी

Q3) Write short notes (any two) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

- i) काव्यशास्त्र
- ii) अलङ्कार
- iii) आनन्दवर्धन
- iv) क्षेमेन्द्र
- v) वक्रोक्ती
- vi) रीतिसम्प्रदाय

Q4) Write the descriptive answers (any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) :

- i) Write the Summary of Ayodhyakāṇḍa.
अयोध्याकांडाचा सारांश लिहा.
- ii) State the meeting with Parashuram in Balkanda.
बालकाण्डातील परशुराम भेटीचे वर्णन करा.
- iii) Write the summary of 7th Adhyaya of Nāṭyaśāstra.
नाट्यशास्त्राच्या सातव्या अध्यायाचा सारांश लिहा.
- iv) State any 5 granthas and their authors related to Kayaśāstra.
काव्यशास्त्राच्या कोणत्याही पाच ग्रंथांची नावे व त्यांच्या ग्रंथकर्त्याची नावे याविषयी लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4888

[Total No. of Pages : 3

[5962]SODL-244

M.A. (Part - II)

SANSKRIT (संस्कृत)

SK 204 : संस्कृत साहित्यस्य साहित्यशास्त्रस्य च इतिहास :
and पुराभिलेखशास्त्रम्
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any Five from the following :

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- a) State any two things related to पुराभिलेखविद्या
पुराभिलेखविद्येत समाविष्ट होणाऱ्या कोणत्याही दोन गोष्टी लिहा.
- b) Which is another name for दत्तखाना?
दत्तखानाचे दुसरे नाव काय?
- c) Who is the deity of the script?
लिपींची अधिष्ठात्री देवता कोण?
- d) Whose statue is Found in Egypt's excavation?
इजिप्तमधील उत्खननात कोणाचा पुतळा सापडला?
- e) State the any two plays of Kālidāśa?
कालिदासाच्या कोणत्याही दोन नाटकांची नावे लिहा?
- f) What is meant by मुक्तकाव्य?
मुक्तकाव्ये म्हणजे काय?
- g) Which is the treatise of आनंदवर्धन related साहित्यशास्त्र?
आनंदवर्धनाचा साहित्यशास्त्रातील ग्रंथ कोणता?

P.T.O.

Q2) Write Short notes (Any Four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

- a) Writing material
लेखनसाहित्य
- b) Metal writing
धातुलेखन
- c) Aśoka
अशोक
- d) Kharoṣṭhi script.
खरोष्ठी लिपी
- e) Evidences of writing in vedic literature.
वैदिकवाङ्मयातील लेखन पुरावे.
- f) Evidences of writing in Baudha literature.
बौद्धवाङ्मयातील लेखन पुरावे.

Q3) Write Short notes (Any Four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

- a) Kavyāś related to devotion.
भक्तिपरकाव्य
- b) गीतगोविन्द
- c) चम्पूकाव्य
- d) जैन संस्कृतकाव्य
- e) श्लेषकाव्य
- f) नीतिशतक

Q4) Write descriptive answers (any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) :

- a) Write an essay on. 'मुक्तक काव्य'
मुक्तक काव्यावर निबंध लिहा.
- b) Write an essay on 'बौद्धसंस्कृतकाव्य'.
'बौद्धसंस्कृतकाव्य' यावर निबंध लिहा.
- c) Write an essay on 'Art of writing in India'.
'भारतीय लेखनकला' यावर निबंध लिहा.
- d) Write a note on ब्राह्मी script.
ब्राह्मी लिपीवर परिच्छेद लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4891

[Total No. of Pages : 4

[5962]SODL-253

M.A. - II

**JMC 203 : AGRICULTURE AND RURAL JOURNALISM,
CRIME JOURNALISM, CULTURE JOURNALISM AND
SPORTS JOURNALISM
(2019 Pattern) (CBCS)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any TWO from the following : [20]

- a) What are the opportunities for Indian agriculture after Covid-19 pandemic? What are the challenges ahead of Indian agriculture? [10]
- b) Why it is considered to be important to specialize in some aspects of culture for effective coverage? Which are such aspects that can be considered for cultural reporting? Explain with suitable examples.[10]
- c) What are the qualities and skills required to become a good sports journalist? Explain in detail. [10]
- d) Explain the news value for crime reporting. [10]

Q2) Attempt any FOUR from the following : [20]

- a) Write a profile of your favourite sportsperson in about 200 words.
- b) Why are writing styles different for different art forms? Explain.
- c) What is FIR? How can be registered?
- d) Explain the role of Tehsildar in agriculture and rural development.
- e) What is the role of media in getting justice delivered?
- f) Explain the changing nature of sports editing.

P.T.O.

Q3) Write Short Notes (Any Four) :

[20]

- a) Digital Art
- b) Commonwealth Games
- c) Crime shows on TV
- d) International Federation of Agricultural Journalists (IFAJ)
- e) Fusion art
- f) Deepika Kumari

Q4) Answer the below given question in one/two sentence (Any FIVE) :[10]

- a) What is a national bank for agriculture and rural development?
- b) What is the definition of E-Crime?
- c) Highlight any two main points about 94th Akhil Bhartiya Marathi Sahitya Sammelan?
- d) Write two sentences about the 'Flying Sikh'.
- e) Give four examples of visual art forms.
- f) What is the complete form of NABARD? In what cases PIL can be filed?

Total No. of Questions: 4]

PA-4891

[5962]SODL-253

M.A. - II

**JMC 203 : AGRICULTURE AND RURAL JOURNALISM,
CRIME JOURNALISM, CULTURE JOURNALISM AND
SPORTS JOURNALISM**

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका प्रमाण मानावी.

-
- प्रश्न 1)** पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) कोविड-19 नंतर भारतीय शेतीसाठी संधी कोणत्या? तसेच, भारतीय शेतीपुढची आव्हाने कोणती? [10]
- ब) चांगल्या सांस्कृतिक वार्ताकनासाठी संस्कृतीच्या एखाद्या विशिष्ट क्षेत्रावर हातखंडा मिळवणे महत्त्वाचे का मानले जाते? संस्कृतीविषयक वार्ताकनासाठी विचारात घेतली जाणारी अशी क्षेत्रे कोणती आहेत? सोदाहरण स्पष्ट करा. [10]
- क) उत्तम क्रीडा पत्रकार होण्यासाठी कोणत्या गुणांची आणि कौशल्यांची आवश्यकता असते? सविस्तर स्पष्ट करा. [10]
- ड) गुन्हे वार्ताकनाच्या वृत्त मूल्यांची चर्चा करा. [10]
- प्रश्न 2)** पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) तुमच्या आवडत्या क्रीडापटूवर सुमारे 200 शब्दांत व्यक्तिचित्रणात्मक लेख लिहा.
- ब) वेगवेगळ्या कलाप्रकारांसाठी लेखनशैली वेगळ्या का असतात? स्पष्ट करा.
- क) प्रथम माहिती अहवाल म्हणजे काय? तो कसा नोंदवला जातो?
- ड) कृषी व ग्रामीण विकासात तहसिलदाराची भूमिका काय असते? स्पष्ट करा.
- इ) न्याय मिळवून देण्यात माध्यमांची भूमिका काय असते?
- फ) क्रीडा संपादनाचे बदलते स्वरूप विशद करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) डिजिटल कला
- ब) राष्ट्रकुल क्रीडा स्पर्धा
- क) दूरचित्रवाणीवरील गुन्हेविषयक मालिका
- ड) इंटरनॅशनल फेडरेशन ऑफ़ीकल्चर जर्नालिझम (IFAJ)
- इ) फ्यूजन कला
- फ) दीपिका कुमारी

प्रश्न 4) पुढे दिलेल्या प्रश्नाचे एक-दोन वाक्यात उत्तर द्या. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) कृषी आणि ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय बँक काय आहे?
- ब) ई-गुन्हाची व्याख्या लिहा.
- क) 94 व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाविषयी कोणतेही दोन मुख्य मुद्दे अधोरेखित करा.
- ड) 'फ्लाइंग सीख' विषयी दोन वाक्ये लिहा.
- इ) दृश्य कला प्रकारांची चार उदाहरणे द्या.
- फ) नाबार्डचे पूर्ण रूप काय आहे? कोणत्या प्रकरणात जनहित याचिका दाखल केली जाऊ शकते?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4877

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-221

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN - 211 : आधुनिक काव्य (आदर्शवादी, छायावादी तथा अन्य काव्य)

और आधुनिक कविता

(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (सात में से पाँच)

[10]

- अ) डॉ. धर्मवीर भारती जी की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- ब) महादेवी वर्मा जी की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- क) 'साकेत' में प्रयोग किए हुए अलंकारों के नाम लिखिए।
- ड) 'मैथिलीशरण गुप्त' जी को मिले किन्हीं 'दो' पुरस्कारों के नाम लिखिए।
- इ) जयशंकर प्रसाद जी द्वारा लिखित किन्हीं 'दो' काव्य कृतियों के नाम लिखिए।
- फ) 'नागार्जुन' जी की किन्हीं 'दो' कविताओं के नाम लिखिए।
- य) 'शमशेर बहादूर सिंह' जी की किन्हीं 'दो' कविताओं के नाम लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए। (छह: में से चार)

[20]

- अ) उर्मिला की विरह दशा का वर्णन कीजिए।
- ब) जयशंकर प्रसाद जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में लिखिए।
- क) 'अँधेरों में बुद्ध' कविता की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए।
- ड) 'शासन की बंदुक' कविता में प्रतिपादित विषय को संक्षेप में लिखिए।
- इ) 'अज्ञेय' जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में लिखिए।
- फ) 'जिंदगी का नमक' कविता का सार संक्षेप में लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए। (छह: में से चार) [20]

- अ) 'बेमानी है आजादी' इस कविता की मध्यवर्ती कल्पना संक्षेप में लिखिए।
- ब) 'हिरोशिमा' कविता में प्रतिपादित विषयवस्तु को संक्षेप में लिखिए।
- क) महादेवी वर्मा जी का साहित्यिक योगदान संक्षेप में स्पष्ट कीजिए।
- ड) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :
देवों की विजय, दानवों की हारों का होता युद्ध रहा,
संघर्ष सदा उर अंतर में जीवित रह नित्य विरूद्ध रहा।
आँसू से भीगे अंचल पर मन का सब कुछ रखना होगा,
तुमको अपनी स्मित रेखा से यह सन्धि-पत्र लिखना होगा।
- इ) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :
भारत की आरती
देश-देश की स्वतंत्रता देवी
आज अमित प्रेम से उतारती
निकटपूर्व, पूर्व, पूर्व-दक्षिण में
जन-गण-मन इस अपूर्ण शुभ क्षण में
गाते हों घर में हों या रण में
भारत की लोकतंत्र भारती।
- फ) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :
सहसा वीणा झनझना उठी
संगीतकार की आँखों में ठंडी पिघली ज्वाला - सी झलक गयी-
रोमांच एक बिनली -सा सबके तण में दौड़ गया।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से (100 से 200 शब्दों में) लिखिए। (चार में से दो) [20]

- अ) 'साकेत के नवम् सर्ग' की कथावस्तु पर विस्तार से प्रकाश डालिए।
- ब) 'जिंदगी का नमक' कविता के माध्यम से स्त्रियों की वेदना का विस्तारपूर्वक निरूपण कीजिए।
- क) 'फिरोजी हॉठ' कविता में प्रतिपादित विषय पर विस्तार से प्रकाश डालिए।
- ड) जयप्रकाश कर्दम जी की 'गूंगा नहीं था मैं' इस कविता में प्रतिपादित विषय को विस्तार से लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4878

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-222

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN - 212 : भाषा विज्ञान और हिंदी भाषा का विकास
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।
-

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) भाषा की दो परिभाषाएँ लिखिए।
- ब) भाषा विज्ञान के अध्ययन पद्धतियों के नाम लिखिए।
- क) वाग्यंत्र के चार वागावयव के नाम बताइए।
- ड) रूप परिवर्तन के तीन कारण लिखिए।
- इ) लौकिक संस्कृत की दो विशेषताएँ लिखिए।
- फ) आधुनिक भारतीय आर्यभाषाओं के नाम लिखिए।
- य) संज्ञा के भेद स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) भाषा की परिभाषा लिखकर भाषा के पाँच अभिलक्षण लिखिए।
- ब) भाषा विज्ञान के स्वरूप और व्याप्ति पर प्रकाश डालिए।
- क) रूप परिवर्तन के कारणों को स्पष्ट कीजिए।
- ड) वाक्य की परिभाषा लिखकर रचना के आधार पर वाक्य के भेद स्पष्ट कीजिए।
- इ) शब्द और अर्थ के संबंध पर प्रकाश डालिए।
- फ) वैदिक संस्कृत की प्रमुख विशेषताओं का उल्लेख कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) मध्यकालीन महाराष्ट्री प्राकृत का स्वरूप समझाते हुए उसकी विशेषताओं का उल्लेख कीजिए।
- ब) खड़ी बोली की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- क) पूर्वी हिंदी की प्रमुख बोलियों का संक्षेप में परिचय दीजिए।
- ड) खंड्य और खंड्येतर स्वनियों का विवेचन कीजिए।
- इ) उपसर्ग का स्वरूप स्पष्ट करते हुए उपसर्ग के भेद सोदाहरण समझाइए।
- फ) विशेषण के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के दीर्घोत्तरी उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) भाषा की परिभाषा देते हुए भाषा के अभिलक्षणों को विस्तार से विशद कीजिए।
- ब) स्वन परिवर्तन के कारणों का विस्तृत विवेचन कीजिए।
- क) वैदिक संस्कृत का परिचय देते हुए उसकी प्रमुख विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।
- ड) वाक्य का स्वरूप स्पष्ट करते हुए वाक्य के भेद सोदाहरण लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4879

[Total No. of Pages : 2

[5962]-SODL-223

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN - 213 : हिंदी साहित्य का इतिहास
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।
-

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5)

[10]

- अ) आदिकाल के विभिन्न नाम बताइए।
- ब) आदिकाल की दो विशेषता लिखिए।
- क) हिंदी साहित्य का विभाजन करने का प्रयास किस किसने किया है?
- ड) भक्तिकाल की दो शाखाओं के नाम लिखिए।
- इ) ज्ञानमार्गी शाखा की दो विशेषता लिखिए।
- फ) रीतिकाल के विभिन्न नाम बताइए।
- य) भारतेंदु युगीन साहित्य की दो विशेषता लिखिए।

प्र.2) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) आदिकाल के नामकरण की चर्चा कीजिए।
- ब) समाजसुधारक कबीर
- क) रीतिकाल की सामाजिक पृष्ठभूमि।
- ड) द्विवेदी युगीन साहित्य की प्रवृत्तियाँ।
- इ) रीतिकालीन साहित्य की विशेषताएँ लिखिए।
- फ) राष्ट्रीयकाव्य धारा की विशेषता लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) आदिकालीन सामाजिक परिस्थिति।
- ब) रामभक्ति शाखा की विशेषता लिखिए।
- क) सूरदास का सामान्य परिचय दीजिए।
- ड) बिहारी की बहुज्ञता स्पष्ट कीजिए।
- इ) रीतिकाल को श्रृंगारकाल क्यों कहा जाता है?
- फ) छायावादी काव्य की विशेषता लिखिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) ज्ञानमार्गी शाखा की विशेषता पर प्रकाश डालिए।
- ब) हिंदी साहित्य का काल विभाजन और नामकरण की चर्चा कीजिए।
- क) प्रगतीवादी काव्य की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ड) प्रयोगवादी काव्य की विशेषताओं को लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4892

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-101

M.A. (Part - I)

PS - 111 : POLITICAL SCIENCE

**Traditions of Political Thought and Comparative Political
Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full maks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words : **[10]**

- a) In which book is Plato's educational thought?
- b) Who proposed the theory of class struggle?
- c) Which Philosophies influenced Frantz Fanon?
- d) Name of any two National Political Parties in India.
- e) Write an approach to the study of Comparative Politics.
- f) Write Machiavelli views on human nature.
- g) What is Violence?

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : **[20]**

- a) Write the rule concept through virtue.
- b) Write Machiavelli views on religion.
- c) Explain Plato's Theory of Justice.
- d) Write the function of a Political Party.
- e) Explain Mill's views on liberty.
- f) Write the development of comparative politics.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four Short Note :

[20]

- a) Plato's Communism.
- b) Advantages of multi party system.
- c) Rousseau General will.
- d) Work of Pressure Groups.
- e) Gandhi's thoughts on the state.
- f) Political Development.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) What is meaning of comparative politics? Explain Nature and Scope?
- b) Explain Rousseau Social Contract Theory.
- c) Explain Mahatma Gandhi's basic principle of Ram Rajya.
- d) What is a political party and write the types of party system?

Total No. of Questions: 4]

PA-4892

[5963]SODL-101

M.A. (Part - I)

PS - 111 : POLITICAL SCIENCE

Traditions of Political Thought and Comparative Political
Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नाची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) प्लेटोचा शिक्षण विषयक विचार कोणत्या ग्रंथात आहे?
- ब) वर्गसंघर्षाचा सिद्धांत कोणी मांडला आहे.
- क) फ्रेड्रिच फॅनन याच्यावर कोणत्या विचारवंताचा प्रभाव होता.
- ड) भारतातील कोणतेही दोन राष्ट्रीय राजकीय पक्ष लिहा.
- इ) तुलनात्मक राजकारणाचे दृष्टीकोन लिहा.
- फ) मॅकिव्हेलीचा मानवी स्वभावविषयक विचार लिहा.
- य) हिंसा म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) सदगुणाच्या माध्यमातून नियम संकल्पना लिहा?
- ब) मॅकिव्हेलीचा धर्मविषयक विचार लिहा.
- क) प्लेटोचा न्यायविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा?
- ड) राजकीय पक्षाची कार्ये लिहा?
- इ) मिलचे स्वातंत्र्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- फ) तुलनात्मक राजकारणाचा विकास लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा.

[20]

- अ) प्लेटोचा साम्यवाद.
- ब) बहुपक्ष पद्धतीचे फायदे.
- क) रूसोची सामुहिक ईहा.
- ड) दबाव गटाची कार्ये.
- इ) गांधीचे राज्य विषयक विचार.
- फ) राजकीय विकास.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची 300 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) तुलनात्मक राजकारण म्हणजे काय ते सांगुन त्याचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा?
- ब) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) महात्मा गांधीच्या रामराज्याचे मुलभूत तत्व स्पष्ट करा.
- ड) राजकीय पक्ष म्हणजे काय? पक्ष पद्धतीचे प्रकार लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4893

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-102

M.A. (PART - I)

POLITICAL SCIENCE

PS-112 : Administrative Theory and Theory of International
Politics

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words : [10]

- a) Write the meaning of Public Administration?
- b) What is bureaucracy?
- c) What is Hierarchy?
- d) What is administrative corruption?
- e) Write the meaning of International Politics.
- f) What is Cold War?
- g) What is Unity of Command?

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) Write scope Public Administration.
- b) Write the characteristics of bureaucracy?
- c) Write the advantages of decentralization.
- d) Write the Principles of realism.
- e) Write the types of terrorism.
- f) What is unity of command.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four short notes : [20]

- a) Limitations of Comparative Public Administration.
- b) Principle of organization.
- c) Lokpal.
- d) Detant.
- e) Feminist Liberalism.
- f) Human Rights.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words : [20]

- a) Explain the nature and scope of International Politics.
- b) Describe the changing nature of Public Administration.
- c) Explain the importance of Non Alignment Movement.
- d) Analyze the challenge in Public Administration of Privatization.

Total No. of Questions : 4]

PA-4893

[5963]SODL-102
M.A. (PART - I)
POLITICAL SCIENCE

PS-112 : Administrative Theory and Theory of International
Politics
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नाची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा : [10]

- अ) लोकप्रशासनाचा अर्थ लिहा ?
ब) नोकरशाही म्हणजे काय ?
क) आधिकार पद परंपरा म्हणजे काय ?
ड) प्रशासकिय भ्रष्टाचार म्हणजे काय ?
इ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा अर्थ लिहा.
फ) शितयुद्ध म्हणजे काय ?
य) आज्ञेची एकता म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नाची उत्तरे 100 शब्दात लिहा : [20]

- अ) लोकप्रशासनाचे स्वरूप लिहा.
ब) नोकरशाही दृष्टीकोनाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
क) विकेंद्रीकरणाचे फायदे लिहा.
ड) वास्तववादाची मुलतत्वे लिहा.
इ) दहशतवादाचे प्रकार लिहा.
फ) शितयुद्धाची कारणे लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी चार टीपा लिहा :

[20]

- अ) तुलनात्मक लोकप्रशासनाच्या मर्यादा.
- ब) संघटनेची तत्वे.
- क) लोकपाल.
- ड) देतांत.
- इ) उदारमतवादी स्त्रीवाद.
- फ) मानवधिकार

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा :

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाची स्वरूप व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासनाच्या बदलत्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
- क) गटनिरपेक्ष चळवळीचे महत्व विशद करा.
- ड) खाजगी करणाचे लोकप्रशासना पुढील आव्हानांचे विश्लेषण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4894

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-103
M.A. (Part - I)
POLITICAL SCIENCE
PS113 : Political Institution in India and Public Policy
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following questions in 25 words : [10]

- a) What system of government did India adopt after independence.
- b) What is a federal state with a strong central government.
- c) Explain the main organs of Government.
- d) Full form of TRAI.
- e) Explain the meaning of Public Policy.
- f) Explain the factors of Public Policy Making.
- g) What is the Green Revolution.

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) Explain the characteristics of Democracy.
- b) Explain the role of Governor.
- c) Explain the principle of collective responsibility of the executive.
- d) Explain the elements of Public Policy implementation.
- e) Explain the Network approach.
- f) Explain the Indias Health Policy.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four of the following questions :

[20]

- a) Unity and integrity.
- b) Legislature.
- c) UIDAI.
- d) Judicial review.
- e) Globalization.
- f) Civil Society.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the Powers and Functions of president.
- b) Explain the characteristics of Indian federalism.
- c) Explain the meaning, Nature and Scope of Public Policy.
- d) Explain the details of public Policy making and Implementation.

Total No. of Questions : 4]

PA-4894

[5963]SODL-103

M.A. (PART - I)

POLITICAL SCIENCE

PS113 : Political Institution in India and Public Policy

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 शब्दात लिहा : [10]

- अ) स्वातंत्र्यानंतर भारताने कोणती शासनपद्धती स्वीकारली.
ब) प्रबळ केंद्रसरकार असताने संघराज्य म्हणजे काय.
क) शासनाचे प्रमुख अंगे (विभाग) सांगा.
ड) TRAI चे पूर्ण रूप सांगा.
इ) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगा.
फ) सार्वजनिक धोरण निर्मितीचे घटक सांगा.
य) हरितक्रांती म्हणजे काय

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा : [20]

- अ) लोकशाही शासन पद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) राज्यपालाची भूमिका स्पष्ट करा.
क) कार्यकारी मंडळाचे सामुहिक जबाबदारीचे तत्व स्पष्ट करा.
ड) सार्वजनिक धोरण अमलबजावणीचे घटक सांगा.
इ) नेटवर्क किंवा जाळे दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
फ) भारताचे आरोग्य धोरण सांगा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार वर टिपा लिहा :

[20]

- अ) एकता आणि एकात्मता.
- ब) कायदेमंडळ.
- क) UIDAI
- ड) न्यायालयीन पूनर्विलोकन.
- इ) जगातिकीकरण.
- फ) नागरी समाज.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची 300 शब्दात उत्तरे लिहा :

[20]

- अ) राष्ट्रपतीचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय संघराज्य पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक धोरण निर्मिती व अमलबजावणीवर सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4895

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-104

M.A. (PART - I)

POLITICAL SCIENCE

PS-115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following questions in 25/30 words : [10]

- a) What is Political Rights?
- b) What is federalism?
- c) What is political process?
- d) Explain the meaning of positive human right.
- e) What is Political Ideology?
- f) What is National Unity.
- g) What is Reservation?

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) What is freedom of expression?
- b) What is Pluralism?
- c) What is Regional Imbalance?
- d) Explain the importance of Human Rights.
- e) What is Social Justice?
- f) What is OBC Identity?

P.T.O.

Q3) Attempt any Four short note :

[20]

- a) Independent Vidarbha Demand.
- b) Dominant Castes.
- c) Shivsena.
- d) Human Rights and Terrorism.
- e) National commission to scheduled castes.
- f) Human Rights of Scheduled Tribes.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Write an essay on Samyukta Maharashtra Movement.
- b) Discuss contemporary politics in Maharashtra.
- c) Write detailed information on Human rights and Communalism.
- d) Explain the meaning of Human Rights.

Total No. of Questions : 4]

PA-4895

[5963]SODL-104

M.A. (PART - I)

POLITICAL SCIENCE

PS-115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा : [10]

- अ) राजकीय हक्क म्हणजे काय?
- ब) संघराज्य म्हणजे काय?
- क) राजकीय प्रक्रिया म्हणजे काय?
- ड) सकारात्मक मानवी हक्काचा अर्थ सांगा.
- इ) विचारप्रणाली म्हणजे काय?
- फ) राष्ट्रीय ऐक्य म्हणजे काय?
- य) आरक्षण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा : [20]

- अ) अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- ब) बहुजनवाद म्हणजे काय?
- क) प्रादेशिक असमतोल म्हणजे काय?
- ड) मानवी हक्काचे महत्व सांगा.
- इ) सामाजिक न्याय म्हणजे काय?
- फ) ओबीसी अस्मिता म्हणजे काय?

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) स्वतंत्र विदर्भ मागणी.
- ब) प्रभूत्वशाली जातिसमूह.
- क) शिवसेना.
- ड) मानवी हक्क व दहशतवाद.
- इ) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आयोग.
- फ) अनुसूचित जमातींचे मानवी हक्क.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा :

[20]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ यावर निबंध लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील सदयकालीन राजकारण यावर चर्चा करा.
- क) मानवी हक्क आणि जमातवाद यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- ड) मानवी हक्काचा अर्थ सांगून स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4896

[Total No. of Pages : 4

[5963]-SODL-201
M.A. (Part - II)
POLITICAL SCIENCE
PS - 211 : Modern Political Thought and Fundamentals of
Political Theory
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following questions in 25 words : [10]

- a) Who wrote 'Ranade, Gandhi and Jinnah and when.
- b) When and where did Mahatma Gandhi's first Satyagraha in India.
- c) Explain the meaning of Non-Alignment.
- d) Why called outspoken reformer to Jus. Mahadev Govind Ranade.
- e) What is the Natural Rights.
- f) What is the Traditional Authority.
- g) Explain the meaning of Social Justice.

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) Explain Mahatma Gandhis view on Non-violence.
- b) Explain Jus. Mahadev Govind Ranades approach to social reform.
- c) Explain Dr. Babasaheb Ambedkars view on cast system.
- d) Explain the concepts of positive liberty and negative liberty.
- e) Explain the meaning and basic elements of state.
- f) Write the characteristics of civil society.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four of the following questions :

[20]

- a) Satyagraha.
- b) Jus. Mahadev Govind Ranades 'Rationalism'.
- c) Panchasheel Tattva of Pandit Nehru.
- d) Value-free.
- e) Fraternity.
- f) Citizenship.

Q4) Attempt any Two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain Jus. Mahadev Govind Ranades view on liberalism.
- b) Explain Pandit Nehrus view on Social Democracy.
- c) Explain the meaning and nature of Political theory.
- d) Explain the meaning and types of Rights.

Total No. of Questions : 4]

PA-4896

[5963]-SODL-201

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 211 : Modern Political Thought and Fundamentals of
Political Theory
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 शब्दात लिहा. [10]

- अ) 'रानडे, गांधी आणि जीना' हा ग्रंथ कोणी आणि कधी लिहीला.
ब) महात्मा गांधी यांचा भारतातील पहिला सत्याग्रह कधी व कोठे झाला.
क) पं. नेहरू यांच्या अलिप्ततावादाचा अर्थ सांगा.
ड) महादेव गोविंद रानडे यांना बोलके सुधारक असे का संबोधण्यात आले'
इ) नैसर्गिक हक्क म्हणजे काय.
फ) परंपरागत अधिसत्ता म्हणजे काय.
य) सामाजिक न्यायाचा अर्थ सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) महात्मा गांधी यांचे अहिंसेसंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.
ब) महादेव गोविंद रानडे यांचा समाजसुधारणे विषयीचा दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जातीव्यवस्थेविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
ड) स्वातंत्र्याच्या सकारात्मक स्वातंत्र्य व नकारात्मक स्वातंत्र्य या संकल्पना स्पष्ट करा.
इ) राज्याचा अर्थ सांगून राज्याचे मुलभूत घटक स्पष्ट करा.
फ) नागरी समाजाची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

- अ) सत्याग्रह.
- ब) महादेव गोविंद रानडे यांचा बुधिप्रामान्यवाद.
- क) पं. नेहरू यांची पंचशील तत्त्वे.
- ड) मुल्य तटस्थता.
- इ) बंधुता.
- फ) नागरिकत्व.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) महादेव गोविंद रानडे यांचे उदारमतवादी विचार सविस्तर लिहा.
- ब) पं. नेहरू यांची लोकशाही समाजवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) राजकीय सिद्धांताची व्याख्या सांगून राजकीय सिद्धांताचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) हक्काचा अर्थ सांगून हक्काचे विविध प्रकार सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4897

[Total No. of Pages : 4

[5963]-SODL-202

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any Five of the following questions in 25/30 words : [10]

- a) What is Political Development?
- b) Who wrote Das Capital?
- c) What is Political Culture?
- d) Who appoints the vice chirman of NITI Aayog?
- e) What is one Party domiance?
- f) What is Political Sociology?
- g) What is Political Participation?

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) Write the features behaviorism.
- b) Write the levels of political participation.
- c) Write the factors affecting political development.
- d) Write the types of elections in India?
- e) Write the function of Finance Commission.
- f) Explain linguistic regionalism.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four short notes :

[20]

- a) Bharatiya Janata Party.
- b) Types of Political Change.
- c) Secularism.
- d) Bureaucracy.
- e) NITI Ayog.
- f) Collation Politics.

Q4) Attempt any Two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the Nature and Scope of Political Sociology.
- b) Write the powers of the Governor.
- c) What is Political culture? Explain types of culture.
- d) Explain Center-State financial relation.

Total No. of Questions : 4]

PA-4897

[5963]-SODL-202

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नाची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) राजकीय विकास म्हणजे काय?
- ब) दास कॅपिटल ग्रंथ कोणी लिहीला आहे?
- क) राजकीय संस्कृती म्हणजे काय?
- ड) नितिआयोगाच्या उपध्याक्षाची नेमणूक कोण करतो?
- इ) एक प्रबळ पक्ष पद्धती म्हणजे काय?
- फ) राजकीय समाजशास्त्र म्हणजे काय?
- य) राजकीय सहभाग म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नाची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) वर्णनवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) राजकीय सहभागाच्या पातळ्या लिहा.
- क) राजकीय विकासावर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- ड) भारतातील निवडणुकांचे प्रकार लिहा.
- इ) वित्तआयोगाची कार्ये लिहा.
- फ) भाषिक प्रादेशिकवाद स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) भारतीय जनता पक्ष.
- ब) राजकीय परिवर्तनाचे प्रकार.
- क) धर्मनिरपेक्षता.
- ड) नोकरशाही.
- इ) नितिआयोग.
- फ) आघाड्याचे राजकारण.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) राजकीय समाजशाखाचे स्वरूप व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) राज्यपालाचे आधिकार कार्ये लिहा.
- क) राजकीय संस्कृती म्हणजे कायसंस्कृतीचे प्रकार लिहा.
- ड) केंद्र-राज्य वित्तीय संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4898

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-203

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 213 : World Politics - New Developments and Politics and Society
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is feminism?
- b) What is Non-Alignment?
- c) What is Corruption?
- d) What is Terrorism?
- e) What is Progressive Nationalism?
- f) What are human rights?
- g) What is National Identity?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) State the objective of Indian foreign policy.
- b) Explain what is diplomacy.
- c) State the causes of terrorism.
- d) Discuss the concept of religion.
- e) Explain the importance of leadership.
- f) Write information on Environment Movement in India.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Foreign policy of Pandit Jawaharlal Nehru
- b) World Bank
- c) Types of Politics
- d) Role of State Institutions
- e) Types of rights
- f) Violence against women

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Write an essay on contemporary foreign policy of India.
- b) Explain the role of multinational corporations on national politics.
- c) Explain the meaning of human rights.
- d) Explain the Role of Politics in India.

Total No. of Questions : 4]

PA-4898

[5963]SODL-203

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 213 : World Politics - New Developments and Politics and Society

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- ब) अलिप्ततावाद म्हणजे काय?
- क) भ्रष्टाचार म्हणजे काय?
- ड) दहशतवाद म्हणजे काय?
- इ) पुरोगामी राष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- फ) मानवी हक्क म्हणजे काय?
- य) राष्ट्रीय अस्मिता म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारतीय परराष्ट्र धोरणांची उद्दिष्टे सांगा.
- ब) राजनय म्हणजे काय ते सांगा.
- क) दहशतवादाची कारणे सांगा.
- ड) धर्म या संकल्पनेची चर्चा करा.
- इ) नेतृत्वाचे महत्व सांगा.
- फ) भारतातील पर्यावरण चळवळ यावर माहिती लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) पंडित जवाहरलाल नेहरू यांचे परराष्ट्र धोरण
- ब) जागतिक बँक
- क) राजनयाचे प्रकार
- ड) राज्यसंस्थेची भूमिका
- इ) हक्कांचे प्रकार
- फ) स्त्रीविरोधी हिंसाचार

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारताचे सदयकालीन परराष्ट्र धोरण यावर निबंध लिहा.
- ब) राष्ट्रीय राजकारणावर बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) मानवी हक्काचा अर्थ सांगून स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील राजकारण्यांची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4899

[Total No. of Pages : 4

[5963]SODL-204

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar and
Election Studies

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Who is called the Architect of Indian Constitution?
- b) Who was the chairman of Constitution Committee?
- c) What is a Constitution?
- d) What is Preamble?
- e) What is code of conduct?
- f) Define political party.
- g) What is public opinin?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write Information on Drafting Committee.
- b) Write Information on Constitution Assembly.
- c) What are Fundamental Rights?
- d) What is Judicial Review?
- e) Explain the relationship between code of conduct and political leaders.
- f) Write Information on 'Anti-defection law'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Hindu Code Bill
- b) Poona Pact
- c) Social Justice
- d) Electoral Corruption
- e) Propaganda System
- f) Indirect Voting methods

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain Dr. Babasahed Ambedkar's view on fundamental rights.
- b) Comment on Electoral Reforms.
- c) Explain the features of Indian Constitution.
- d) Explain the role of Election Commission in India.

Total No. of Questions : 4]

PA-4899

[5963]SODL-204

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar and
Election Studies

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) भारतीय संविधानाचे शिल्पकार कोणाला म्हणटले जाते.
- ब) घटना समितीचे अध्यक्ष कोण होते.
- क) संविधान म्हणजे काय?
- ड) सरनामा म्हणजे काय?
- इ) आचार संहिता म्हणजे काय?
- फ) राजकीय पक्षाची व्याख्या सांगा.
- य) लोकमत म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मसुदा समिती यावर माहिती लिहा.
- ब) घटना समिती यावर माहिती लिहा.
- क) मुलभूत हक्क म्हणजे काय?
- ड) न्यायालयीन पुनर्विलोकन म्हणजे काय?
- इ) आचारसंहिता व राजकीय नेते यांचा संबंध सांगा.
- फ) पक्षांतरबंदी कायदा यावर माहिती लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) हिंदू कोड बिल
- ब) पुणे करार
- क) सामाजिक न्याय
- ड) निवडणूकीतील भ्रष्टाचार
- इ) प्रचारयंत्रणा
- फ) गुप्त मतदान पद्धती

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा मुलभूत हक्कांबाबतचा दृष्टिकोन सांगा.
- ब) निवडणूक सुधारणा यावर भाष्य करा.
- क) भारतीय संविधानाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील निवडणूक आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4900

[5964]-SODL - 101

[Total No. of Pages : 4

M.A. - I

ECONOMICS

**EC - 1001 : Micro Economic Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five)

[10]

- a) State the Law of variable proportion.
- b) Define Marginal Utility.
- c) What is consumer surplus?
- d) Give the definition of social welfare.
- e) State any two principles of Micro economics.
- f) What is Oligopoly?
- g) Define Economics.

Q2) Write the answer of following questions. (Any four)

[20]

- a) Describe the long term equilibrium in Perfect competition.
- b) Describe the Cobb- Douglas production function.
- c) State the Nature of Economics.
- d) Explain the Characteristics of Indifference Curve.
- e) State the types of Oligopoly Market.
- f) Explain the difference between Micro and Macroeconomics.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any four)

[20]

- a) Cross Elasticity.
- b) Law of returns to scale.
- c) Average Revenue
- d) Price effect
- e) Social welfare function
- f) Feature of Monopoly

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two)

[20]

- a) Explain the feature of Monopolistic Competition.
- b) Describe the Short and Long run equilibrium of Industry in Monopoly.
- c) Explain in detail the economies of large scale production.
- d) Explain in detail the types of Price elasticity.

Total No. of Questions : 4]

PA-4900

[5964]-SODL - 101

M.A. - I

ECONOMICS

EC - 1001 : Micro Economic Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) बदलत्या प्रमाणाचा नियम सांगा.
- ब) सीमांत उपयोगितेची व्याख्या द्या.
- क) उपभोक्त्याचे संतोषाधिक्य म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक कल्याणाची व्याख्या द्या.
- इ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची कोणतीही दोन तत्वे सांगा.
- फ) अल्पजनाधिकार म्हणजे काय?
- य) अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) पूर्ण स्पर्धेतील दीर्घकालीन समतोल विशद करा.
- ब) कॉब डग्लस उत्पादन फलन विशद करा.
- क) अर्थशास्त्राचे स्वरूप सांगा.
- ड) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) अल्पजनाधिकार बाजाराचे प्रकार सांगा.
- फ) सूक्ष्म आणि समग्रलक्षी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) छेदक लवचिकता
- ब) प्रमाण प्रत्ययाचा नियम
- क) सरासरी प्राप्ती
- ड) किंमत परिणाम
- इ) सामाजिक कल्याण फलन
- फ) मत्तेदारीची वैशिष्ट्ये

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) मत्तेदारीयुक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) मत्तेदारीतील उद्योगसंस्थांचा अल्प आणि दीर्घकालीन समतोल विशद करा.
- क) मोठ्या प्रमाणावरील उत्पादनाचे फायदे स्पष्ट करा.
- ड) किंमत लवचिकतेचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4901

[5964]-SODL-102

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1002 : Public Economics

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five)

[10]

- a) What is merit goods?
- b) What is included in direct taxes?
- c) Define Budget.
- d) What is Gender budgeting?
- e) Explain the concept of double taxation.
- f) What is Public finance?
- g) What is budget management?

Q2) Write the answer of following questions. (Any four)

[20]

- a) What are club goods?
- b) What are the principles of debt repayment?
- c) Explain the functions of Niti Aayog?
- d) Discuss - Debt Burden and Future Generation.
- e) What are the problems of Gender Budgeting?
- f) Explain the concept of Optimal Taxation.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any four)

[20]

- a) Features of public goods
- b) Criteria for public investment
- c) Balanced budget multiplier
- d) Deficit financing
- e) Fiscal sector reforms in India
- f) Vertical & horizontal imbalance

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two)

[20]

- a) Explain the principles of taxation
- b) Analyze the implication of budget deficits.
- c) Discuss the arguments for and against balanced budgets.
- d) Explain in detail the various sources of revenue.

Total No. of Questions : 4]

PA-4901

[5964]-SODL-102

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1002 : Public Economics

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) गुणवंत वस्तू म्हणजे काय?
- ब) प्रत्यक्ष करामध्ये कशाचा समावेश होतो?
- क) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगा.
- ड) लिंगाधारित अर्थसंकल्प म्हणजे काय?
- इ) दुहेरी करआकारणी स्पष्ट करा.
- फ) सार्वजनिक आयव्यय म्हणजे काय?
- य) अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) क्लब वस्तू म्हणजे काय?
- ब) कर्ज परतफेडीची तत्वे कोणती आहेत?
- क) नीती आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) चर्चा करा - कर्ज भार आणि भावी पिढी.
- इ) लिंगाधारित अंदाजपत्रकाच्या समस्या सांगा.
- फ) पर्याप्त कर संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सार्वजनिक वस्तूंची वैशिष्ट्ये
- ब) सार्वजनिक गुंतवणुकीचे निकष
- क) संतुलित अंदाजपत्रक गुणक
- ड) तुटीचा अर्थसंकल्प
- इ) भारतातील राजकोषीय सुधारणा
- फ) ऊर्ध्व आणि क्षितीज समांतर असमतोल

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) कर आकारणीची तत्वे स्पष्ट करा.
- ब) अंदाजपत्रकीय तुटीच्या परिणामांचे विश्लेषण करा.
- क) संतुलित अंदाजपत्रकाच्या समर्थनार्थ आणि विरुद्ध युक्तिवाद स्पष्ट करा.
- ड) करमहसुलाचे विविध स्रोत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4902

[Total No. of Pages : 4

[5964]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

**EC - 1003 : International Trade & International Finance
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Answer the following questions in 30 words. (Any Five) **[10]**

- a) When was the first empirical test of Ricardian theory of comparative advantages conducted?
- b) What is product differentiation?
- c) Define net barter terms of trade.
- d) State the assumptions of a free trade policy.
- e) State two example of the non-tariff barriers.
- f) What are economic transactions?
- g) What are the two categories of international transactions?

Q2) Write the answer of the following questions in 100 words. (Any Four) **[20]**

- a) State the criticism of Leontief paradox.
- b) Differentiate between gross and net barter terms of trade.
- c) State the important arguments in favour of trade protection.
- d) What are the economic effects of tariffs?
- e) Why is WTO's dispute settlement procedure significant?
- f) Differentiate between a spot market and forward market.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any Four)

[20]

- a) Law of increasing returns to scale.
- b) Anti-dumping.
- c) Role of the exchange rate.
- d) Causes of exchange rate fluctuations.
- e) Determinants of FDI.
- f) Objectives of the IMF.

Q4) Explain in detail the answer of following questions in 250 words. (Any Two)

[20]

- a) Describe Haberler's opportunity cost theory of trade.
- b) Describe the factors affecting terms of trade.
- c) Trace the history of GATT and compare it with WTO.
- d) Describe the different factors affecting movement of foreign capital.

Total No. of Questions : 4]

PA-4902

[5964]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1003 : International Trade & International Finance

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 30 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) रीकार्डोंच्या तुलनात्मक लाभाच्या सिद्धांताची पहिली प्रायोगिक चाचणी कधी घेण्यात आली?
- ब) उत्पादन भेद म्हणजे काय?
- क) निव्वळ व्यापारशर्तीची व्याख्या करा.
- ड) मुक्त व्यापार धोरणाची गृहीतके सांगा.
- इ) आयात शुल्केतर (नॉन-टेरिफ) अडथळ्यांची दोन उदाहरणे सांगा.
- फ) आर्थिक व्यवहार म्हणजे काय?
- य) आंतरराष्ट्रीय व्यवहाराचे दोन प्रकार कोणते आहेत?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) लिओनतीफच्या विरोधाभासावरील टीका स्पष्ट करा.
- ब) व्यापाराच्या एकूण आणि निव्वळ व्यापारशर्तीमधील फरक करा.
- क) व्यापार संरक्षणाच्या बाजूने महत्वाचे युक्तिवाद सांगा.
- ड) व्यापारशर्तीचे आर्थिक परिणाम काय आहेत?
- इ) WTO ची तंटा निवारण प्रक्रिया (Dispute Settlement Procedure) महत्त्वपूर्ण का आहे?
- फ) हजर बाजार (स्पॉट मार्केट) आणि वायदा बाजार (फॉरवर्ड मार्केट) मधील फरक करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) वाढत्या प्रतीफालाचा नियम
- ब) अवपुंजन (अँटी-डॉपिंग)
- क) विनिमय दराची भूमिका
- ड) विनिमय दरातील चढउतारांची कारणे
- इ) परकीय थेट गुंतवणुकीचे निर्धारक घटक
- फ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दांत सविस्तर सांगा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) हॅबरलरच्या व्यापार संधी खर्चाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) व्यापार शर्तीवर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) GATT चा इतिहास स्पष्ट करा आणि त्याची जागतिक व्यापार संघटनेशी (WTO) शी तुलना करा.
- ड) विदेशी भांडवलाच्या स्थानांतरावर परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4904

[Total No. of Pages : 4

[5964]-SODL-201

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC - 2001 : Macro Economics Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Answer the following questions in 30 words. (Any Five)

[10]

- a) Define inflation.
- b) Explain the concept of open market operation.
- c) What is money?
- d) Define the concept of social accounting.
- e) Explain the concept of Cash Reserve Ratio. (CRR)
- f) What is discount rate?
- g) What is monetary policy?

Q2) Write the answers of the following questions in 100 words. (Any Four) **[20]**

- a) What are the two main flows in an economy?
- b) Explain the limitations of discount rate policy.
- c) Describe the concepts of precautionary motive demand for money.
- d) Explain matrix presentation of social accounting.
- e) What is liquidity trap?
- f) State the various concepts of national income.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) Money multiplier.
- b) Stagflation
- c) Closed economy
- d) Economic growth
- e) Functions of money
- f) Speculative demand for money motive

Q4) Explain in detail answers of the following questions in 250 words. (Any Two)

[20]

- a) Explain the main features of Keynesian approach.
- b) Explain Philip curve.
- c) Explain in detail the two sectoral circular flow of national income.
- d) Explain the quantity theory of demand for money.

Total No. of Questions : 4]

PA-4904

[5964]-SODL-201

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC - 2001 : Macro Economics Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 30 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) भाववाढीची व्याख्या द्या.
- ब) खुल्या बाजारातील व्यवहार ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) पैसा म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक लेखांकन या संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- इ) रोख राखीव प्रमाण स्पष्ट करा.
- फ) वटवणुक दर म्हणजे काय?
- य) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा

[20]

- अ) अर्थव्यवस्थेतील दोन मुख्य प्रवाह कोणते?
- ब) वटवणुकीच्या दराच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- क) पैशाच्या मागणीचा खबरदारीचा हेतु स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक लेखांकनांचे मॅट्रिक्स सादरीकरण स्पष्ट करा.
- इ) रोखता सापळा म्हणजे काय?
- फ) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या मुख्य संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा (कोणतेही चार)

[20]

- अ) पैसा गुणक
- ब) मंदीयुक्त चलनवाढ (Stagflation)
- क) बंदीस्त अर्थव्यवस्था
- ड) आर्थिक वृद्धी
- इ) पैशाचे कार्य
- फ) पैशाच्या मागणीचा सट्टेबाजीचा हेतु

प्र.4) खालील प्रश्नांची 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) केन्स यांच्या दृष्टिकोनाचे मुख्य वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.
- ब) फिलिप्स (Philip Curve) वक्र स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा दोन आर्थिक स्तरीय चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा.
- ड) पैशाच्या मागणीचा चलनसंख्यामान सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4905

[5964]-SODL-202

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC - 2002 : Growth and Development
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) Define Poverty.
- b) What is Migration?
- c) Write the concept of Economic Growth.
- d) Write any two features of economic growth.
- e) When was the WTO established?
- f) What is Industrialization?
- g) Define the Sustainable development.

Q2) Write the answer of following questions. (Any Four)

[20]

- a) Explain the determinants of rural development.
- b) Describe the importance of capital formation in economic development.
- c) Explain the role of Small scale industries in economic development.
- d) Explain the indicators of Economic growth.
- e) Write the indicators of Human Capital.
- f) Explain the role of agriculture in Economic Development.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any Four)

[20]

- a) Importance of Technology in Economic development.
- b) Importance of Service sector in Economic development.
- c) Effects of climate change on Agriculture sector.
- d) Internal sources of Capital formation.
- e) Types of Poverty.
- f) Types of Unemployment.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the big Push theory of Rozenstin Rodan.
- b) Explain the causes of Unemployment.
- c) Explain in detail the importance of Industrialization.
- d) Explain in detail the fundamental features of developing economy.

Total No. of Questions : 4]

PA-4905

[5964]-SODL-202

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC - 2002 : Growth and Development

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) दारिद्र्याची व्याख्या द्या.
- ब) स्थलांतर म्हणजे काय ?
- क) आर्थिक वृद्धीची संकल्पना लिहा.
- ड) आर्थिक वृद्धीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) जागतिक व्यापार संघटनेची स्थापना कधी झाली ?
- फ) औद्योगिकीकरण म्हणजे काय ?
- य) शाश्वत विकासाची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) ग्रामीण विकासातील प्रमुख निर्धारक घटक लिहा.
- ब) भांडवल निर्मितीचे आर्थिक विकासातील महत्त्व विशद करा.
- क) लघु उद्योगांची आर्थिक विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) आर्थिक वृद्धीचे निर्देशक सांगा.
- इ) मानवी भांडवलाचे निर्देशक लिहा.
- फ) आर्थिक विकासात कृषी क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) आर्थिक विकासात तंत्रज्ञानाचे महत्त्व.
- ब) सेवा क्षेत्राचे अर्थव्यवस्थेतील महत्त्व.
- क) हवामान बदलाचे कृषी क्षेत्रावरील परिणाम.
- ड) भांडवल निर्मितीचे अंतर्गत स्रोत.
- इ) दारिद्र्याचे प्रकार.
- फ) बेकारीचे प्रकार.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) रोजेस्टीन रोडान यांचा प्रबळ चालना सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) बेरोजगारीची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) औद्योगिकीकरणाची गरज सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) विकसनशील अर्थव्यवस्थेची मूलभूत वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4906

[5964]-SODL-203

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC - 2003 : Research Methodology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) Define Research.
- b) What is Research Problem?
- c) State the meaning of Research design.
- d) What are the source of data collection?
- e) Define Hypothesis.
- f) State any two objectives of Report writing.
- g) Define Central tendency.

Q2) Write the answer of following questions. (Any Four)

[20]

- a) State the types of Research design.
- b) Explain the importance of Data collection.
- c) State the feature of Hypothesis.
- d) Explain the steps of research report writing.
- e) Describe the merits of interview technique.
- f) What are the objectives of Research report?

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any Four)

[20]

- a) Scope and Nature of research.
- b) Need of Review of literature.
- c) Primary Data collection.
- d) Descriptive research.
- e) Use of computer in Data analysis.
- f) Social science research.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the importance of Research.
- b) Describe the types of Research design.
- c) Explain the procedure of Hypothesis testing.
- d) What is sampling? State the types of sampling.

Total No. of Questions : 4]

PA-4906

[5964]-SODL-203

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC - 2003 : Research Methodology
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) संशोधनाची व्याख्या द्या.
- ब) संशोधन समस्या म्हणजे काय?
- क) संशोधन आराखड्याचा अर्थ सांगा.
- ड) तथ्य संकलनाचे स्रोत कोणते आहेत?
- इ) गृहीतकृत्याची व्याख्या द्या.
- फ) संशोधन अहवालाची कोणतीही दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
- य) केंद्रीय प्रवृत्तीची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधन आराखड्याचे प्रकार सांगा.
- ब) तथ्य संकलनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) गृहीतकृत्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) संशोधन अहवाल लेखनाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- इ) मुलाखत तंत्राचे फायदे विशद करा.
- फ) संशोधन अहवालाची उद्दिष्ट्ये कोणती आहेत?

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधनाची व्याप्ती आणि स्वरूप
- ब) संशोधन साहित्याचा आढावा – गरज
- क) प्राथमिक तथ्य संकलन
- ड) वर्णनात्मक संशोधन
- इ) तथ्य विश्लेषणातील संगणकाचा उपयोग
- फ) सामाजिक शास्त्र संशोधन

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) संशोधनाचे महत्व सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) संशोधन आराखड्याचे प्रकार विशद करा.
- क) गृहीतकृत्याची पडताळणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ड) नमुना निवड म्हणजे काय? नमुना निवडीचे प्रकार सांगा.

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

PA-4639

[Total No. Of Pages : 2

[5946]SODL-339
M.B.A. (Part-II)
THM-MN-35 : Banquet Management
(Semester-III) (2021 Pattern)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Solve any Five from Q.1 to Q.7.*
- 2) *Each question carries equal marks from Q.1 to Q.7*
- 3) *Question No.8 is compulsory.*

[5 × 10 = 50]

Q1) What do you mean by Banquets? Explain the different types of Banquets.

Q2) Explain the History of banquets. State the organisation of the banquets department.

Q3) Explain the methods which help in developing long term relations with firms.

Q4) Examine the Technology used in Banquet Management.

Q5) Describe the structure of an Event Management team.

Q6) Define the term Banquet Management. Discuss the challenges faced in banquet management.

Q7) Explain the different types of pricing methods.

P.T.O.

Q8) Attempt the following questions (any 4):

[4×5=20]

- i) Party catering services.
- ii) Significance of reception in Banquet Hall.
- iii) Importance of forecasting in banquet services.
- iv) Challenges face while organising event.
- v) Important responsibilities of an event director.
- vi) Planning and designing features of the banquet department.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4540

[Total No. of Pages : 4

[5965]SODL-101

F.Y. M.A.

HIS 111 : HISTORY

Theory and Method and Approaches to History

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following : [10]

- i) State the definition of history given by Herder.
- ii) What is mean by History?
- iii) State the two importance of Study of history.
- iv) Who was Herodotus?
- v) Which book written by plini?
- vi) Which book written by Thucydides?
- vii) Which book written by Tacitus?

Q2) Attempt any four questions out of six from the following : [20]

- i) Explain the term political history.
- ii) Write a short note on social history.
- iii) What is mean by Economic History?
- iv) Explain term religious History.
- v) Write the information about Local History.
- vi) Give an account of ancient roman historiography.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following : [20]

- i) Write a short note on Leopold Van Ranke.
- ii) Write the information about the Abul Fazal history writing.
- iii) Write a short note on colonial historiography.
- iv) Write the information about polibius.
- v) Write the information about Chinies historiography.
- vi) State the character's of Christian historiography.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following : [20]

- i) Discuss about Nature of History.
- ii) Give an account of Economic History.
- iii) Define the term cultural history and explain its scope.
- iv) Discuss about ancient Indian religious Historiography.

Total No. of Questions : 4]

PA-4540

[5965]SODL-101

F.Y. M.A.

HIS 111 : इतिहास

इतिहासाचे सिद्धांत, पद्धती आणि इतिहासाचे दृष्टीकोन

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

- i) हर्डर यांनी केलेली इतिहासाची व्याख्या सांगा.
- ii) इतिहास म्हणजे काय?
- iii) इतिहासाच्या अभ्यासाचे दोन फायदे सांगा.
- iv) हिरोडोटस कोण होता?
- v) प्लिनीने कोणता ग्रंथ लिहिला?
- vi) थ्यूसीडाईसने कोणता ग्रंथ लिहिला?
- vii) टॅसिटसने कोणता ग्रंथ लिहिला?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- i) राजकीय इतिहास ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) सामाजिक इतिहास यावर टिप लिहा.
- iii) आर्थिक इतिहास म्हणजे काय?

- iv) धार्मिक इतिहासलेखन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- v) स्थानिक इतिहास या विषयी माहिती लिहा.
- vi) प्राचीन रोमन इतिहासलेखनशास्त्राविषयी आढावा घ्या.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- i) लिओपोल्ड व्हॅण रांके यांच्यावर टिप लिहा.
- ii) अबुल फझलच्या इतिहासलेखनाविषयी माहिती लिहा.
- iii) वसाहतवादी इतिहासलेखनावर टिप लिहा.
- iv) पॉलीबायसविषयी माहिती लिहा.
- v) चिनी इतिहासलेखनाविषयी माहिती लिहा.
- vi) ख्रिश्ती इतिहासलेखनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- i) इतिहासाच्या स्वरुपाविषयी चर्चा करा.
- ii) आर्थिक इतिहास या संकल्पनेचा आढावा घ्या.
- iii) सांस्कृतिक इतिहासाची व्याख्या करुन व्याप्ती स्पष्ट करा.
- iv) प्राचीन भारताच्या धार्मिक इतिहासलेखनाविषयी चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4541

[Total No. of Pages : 4

[5965]SODL-102

M.A.

HIS 112 : HISTORY

**Evolution of Ideas and Institutions in Early India and Ideas
and Institutions in Medieval India**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 to 30 words : **[10]**

- i) Explain the concept of 'New imperialism'.
- ii) State the 'Shaddarshana'.
- iii) Explain the concept of 'Janapada'.
- iv) State the meaning of 'Shreshtin'.
- v) What is means 'Agrahar'?
- vi) Monarchy theocratic system of Governance.
- vii) State the meaning of 'Wakfa'.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- i) State the effect of British colonial historiography.
- ii) Write information about 'Kautilyas Arthshastra'.
- iii) Which was Panchasheel in 'Buddhism'.
- iv) State the Kingship theory of 'Ghazali'.
- v) State the merits and demerits of Mansabdari system.
- vi) Write the information about internal trade in Vijayanagar.

P.T.O.

Q3) Write short note (any four) :

[20]

- i) Sabha Smiti.
- ii) Ashtangmarg.
- iii) Civilization in ancient India.
- iv) Foreign Traveller 'Albiruni'.
- v) Chahalgani.
- vi) Characteristics of Feudalism any five.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- i) State the characteristics about Indus civilization.
- ii) State the social structure in satvahan period.
- iii) Discuss the social transaction in ancient to Medieval era.
- iv) Write the reveiew about social and economical condition in Vijayanagar empire.

Total No. of Questions : 4]

PA-4541

[5965]SODL-102

M.A.

HIS 112 : HISTORY

Evolution of Ideas and Institutions in Early India and Ideas
and Institutions in Medieval India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा :

[10]

- i) 'नवसाम्राज्यवर' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) षड्दर्शन सांगा.
- iii) 'जनपद' हि संकल्पना सांगा.
- iv) 'श्रेष्ठिन' चा अर्थ सांगा.
- v) 'अग्रहार' म्हणजे काय?
- vi) ईश्वरसत्ताक राज्यपद्धती म्हणजे काय.
- vii) वक्क संज्ञेचा अर्थ सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा :

[20]

- i) ब्रिटिशवसाहतवादी इतिहास लेखनाचे परिणाम सांगा.
- ii) कौटिल्याच्या अर्थशास्त्राविषयी लिहा.
- iii) बौद्धधर्मातील पंचशील कोणते.

- iv) गझालीचा राजपद विषयक सिद्धांत सांगा.
- v) मनसबदारी पद्धतीचे गुणदोष सांगा.
- vi) विजयनगरच्या अंतर्गत व्यापारविषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- i) सभा समिती
- ii) अष्टांग मार्ग
- iii) प्राचीन भारतातील नागरीकरण
- iv) परकिय प्रवासी 'अलबेरुनी'
- v) चाळीसगणी (चहलगानी)
- vi) सरजामशाहीची वैशिष्ट्ये कोणतेही पाच

प्रश्न 4) खालील पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- i) सिंधु संस्कृतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ii) सातवाहनकालीन समाजव्यवस्था सांगा.
- iii) प्राचीन युगाकडून मध्ययुगाकडे होणाऱ्या सामाजिक स्थित्यतरांची चर्चा करा.
- iv) विजयनगर साम्राज्यातील सामाजिक आणि आर्थिक स्थितीचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4542

[Total No. of Pages : 4

[5965]SODL-103

M.A. HISTORY

**HIS113 : Maratha Polity and Socio-Economic History of the
Marathas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 to 30 words : **[10]**

- i) State the Parganas in 'Pune Jahagiri'.
- ii) Explain the term about 'Chauthai'.
- iii) Explain the term about 'Upri'.
- iv) Explain the term 'Hedi'.
- v) Explain the term 'Bhigawani'.
- vi) Who was 'Pathakdar'?
- vii) What is 'Ashrafi'?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- i) Write information about the subject of 'Adnyapatra'.
- ii) Write information about 'Barbhai Mandal'.
- iii) Write information about the subject 'Tarike Khafikhan'.
- iv) Write the principle of sufism.
- v) Write information about 'Crime and Punishment'.
- vi) State the land revenue system in Peshwa period.

P.T.O.

Q3) Write short note (any four) :

[20]

- i) Sources of 'Farsi literature'.
- ii) Characteristics of military system of Shivaji Maharaj.
- iii) Contribution of Mahanubhav cult.
- iv) Importance and influence of Bhakti movement.
- v) Higher education in Maratha period.
- vi) Officers in Maratha period.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- i) Write information about the political ethics and state expansion of Shivaji Maharaj.
- ii) Write information about the 'cast struggle' in Marathas period.
- iii) Write information about 'Festivals in Maratha period.
- iv) Write the information about a major maritime trading center in maratha period.

Total No. of Questions : 4]

PA-4542

[5965]SODL-103

M.A. HISTORY

HIS113 : Maratha Polity and Socio-Economic History of the
Marathas

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजव्या बाजूचे आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- i) पुणे जहागीरीतील परगणे सांगा.
- ii) 'चौथार्ड' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- iii) 'उपरी' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- iv) 'हेडी' ही संज्ञा सांगा.
- v) 'बिघावणी' ही संज्ञा सांगा.
- vi) 'पथकदार' कोण होते?
- vii) 'अश्रफी' म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- i) आज्ञापत्रा विषयी माहिती सांगा.
- ii) बारभाई मंडळाची माहिती लिहा.
- iii) 'तारिखे खाफीखान' या ग्रंथासंबंधी माहिती सांगा.

- iv) सुफी पंथाची तत्वे सांगा.
- v) शिवकालीन गुन्हे व शिक्षा याची माहिती सांगा.
- vi) पेशवेकालीन जमीन महसूल पद्धती सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- i) फारशी भाषेतील साधने
- ii) शिवरायांच्या लष्करी व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये
- iii) महानुभाव पंथाचे कार्य
- iv) भक्ती चळवळीचे महत्व आणि प्रभाव
- v) मराठाकालीन उच्च शिक्षण
- vi) शिवकालीन अधिकारी वर्ग

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- i) छ. शिवाजी महाराजांच्या राजनितीची तत्वे आणि राज्य विस्ताराविषयी माहिती सांगा.
- ii) मराठा कालखंडातील जातीय संघर्षा विषयी माहिती लिहा.
- iii) मराठा कालखंडातील सण-उत्सवा विषयी माहिती सांगा.
- iv) मराठा कालीन प्रमुख सागरी व्यापारी केंद्राची माहिती सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4543

[Total No. of Pages : 4

[5965]SODL-104

M. A. - I

HISTORY

**HIS-123 : Heritage Management and History of Technology
in India**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) What are the types of Tangible Heritage?
- b) What is Cultural Heritage?
- c) What are two types of 'Method of Chronology'?
- d) Where is the largest group of caves in India?
- e) What is 'Archive'?
- f) 'Tehri Dam' is built on which river?
- g) What are the three types of medieval cloth?

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) What is the world Heritage? Write down the two types.
- b) Briefly explain the 'Tree ring dating chronology method'.
- c) Explain the three types of Buddhist caves in Maharashtra.
- d) Briefly explain medieval metallurgy.
- e) Briefly explain 'BARC'.
- f) Briefly explain 'ISRO'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Briefly explain Heritage Tourism.
- b) Briefly explain Indus period agriculture.
- c) Explain the Brick Technology of ancient India.
- d) Explain the Architecture of the post Mauryan period.
- e) Briefly explain 'Pussa Institute'.
- f) Briefly explain 'ISRO' satellite centre.

Q4) Attempt any Two out of four from the following :

[20]

- a) Review the metallurgy of ancient India.
- b) Review the paleomagnetic 'dating system'.
- c) Explain the agricultural techno bay in Medieval India.
- d) Analyze in detail the Hydroelectric power projects of post - Independence India.

Total No. of Questions: 4]

PA-4543

[5965]SODL-104

M. A. - I

इतिहास

HIS-123 : भारतातील वारसा व्यवस्थापन आणि तंत्रज्ञानाचा
इतिहास

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या. [10]
- अ) मूर्त वारशाचे प्रकार सांगा.
 - ब) सांस्कृतिक वारसा म्हणजे काय?
 - क) कालमापन पद्धतीचे दोन प्रकार सांगा.
 - ड) भारतातील सर्वात मोठा गुहांचा समूह कोठे आहे?
 - इ) 'पुराभिलेखागार' म्हणजे काय?
 - फ) 'टिहरी धरण' कोणत्या नद्यांवर बांधले आहे?
 - य) मध्ययुगीन कापडाचे तीन प्रकार कोणते?
- प्रश्न 2)** खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या. [20]
- अ) जागतीक वारसा म्हणजे काय? त्याचे दोन प्रकार लिहा.
 - ब) 'वृक्षवलय कालमापन' पद्धतीची थोडक्यात माहिती द्या.
 - क) महाराष्ट्रातील बौद्ध लेण्यांमधील तीन प्रकार स्पष्ट करा.
 - ड) मध्ययुगीन धातुविज्ञान थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - इ) BARC ची थोडक्यात माहिती द्या.
 - फ) ISRO ची थोडक्यात माहिती द्या.

- प्रश्न 3)** खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या. [20]
- अ) वारसा पर्यटनाची थोडक्यात माहिती द्या.
 - ब) सिंधूकालीन शेतीतंत्र थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - क) प्राचीन भारतातील 'विटतंत्रज्ञानाची' माहिती द्या.
 - ड) उत्तर मौर्यकालीन वास्तुकलेची माहिती द्या.
 - इ) 'पुसा इन्स्टीट्यूटची थोडक्यात माहिती द्या.
 - फ) इस्त्रो उपग्रहकेंद्राची थोडक्यात माहिती द्या.

- प्रश्न 4)** खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. [20]
- अ) प्राचीन भारतातील धातुशास्त्राचा आढावा घ्या.
 - ब) पुराचुंबकीय कालमापन पद्धतीचा आढावा घ्या.
 - क) मध्ययुगीन भारतातील शेतीतंत्रज्ञानाची माहिती द्या.
 - ड) स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारताच्या जलविद्युत ऊर्जा प्रकल्पांचे विश्लेषण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4544

[5965]-SODL-201

[Total No. of Pages : 4

M.A.-II

HISTORY

HIS-211 : Cultural History of Maharashtra and Modern

Maharashtra : History of Ideas

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven the following questions.

[10]

- a) State the name of excavated sites in Maharashtra.
- b) Explain the term 'Chaitya'.
- c) What is the mean by 'Guild System'?
- d) Explain the term of 'Simhasanpatti'.
- e) Which deity is worshiped by Mahanubhava cult?
- f) Who wrote the book of 'Stree-Purush' Tulana?
- g) Who started Marathi newspaper 'Prabhakar'?

Q2) Attempt any four out of six following questions.

[20]

- a) Explain the Geographical structure of Ancient Maharashtra.
- b) Write information about Trade and Industries in the period of Sathavahana.
- c) Take a Review about the development of printing press in Maharashtra.
- d) Discuss the achivement of 'Prarthana Samaj' of Maharashtra.
- e) Write a short notes on 'Mukta Salve'.
- f) Discuss the charles wood's Despatch.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six following questions.

[20]

- a) State the information about 'Religious Taxes' in Maharashtra.
- b) Write the characteristics of Muslim architecture of Maharashtra.
- c) Describe the nature of 'Dashavatar Natya' of Maharashtra.
- d) Explain the nature of reform movement in Islam.
- e) Write a short notes on 'Drain of Wealth' theory.
- f) State the importance of 'Sanyukta Maharashtra Movement.

Q4) Attempt any two out of four following questions.

[20]

- a) Describe in detailed about Religious places in Maharashtra.
- b) Explain the contribution of 'Satyashodhak Samaj'.
- c) Discuss the Religious conversion of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- d) Write in detailed information about the nature of Women's Reform Acts in Maharashtra.

Total No. of Questions : 4]

PA-4544

[5965]-SODL-201

M.A. II

HISTORY

HIS-211 : Cultural History of Maharashtra and Modern
Maharashtra : History of Ideas

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) महाराष्ट्रातील उत्खनीत स्थळे नावे सांगा.
- ब) चैत्य म्हणजे काय ?
- क) श्रेणी व्यवस्था म्हणजे काय ?
- ड) 'सिंहासन पट्टी' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- इ) महानुभाव पंथ कोणत्या देवतेची आराधना करतो.
- फ) 'स्त्री-पुरुष तुलना' हा ग्रंथ कोणी लिहला ?
- य) प्रभाकर हे मराठी वृत्तपत्र कोणी सुरू केले ?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्राचीन महाराष्ट्राची भौगोलिक रचना स्पष्ट करा.
- ब) सातवाहनकालिन व्यापार-उद्योगधंद्याची माहिती लिहा.
- क) महाराष्ट्रातील मुद्रणकलेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- ड) महाराष्ट्रातील प्रार्थना समाज या संस्थेच्या कामगिरीची चर्चा करा.
- इ) टिपलिहा-मुक्ता साळवे
- फ) 'चार्ल्स वुडचा खलिता' चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) मध्ययुगीन महाराष्ट्रामध्ये घेतल्या जाणाऱ्या धार्मिक करांविषयी माहिती सांगा.
- ब) महाराष्ट्रातील मुस्लिम स्थापत्यशैलीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) महाराष्ट्रातील 'दशावतार' नाट्य प्रकारच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
- ड) इस्लाम धर्मातील सुधारणा चळवळीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) 'आर्थिक निःसारण सिद्धांत' टिप लिहा.
- फ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे महत्व सांगा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) 'महाराष्ट्रातील धार्मिक स्थळे' याविषयी सविस्तर वर्णन करा.
- ब) 'सत्यशोधक समाज' या संस्थेचे योगदान स्पष्ट करा.
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे धर्मांतर यावर चर्चा करा.
- ड) महाराष्ट्रातील 'स्त्री सुधारणा विषयक कायद्यांचे स्वरूप' याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4545

[5965]-SODL-202

[Total No. of Pages : 4

M.A. - II

HISTORY

**His - 212 : Intellectual History of Modern World and Debates in
Indian Historiography
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) State the meaning of humanism.
- b) What is Counter-reformation.
- c) Which theory was proposed by Nicolaus Copernicus.
- d) What is Colonialism?
- e) What is mean by Orientalism?
- f) Write any four names of Marxist historians in India.
- g) What is Agrahara?

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) State any five Consequences of the Reniassance.
- b) Explain the political causes of the French revolution.
- c) State the basic elements of Nationalism.
- d) State the causes of the decline of Harappan civilization.
- e) Write the characteristics of Indian Feudalism.
- f) Explain the Contribution of Dr.R.C. Majumdar in Indian History Writting.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Write the Causes the Reformation movement in Europe.
- b) Explain the nature of Galileo's revolution.
- c) State the characteristics of post-modernism.
- d) Explain the characteristics of subaltern historiography.
- e) Discuss in brief the original home of Aryans.
- f) State the characteristics of Indian Patriarchy.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following. **[20]**

- a) Review the development of art and literature during the Renaissance period.
- b) Explain the concept and importance of democracy.
- c) Discuss the nationalist historiography in India.
- d) Discuss about the decline of cities in Indian history.

Total No. of Questions : 4]

PA-4545

[5965]-SODL - 202

M.A. - II

HISTORY

His - 212 : Intellectual History of Modern World and Debates in
Indian Historiography

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) मानवतावादाचा अर्थ सांगा.
- ब) प्रति-धर्मसुधारणा चळवळ म्हणजे काय?
- क) निकोलस कोपर्निकसने कोणता सिद्धांत मांडला?
- ड) वसाहतवाद म्हणजे काय?
- इ) पौर्वात्यवाद म्हणजे काय?
- फ) भारतातील कोणत्याही चार मार्क्सवादी इतिहासकारांची नावे लिहा.
- य) अग्रहार म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्रबोधन चळवळीचे कोणतेही पाच परिणाम सांगा.
- ब) फ्रेंच राज्यक्रांतीची राजकीय कारणे स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रवादाचे आधारभूत घटक सांगा.
- ड) हडप्पा संस्कृतीच्या व्हासाची कारणे सांगा.
- इ) भारतीय सरंजामशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) भारतीय इतिहासलेखनातील डॉ.आर.सी. मजुमदार यांचे योगदान सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) युरोपातील धर्मसुधारणा चळवळीची कारणे लिहा.
- ब) गॅलिलिओ क्रांतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) उत्तर-आधुनिकतावादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) वंचिताच्या इतिहासलेखनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) आर्यांच्या मूल स्थानाची थोडक्यात चर्चा करा.
- फ) भारतीय पितृसत्तेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्रबोधन काळातील कला व साहित्याच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- ब) लोकशाहीची संकल्पना व महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) भारतातील राष्ट्रवादी इतिहासलेखनाची चर्चा करा.
- ड) भारतीय इतिहासातील नगरांच्या ज्हासाची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4546

[Total No. of Pages : 4

[5965]-SODL-203

M.A. - II

HISTORY

**HIS - 213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II [1945 - 2000]**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is 'Commercialization of agriculture'.
- b) What is 'Monopoly'.
- c) Explain the meaning of De-industrialization.
- d) State the term 'Balance of trade'.
- e) Explain the concept of human rights.
- f) What is 'OPEC'?
- g) Explain the meaning of K.G.B.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) State the feature of Mahalwari.
- b) State the Provisions of factory act 1911.
- c) Give Information about establishment of Imperial Bank?
- d) Give Information about 'warsa agreement'.
- e) Give an account of the Non-Aligned conference of 1883 in Delhi.
- f) State the rise of Arab nationalism.

Q3) Write the short note. (any four) **[20]**

- a) New Feudal class during the Colonial Period.
- b) Merits of Ryotwari System.

P.T.O.

- c) The iron and steel industry of the 19th Century.
- d) CETO agreement.
- e) Oil industry in West Asia.
- f) Rise of Indo-China Nationalism.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words. **[20]**

- a) State the information about the Source of income for Indian Government.
- b) State the Causes of Development of modern industry.
- c) State the Causes and effect of cold war.
- d) Review about Arab-Israel Conflict.

Total No. of Questions : 4]

PA-4546

[5965]-SODL-203

M.A. - II

HISTORY

HIS - 213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II [1945 - 2000]

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.1) खालील पैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) शेतीचे व्यापारी करण म्हणजे काय?
- ब) 'मकतेदारी' म्हणजे काय?
- क) अनुऔद्योगीकरण चा अर्थ सांगा.
- ड) 'व्यापार संतुलन' संज्ञा सांगा.
- इ) 'मानवी हक्क' संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) 'ओपेक' म्हणजे काय?
- य) के.जी.बी. चा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालील पैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) महालवारी पद्धतीचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) 1911 च्या फॅक्ट्री अॅक्टमधील तरतुदी सांगा.
- क) इम्पिरियल बँकेची स्थापना विषयक माहिती द्या.
- ड) 'वार्सा करारा' ची माहिती द्या.
- इ) 1883 च्या दिल्ली येथील अलिप्ततावादी परिषदेची माहिती द्या.
- फ) अरब राष्ट्रवादाचा उदय सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) वसाहतकालीन नवजमीनदार वर्गाचा उदय.
- ब) रयतवारी पद्धतीचे गुण.
- क) 19 व्या शतकातील लोह व पोलाद उद्योग.
- ड) सिटो करार.
- इ) पश्चिम आशियातील तेल उद्योग.
- फ) इंडो-चीनच्या राष्ट्र वादांचा उदय.

प्र.4) खालील पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) भारतसरकारच्या उत्पन्नाच्या बाबीची माहिती लिहा.
- ब) आधुनिक उद्योगाच्या विकासाचे कारणे सांगा.
- क) शितयुद्धाची कारणे व परिणाम सांगा.
- ड) अरब-इस्त्राईल संघर्षाचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4908

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-101

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems in Indian Epistemology

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What is the etymological meaning of the word 'Philosophy'?
- b) According to Samkhya, who is called 'Purusha'?
- c) State the main Schools of Buddhism.
- d) What is mean by inherent Cause?
- e) Which are the accepted Pramanas by Nyaya philosophy?
- f) What is mean by khyativada?
- g) State the five membered syllogism?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Write a short note on Buddhist Momentariness.
- b) Explain the nature of Caravaca's Dehatmavad.
- c) Explain Shankaracharya's views on external world.
- d) Briefly explain the Samkhya theory of Satkaryavada.
- e) Briefly explain Ramanujacharya's theory of Khyati.
- f) Discuss the major types of inference mentioned by the Naiyayikas.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What is the nature of Atma according to Shankaracharya.
- b) Write a brief description regarding Prakriti mentioned by Samkhyas.
- c) State the nature of the Soul according to the Nyaya.
- d) Briefly state the importance of Arthâpatti as a Pramana.
- e) Explain the Buddhist views on Pratyaksa (Perception) Paramanas.
- f) Briefly discuss Immediate knowledge and Mediate knowledge of Jams.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Write a brief information of the seven categories of the Vaisheshika Philosophy.
- b) Elaborate the theory of causation mentioned by Buddhists.
- c) Elaborate the importance of Pratyaksa Pramâna according to Nyâya Philosophy.
- d) Explain the difference between Atmyakhyati and Astakhyati.

Total No. of Questions : 4]

PA-4908

[5966]SODL-101

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems in Indian
Epistemology
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) 'तत्त्वज्ञान' या शब्दाचा व्युत्पत्तीशास्त्रीय अर्थ काय आहे?
ब) सांख्याच्या मते 'पुरुष' कोणाला म्हणतात?
क) बौद्ध दर्शनातील प्रमुख संप्रदाय सांगा.
ड) समवायी कारण म्हणजे काय?
इ) न्याय दर्शनाने कोणती प्रमाणे स्वीकारली?
फ) ख्यातिवाद म्हणजे काय?
य) अनुमानातील पंचावयव सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) बौद्धांच्या क्षणभंगवादावर थोडक्यात टीप लिहा.
ब) चार्वाकांच्या देहात्मवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
क) शंकराचार्यांचे बाह्य जगताविषयीचे मत सांगा.
ड) सांख्याचा सत्कार्यवाद सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
इ) रामानुजाचार्यांचा ख्यातिविषयक सिद्धांत थोडक्यात सांगा.
फ) नैयायिकांनी सांगितलेल्या प्रमुख अनुमान प्रकाराची चर्चा करा.

- प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) शंकराचार्यांच्या मते आत्म्याचे स्वरूप काय आहे?
 - ब) सांख्यांनी सांगितलेल्या प्रकृति संदर्भात थोडक्यात वर्णन लिहा.
 - क) नैयायिकांच्या मते आत्म्याचे स्वरूप सांगा.
 - ड) प्रमाण म्हणून 'अर्थापत्ति' चे महत्त्व थोडक्यात सांगा.
 - इ) बौद्धांचे प्रत्यक्ष प्रमाणासंदर्भातील मत स्पष्ट करा.
 - फ) जैनांच्या अपरोक्ष व परोक्ष ज्ञानाची थोडक्यात चर्चा करा.

- प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) वैशेषिक दर्शनातील सात पदार्थांची थोडक्यात माहिती लिहा.
 - ब) बौद्धांनी सांगितलेला कारणतेचा सिद्धांत सविस्तर विशद करा.
 - क) न्याय दर्शनानुसार प्रत्यक्ष प्रमाणाचे महत्त्व विशद करा.
 - ड) आत्म्यख्याती आणि असत्ख्याती यांमधील भेद स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4909

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-102

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) State the Parmenides notion of being.
- b) State the etymology of 'Metaphysics'.
- c) How many and which causes written by Aristotle?
- d) What is the Coherentism?
- e) Define : Dualism.
- f) Define : Rationalism.
- g) What is the nature of knowledge?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain in short the Heraclitus's notion of being.
- b) Briefly explain Ayer's notion of Phenomenalism.
- c) Explain the Descartes position on the idea of self.
- d) Write the names and types of categories advocated by Aristotle and explain any one category in details.
- e) What is the Non-Foundationalist approach to the nature and analysis of knowledge?
- f) Write a note on Reliabilism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain in brief 'Realism: theory of reality'.
- b) Write a short note on Hume's theory of Causation.
- c) Explain in short the Empiricist approach towards knowledge.
- d) Explain the Kant's position on the idea of self.
- e) Briefly explain Gettier's problem.
- f) What is the denotative problem of meaning?

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Discuss the Coherence and Pragmatic theories of truth.
- b) Elaborately explain Challenge of scepticism to the possibility of knowledge.
- c) Write a note on Idealism.
- d) Explain the Leibnitz's position on substance.

Total No. of Questions : 4]

PA-4909

[5966]SODL-102

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

- अ) पारमेनाईडची सत्त संकल्पना सांगा.
ब) 'मेटाफिजिक्स'ची व्युत्पत्ती सांगा.
क) अरिस्टॉटलने किती आणि कोणती कारणे लिहिली आहेत?
ड) सुसंगतता म्हणजे काय?
इ) व्याख्या द्या : द्वैतवाद.
फ) व्याख्या द्या : बुद्धिवाद.
य) ज्ञानाचे स्वरूप काय आहे?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) हेराक्लिटसची सत्त संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) एयर ची इंद्रियप्रत्यय संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) स्व संकल्पनेवर देकार्तची भूमिका स्पष्ट करा?
ड) अरिस्टॉटलने सांगितलेल्या कोटी ची नावे आणि प्रकार लिहा आणि कोणत्याही एका कोटीचे सविस्तर स्पष्ट करा.
इ) ज्ञानाचे स्वरूप आणि विश्लेषणासाठी गैर-मूलभूततावाद चा दृष्टीकोन काय आहे?
फ) विश्वासाहतेवर एक टीपा लिहा.

- प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) 'वास्तववाद: सत्त चा सिद्धांत' थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - ब) ह्यूमच्या कार्यकारणभावाच्या सिद्धांतावर थोडक्यात टीपा लिहा.
 - क) ज्ञानाकडे पाहण्याचा अनुभववादी दृष्टिकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - ड) स्व च्या संकल्पनेवर कांटची भूमिका स्पष्ट करा.
 - इ) गेटियरची समस्या थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - फ) अर्थाची निदर्शक समस्या काय आहे?

- प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) सत्याताविषयक उपपत्तींच्या सुसंगतता आणि व्यावहारिक सिद्धांतांची चर्चा करा.
 - ब) ज्ञानाच्या शक्यतेला संशयवादाचे आव्हान विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
 - क) चिदादावर एक टीपा लिहा.
 - ड) द्रव्य संदर्भात लिब्रिट्झचे मत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4910

[Total No. of Pages : 4

[5966]-SODL-103

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 113 : Early Buddhism and Jainism

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

- a) Define Madhyam Marg.
- b) What is Sopadishesa Nirvana?
- c) Who is known as the 'first Tirthankara of Jainism'?
- d) What is Mati?
- e) What is Syadvada?
- f) Who are the Shramanas?
- g) What is Brahmacharya?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

- a) What were the factors responsible for the origin of buddhist philosophy in India? Discuss them.
- b) Explain Dvadasanidana.
- c) Is belief in rebirth and other world a necessary part of buddhist philosophy? Discuss.
- d) Differentiate between Mati and Sruta knowledge.
- e) Differentiate between Dharma and Adharma Jaina terms.
- f) How do you distinguish between a Shramana and a Shravaka?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

- a) What do you understand by Anatta (Anatma)? What are its five aggregates?
- b) What are the two kinds of Nirvana?
- c) How do the Jaina thinkers define knowledge?
- d) Differentiate between Trisha/Tras and Sthavara jivas Jaina terms.
- e) What causes the bondage of the soul and how does it happen?
- f) Explain Prativityasamutpada.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

- a) What are the four different Stages of Arhathood? Describe critically.
- b) Discuss the nature of Dravya (Substance) and its categorization in Jaina Philosophy.
- c) Discuss the three gems of Jaina Ethics (Triratna).
- d) What do you understand by Gunasthana? Discuss its 14 stages in brief.

Total No. of Questions : 4]

PA-4910

[5966]-SODL-103

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI - 113 : प्राचीन बौद्धधर्म आणि जैनधर्म

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- अ) मध्यम मार्गाची व्याख्या द्या.
- ब) सोपादिशेष निर्वाण म्हणजे काय?
- क) 'जैन धर्माचा पहिला तीर्थंकर' म्हणून कोणाला ओळखले जाते?
- ड) मती म्हणजे काय?
- इ) स्याद्वाद म्हणजे काय?
- फ) श्रमण कोण आहेत?
- य) ब्रह्मचर्य म्हणजे काय?

प्रश्न 2) सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

- अ) भारतात बौद्ध तत्त्वज्ञानाच्या उत्पत्तीसाठी कोणते घटक कारणीभूत होते? त्यांची चर्चा करा.
- ब) द्वादशनिदान स्पष्ट करा.
- क) पुनर्जन्म व परलोकवरील विश्वास हा बौद्ध तत्त्वज्ञानाचा आवश्यक भाग आहे का? चर्चा करा.
- ड) मती आणि श्रुत ज्ञान यात फरक करा.
- इ) धर्म आणि अधर्म जैन या संज्ञांमध्ये फरक करा.
- फ) तुम्ही श्रमण आणि श्रावक यांच्यातील फरक कसा ओळखता?

- प्रश्न 3) सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
- अ) अनत्ता (अनात्मा) द्वारे तुम्हाला काय समजते? त्याचे पाच समुच्चय काय आहेत?
 - ब) निर्वाणाचे दोन प्रकार कोणते आहेत?
 - क) जैन विचारवंत ज्ञानाची व्याख्या कशी करतात?
 - ड) त्रस आणि स्थावर जीव या जैन संज्ञांमध्ये फरक करा.
 - इ) आत्म्याचे बंधन कशामुळे होते आणि ते कसे घडते?
 - फ) प्रतित्यसमुत्पाद स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- अ) अर्हत्त्वाच्या चार वेगवेगळ्या अवस्था काय आहेत? टीकात्मक वर्णन करा.
 - ब) जैन तत्त्वज्ञानातील द्रव्य (पदार्थ) चे स्वरूप आणि त्याचे वर्गीकरण यावर चर्चा करा.
 - क) जैन नीतिशास्त्राच्या तीन रत्नांची (त्रिरत्न) चर्चा करा.
 - ड) गुणस्थानाने तुम्हाला काय समजते? त्याच्या 14 टप्प्यांची थोडक्यात चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4911

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-104

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI-115 : Philosophy of Bhagvatgita and Schools of Vedanta - I
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) What is the main objective of Bhagavad Gita?
- ii) What is a Jijnasu Bhakta?
- iii) What is described on the basis of Kshetra and Kshetrajna?
- iv) Write the definition of Niskamakarma.
- v) Briefly state the Prajna-avastha.
- vi) What is Asatkhyati?
- vii) State two functions of Maya.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain Shankaracharya's refutation of momentaryism.
- ii) How does the Gita coordinate Karma, Bhakti and Jnana?
- iii) Explain fully Asparsayoga.
- iv) Explain the concept of Lokasamgraha.
- v) Elaborate the nature of Brahma mentioned by Shankaracharya.
- vi) Explain the concept of Jnana-Vijnana.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Highlight the Dialectic method in the Gita.
- ii) Briefly explain Jnanayoga in Gita.
- iii) Elaborate the concept of Prakriti of Sant Gnandeva.
- iv) Explain the concept of Varnadharma in Gita.
- v) Describe the Avasthatraya mentioned by Gaudapada.
- vi) Explain Shankaracharya's concept of Jagat.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) What is Ajativaada? What arguments does Gaudapada use to prove it?
- ii) How did Shankaracharya refute the Akhyativada.
- iii) Discuss Shankaracharya's theory of Mayavada.
- iv) Explain fully the nature of Bhakti and types of Bhakta in the Gita.

Total No. of Questions : 4]

PA-4911

[5966]SODL-104

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI-115 : Philosophy of Bhagvatgita and Schools of Vedanta - I

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- i) भगवद्गीतेचे मुख्य उद्दिष्ट काय आहे?
- ii) जिज्ञासू भक्त म्हणजे काय?
- iii) क्षेत्र व क्षेत्रज्ञ याच्या आधारे कशाचे वर्णन केले आहे?
- iv) निष्काम कर्माची व्याख्या लिहा.
- v) प्राज्ञअवस्था थोडक्यात सांगा.
- vi) असतख्याति म्हणजे काय?
- vii) मायेची दोन कार्ये सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- i) शंकराचार्यांनी क्षणभंगवादाचे केलेले खंडन स्पष्ट करा.
- ii) कर्म, भक्ती व ज्ञान यामध्ये गीतेने कशा प्रकारे समन्वय साधला आहे?
- iii) अस्पर्शयोग सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) लोकसंग्रहाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- v) शंकराचार्यांनी सांगितलेल्या ब्रह्माचे स्वरूप विशद करा.
- vi) ज्ञान-विज्ञान संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) गीतेतील संवाद पद्धतीवर प्रकाश टाका.
- ii) गीतेतील ज्ञानयोग थोडक्यात विशद करा.
- iii) संत ज्ञानदेवाची प्रकृती संकल्पना विशद करा.
- iv) गीतेतील वर्णधर्म संकल्पना स्पष्ट करा.
- v) गौडपादांनी सांगितलेल्या आवस्थात्रयांचे वर्णन करा.
- vi) शंकराचार्याची जगत् संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) अजातिवाद म्हणजे काय? त्याच्या सिद्धतेसाठी गौडपाद कोणते युक्तिवाद वापरतात?
- ii) शंकराचार्यांनी अख्यातीवादाचे खंडन कशा प्रकारे केले आहे?
- iii) शंकराचार्यांच्या मायावादाची चिकित्सक चर्चा करा.
- iv) गीतेतील भक्तीचे स्वरूप व भक्तांचे प्रकार सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4912

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-201

S.Y.M.A.

PHILOSOPHY

**PHI-211 : Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) What is the concept of *Rnd*?
- ii) Explain knowledge according to Habermas
- iii) State Triratna's of Jainism.
- iv) What is the meaning of 'defence of Common Sense'-G.E. Moore?
- v) What is *Nirvana* according to Buddhism?
- vi) What is the meaning of Naturalism?
- vii) Define: Preyas.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Write a short note on significance of Indian Philosophies of Life.
- ii) What is the 'Systematically Misleading expressions' of Gilbert Ryle?
- iii) Explain any one *Astanga Yoga*.
- iv) Explain any one reduction given by Husserl.
- v) Explain the concept of *Videhmukti*.
- vi) Explain briefly Marxism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain the concept of Intentionality given by Brentano.
- ii) What is the meaning of *Dharma*.
- iii) Briefly describe Psychologism.
- iv) Briefly explain the concept of '*Sreyas*'.
- v) Explain the concept of Human interests according to Habermas.
- vi) Write short note on Vrata's of Jainism.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) Elaborately explain the Husserl on 'Phenomenology as rigorous science'
- ii) Write a note on *Arya-Astangika-Marga* of Buddhism.
- iii) Explain Gadamer's critique of Hermeneutics as a method.
- iv) Write a note on *Visesdharma* (*Varnasharamadharm*).

Total No. of Questions : 4]

PA-4912

[5966]SODL-201

M.A.

PHILOSOPHY

PHI-211 : Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[10]

- i) व्याख्या द्या : ऋण.
- ii) हाबेरमासनुसार ज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) जैनदर्शनातील त्रिरत्नाचे नवे लिहा.
- iv) जी. ई. मूर नुसार 'डिफेन्स ऑफ कॉमन सेन्स' चा अर्थ काय आहे?
- v) बौद्धधर्मानुसार निर्वाण म्हणजे काय?
- vi) निसर्गवादाचा अर्थ काय?
- vii) व्याख्या द्या: प्रेयस

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) भारतीय जीवना तत्त्वज्ञानाच्या महत्त्वावर एक थोडक्यात टीपा लिहा.
- ii) गिल्बर्ट रायलचे 'पद्धतशीरपणे दिशाभूल करणारे अभिव्यक्ती' अर्थ काय आहे?
- iii) कोणताही एक अष्टांगयोग अंग स्पष्ट करा.
- iv) हुस्सेल ने दिलेली कोणतेही एक विश्लेषण स्पष्ट करा.
- v) विदेहमुक्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- vi) मार्क्सवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) ब्रॅंटानोने दिलेली उद्देशता संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) धर्म संकल्पनेचा अर्थ काय ?
- iii) मानसशास्त्रवादाचे थोडक्यात वर्णन करा.
- iv) 'श्रेयस' ही संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- v) हॅबरमासच्या मते मानवी हितसंबंधांची संकल्पना स्पष्ट करा.
- vi) जैन धर्मातील व्रत वर थोडक्यात टीप लिहा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) 'मानसघटनाशास्त्र हे कठोर विज्ञान' या विषयावरील हुस्सेर्लचे स्पष्टीकरण द्या.
- ii) बौद्ध धर्माच्या आर्य-अष्टांगिक-मार्गावर एक टीपा लिहा.
- iii) गडामरची हर्मेन्युटिक्स एक पद्धत म्हणून टीकेचे स्पष्टीकरण द्या.
- iv) वर्णाश्रमधर्म वर एक टीपा लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4913

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-202

M.A. (Distance)

PHILOSOPHY

**PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) What does mean by meta-ethics?
- ii) What is mean by Deontology in ethics?
- iii) Narrate in detail features of Eudemonia Ethics.
- iv) Explain briefly features of 'Reformation'.
- v) Describe Radhakrishnan views on distinction between intellect and intuition
- vi) Write a note on M.N. Roy's criticism of Marxism.
- vii) Discuss in brief Gandhi's notion of Sarvodaya.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Write on J Krishnamurti's conception of 'Thought'.
- ii) Discuss nature of Applied ethics.
- iii) Discuss Aristotle's opinion on virtue.
- iv) Briefly discuss Kant's notion of Categorical imperative.
- v) Discuss Mill's justification for morality.
- vi) Briefly narrate features of 'Renaissance'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Define Satyagraha
- ii) Sarvajanika Satyadharma
- iii) Discuss Radhakrishnan's idealistic view of life.
- iv) Explain how Colonialism led for modernization of India?
- v) Discuss in detail Mill's theory of utilitarianism.
- vi) Narrate Aristotle's conception of happiness.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) Explain in detail Nationalism according to Tagore.
- ii) Explain Iqbal's conception of God.
- iii) Elucidate in detail concept of Meta-ethics.
- iv) Explain Kant's conception of duty.

Total No. of Questions : 4]

PA-4913

[5966]SODL-202

M.A. (Distance)

PHILOSOPHY

PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- i) अधिनीतीशास्त्र म्हणजे काय ?
- ii) नीतिशास्त्रात कर्तव्यवाद म्हणजे काय ?
- iii) 'युडेमोनिया' नीतिशास्त्र याची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- iv) सुधारणेची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
- v) राधाकृष्णन यांनी बुद्धी आणि अंतर्मन यांच्यात केलेल्या फरकाचे वर्णन करा.
- vi) एम. एन. रॉय यांनी केलेल्या मार्क्सवादाच्या चिकित्सेवर टीप लिहा.
- vii) गांधीजींच्या सत्याग्रह संकल्पनेवर थोडक्यात चर्चा करा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- i) जे कृष्णमूर्ती यांच्या विचार संकल्पनेवर लिहा.
- ii) उपयोजित नीतिशास्त्राचे स्वरूप चर्चा करा.
- iii) ऍरिस्टोटलची सद्गुण ही संकल्पना चर्चा करा.
- iv) कांटच्या निरोपाधिक आदेशाच्या संकल्पनेची थोडक्यात चर्चा करा.
- v) मिलनुसार नीतिमत्तेची आवश्यक असणाऱ्या युक्तिवादाची चर्चा करा.
- vi) प्रबोधनाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) सत्याग्रहाची व्याख्या सांगा.
- ii) सार्वजनिक सत्यधर्म
- iii) राधाकृष्णन यांच्यानुसार आदर्शमय जीवनतत्त्वे यांची चर्चा करा.
- iv) वसाहतवाद आधुनिकतेची कसा जबाबदार ठरला याचे स्पष्टीकरण द्या.
- v) मिलचा उपयुक्तातवाद सिद्धांत सविस्तर चर्चा करा.
- vi) ऍरिस्टोटलची आनंद ही संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) टागोर यांचा राष्ट्रवाद सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) इकबाल यांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) अधिनितीशास्त्र सविस्तर विशद करा.
- iv) काण्टची कर्तव्य संकल्पना सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4914

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-203

S.Y.M.A.

PHILOSOPHY

**PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) Define : 'Kaivalya'.
- ii) According to Madhva, which is the svatantra reality?
- iii) State the etymology of the term "Yoga".
- iv) How many and which pramanas accepted by Vallabha?
- v) What is the meaning of 'Hathyoga'?
- vi) According to Nimbarka, What is the meaning of Prapatti?
- vii) Explain 'Esvarapranidhana'.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain 'Asanpradnyat samadhi'.
- ii) Explain the concept of Jiva, according to Madhva.
- iii) Briefly explain the concept of Siddhis of Yoga.
- iv) Briefly describe concept of Jiva, according to Nimbarka.
- v) Briefly explain Buddhist Yoga.
- vi) How many and which kinds of Bhakti explained by Vallabha.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain kshipt cittabhumi of Yoga.
- ii) Explain homogenous difference, according to Madhva.
- iii) Explain the avidya klesa of Yoga.
- iv) What is Brahma, according to Nimbarka?
- v) Briefly explain the concept of Eshvara of Yoga.
- vi) Explain the concept of nirvikalpajnana, according to Ramanuja.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) Write an essay on Yoga's Yama.
- ii) Explain the doctrine of Bhedabheda of Nimbarka.
- iii) Elaborately explain Yoga's epistemology.
- iv) Elaborately explain the criticism of Advaita by Madhva.

Total No. of Questions : 4]

PA-4914

[5966]SODL-203

M.A.

PHILOSOPHY

PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- i) व्याख्या द्या : 'कैवल्य'.
- ii) मध्वाच्या मते, स्वतंत्र तत्त्व कोणते आहे?
- iii) "योग" या शब्दाची व्युत्पत्ती काय आहे?
- iv) वल्लभानी किती आणि कोणते प्रमाण स्वीकारले आहे?
- v) 'हठयोग' चा अर्थ काय आहे?
- vi) निंबार्क मते, प्रपत्तीचा अर्थ काय आहे?
- vii) 'ईश्वर प्रणिधान' समजावून सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- i) 'असंप्रज्ञात समाधी' स्पष्ट करा.
- ii) मध्वाच्या नुसार जीव संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) योग ची सिद्धी संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iv) निंबार्काच्या मते जीवाच्या संकल्पनेचे थोडक्यात वर्णन करा.
- v) बौद्ध योग थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vi) वल्लभानी किती आणि कोणत्या प्रकारच्या भक्ती सांगितल्या.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) योगाची क्षिप्त चित्तभूमी स्पष्ट करा.
- ii) मध्वाच्या मते, सजातीय भेद स्पष्ट करा.
- iii) योगाची अविद्या क्लेश स्पष्ट करा.
- iv) निंबार्कानुसार ब्रह्म म्हणजे काय?
- v) योगातील ईश्वराची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vi) रामानुज प्रणीत निर्विकल्प ज्ञान संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) योगातील यम वर निबंध लिहा.
- ii) निंबार्कचा भेदाभेद सिद्धांत स्पष्ट करा.
- iii) योगप्रणीत ज्ञान मीमांसा सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) मध्वाने अद्वैतावर केलेली टीका सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4914

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-203

M.A.

PHILOSOPHY

PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) Define : 'Kaivalya'.
- ii) According to Madhva, which is the svatantra reality?
- iii) State the etymology of the term "Yoga".
- iv) How many and which pramanas accepted by Vallabha?
- v) What is the meaning of 'Hathyoga'?
- vi) According to Nimbarka, What is the meaning of Prapatti?
- vii) Explain 'Esvarapranidhana'.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain 'Asanpradnyat samadhi'.
- ii) Explain the concept of Jiva, according to Madhva.
- iii) Briefly explain the concept of Siddhis of Yoga.
- iv) Briefly describe concept of Jiva, according to Nimbarka.
- v) Briefly explain Buddhist Yoga.
- vi) How many and which kinds of Bhakti explained by Vallabha.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Explain kshipt cittabhumi of Yoga.
- ii) Explain homogenous difference, according to Madhva.
- iii) Explain the avidya klesa of Yoga.
- iv) What is Brahma, according to Nimbarka?
- v) Briefly explain the concept of Eshvara of Yoga.
- vi) Explain the concept of nirvikalpajnana, according to Ramanuja.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) Write an essay on Yoga's Yama.
- ii) Explain the doctrine of Bhedabheda of Nimbarka.
- iii) Elaborately explain Yoga's epistemology.
- iv) Elaborately explain the criticism of Advaita by Madhva.

Total No. of Questions : 4]

PA-4914

[5966]SODL-203

M.A.

PHILOSOPHY

PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- i) व्याख्या द्या : 'कैवल्य'.
- ii) मध्वाच्या मते, स्वतंत्र तत्त्व कोणते आहे?
- iii) "योग" या शब्दाची व्युत्पत्ती काय आहे?
- iv) वल्लभानी किती आणि कोणते प्रमाण स्वीकारले आहे?
- v) 'हठयोग' चा अर्थ काय आहे?
- vi) निंबार्क मते, प्रपत्तीचा अर्थ काय आहे?
- vii) 'ईश्वर प्रणिधान' समजावून सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- i) 'असंप्रज्ञात समाधी' स्पष्ट करा.
- ii) मध्वाच्या नुसार जीव संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) योग ची सिद्धी संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iv) निंबार्काच्या मते जीवाच्या संकल्पनेचे थोडक्यात वर्णन करा.
- v) बौद्ध योग थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vi) वल्लभानी किती आणि कोणत्या प्रकारच्या भक्ती सांगितल्या.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) योगाची क्षिप्त चित्तभूमी स्पष्ट करा.
- ii) मध्वाच्या मते, सजातीय भेद स्पष्ट करा.
- iii) योगाची अविद्या क्लेश स्पष्ट करा.
- iv) निंबार्कानुसार ब्रह्म म्हणजे काय?
- v) योगातील ईश्वराची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vi) रामानुज प्रणीत निर्विकल्प ज्ञान संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- i) योगातील यम वर निबंध लिहा.
- ii) निंबार्कचा भेदाभेद सिद्धांत स्पष्ट करा.
- iii) योगप्रणीत ज्ञान मीमांसा सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) मध्वाने अद्वैतावर केलेली टीका सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4915

[Total No. of Pages : 4

[5966]SODL-204

M.A. - II

PHILOSOPHY

PHI-214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- i) Name any two principles of biomedical ethics.
- ii) Who supported the abortion on the basis of woman's right to body?
- iii) Name two types of euthanasia and write one-line definition of it.
- iv) What is assisted reproduction?
- v) Which ways Ambedkar advocated for abolition of castes?
- vi) Which two ethical principles Ambedkar considered important?
- vii) Why Ambedkar rejected Marxism? Write in four lines.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) Give one example of the slippery slope argument.
- ii) Explain briefly the issue of justice in euthanasia.
- iii) Explain the rights of foetus in the issue of abortion.
- iv) Explain Ambedkar's notion of Justice and Utility.
- v) Evaluate Ambedkar's critique of Hinduism.
- vi) What is the essential feature of caste according to Ambedkar.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- i) What is dilemma of modern medicine? Explain briefly.
- ii) Discuss rights of patients in euthanasia.
- iii) Explain feminist position in bioethics.
- iv) Explain briefly Ambedkar's position on democracy.
- v) Why Ambedkar preferred philosophy of Gautam Buddha over Karl Marx.
- vi) Evaluate the notion of fraternity advocate by Ambedkar.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- i) Discuss any three principles of Biomedical ethics.
- ii) Evaluate Ambedkar's interpretation of ahimsa of Buddhism.
- iii) Explain the notion of sanctity of life in the context of Bioethics.
- iv) Write an essay on Ambedkar's idea of social justice.

Total No. of Questions : 4]

PA-4915

[5966]SODL-204

M.A. - II

PHILOSOPHY

PHI-214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [10]

- i) जैवनितीशास्त्राच्या दोन तत्त्वांची नावे लिहा.
- ii) स्त्रीच्या स्वतःच्या शरीरावरील अधिकाराच्या अधारे गर्भपाताचे समर्थन कोणी केले आहे?
- iii) इच्छा मरणाच्या दोन प्रकारांची नावे लिहून त्यांची एका वाक्यात व्याख्या लिहा.
- iv) सहायता पूर्वक प्रजनन म्हणजे काय?
- v) कोणत्या मार्गांनी जातीचे उच्चाटन करण्याचे आंबेडकरांनी सांगितले?
- vi) कोणते दोन नीतीची तत्त्वे आंबेडकरांनी महत्त्वाची माणली?
- vii) आंबेडकरांनी मार्क्सवाद का नाकारला हे चार ओळीत लिहा.

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- i) निसरड्या युक्तिवादाचे एक उदाहरण लिहा.
- ii) इच्छामरण संदर्भातील न्यायाची समस्या विशद करा.
- iii) गर्भपाताच्या संदर्भात भ्रूणाचे काय अधिकार असतात ते सांगा.
- iv) आंबेडकरांनी सांगितलेल्या न्याय आणि उपयुक्तता ही तत्त्वे स्पष्ट करा.
- v) आंबेडकरांनी केलेल्या हिंदू तत्त्वज्ञानाच्या चिकित्सेचे परीक्षण करा.
- vi) आंबेडकरांच्या मते जातीचे महत्त्वाचे लक्षण काय आहे?

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- i) आधुनिक औषध शास्त्राचा समोर काय द्वैत आहे ते थोडक्यात विशद करा.
- ii) इच्छामरणाच्या संदर्भातील रुग्णाचे अधिकार यावर चर्चा करा.
- iii) जैवनितीशास्त्राच्या बाबतीत स्त्रीवाद्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- iv) आंबेडकरांची लोकशाहीविषयी ची भूमिका विशद करा.
- v) आंबेडकरांनी कार्ल मार्क्स ऐवजी गौतम बुद्धाच्या तत्त्वज्ञानाचा स्वीकार का केला?
- vi) आंबेडकर प्रणीत बंधुत्व संकल्पनेचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- i) जैवनितीशास्त्राच्या कोणत्याही तीन तत्त्वांची सविस्तर चर्चा करा.
- ii) आंबेडकरांनी केलेली बौद्ध दर्शन प्रणीत अहिंसेच्या मांडणीचे मूल्यमापन करा.
- iii) जैवनितीशास्त्राच्या संदर्भात जीवनाचे पावित्र्य ही संकल्पना विशद करा.
- iv) आंबेडकरांच्या सामाजिक न्याय संकल्पनेवर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4916

[5967]-SODL-101

M.A. - I

SOCIOLOGY

**SC-01 : Classical Sociological Thought and Sociological Theories - I
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) Which country is the origin of sociology.
- b) In which year did sociology emerge as a separate branch?
- c) Who is the author of the book 'Das Capital'?
- d) Who has proposed the concept of class conflict?
- e) Who is the writer of the book 'The Suicide'?
- f) Who proposed the concept of 'Ideal Types'?
- g) Where did the structuralism emerge?

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the concept of 'liberal feminism'.
- b) Explain ethnomethodology.
- c) What is meant by 'objectivity'.
- d) Explain the concept of totemism.
- e) Give information about the concept of alliniation.
- f) Write information about 'French Revolution'

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the concept of positivism Proposed by August Comte.
- b) Discuss Emile Durkheim's concept of social facts.
- c) Explain the relation between.
- d) Explain the features of structural Functional Approach.
- e) Illustrate Radcliffe Brown concept of structural Functional Theory.
- f) Write a note on Alfred Schötsch's contribution.

Q4) Solve any two out of four.

[2×10=20]

- a) What is industrialization? Discuss the causes of industrial revolution.
- b) What are social facts? Explain its features.
- c) Explain Ralf Dahrendorf's conflict theory.
- d) What is meant by enlightenment Explain the important theories of enlightenment.

Total No. of Questions : 4]

PA-4916

[5967]-SODL-101

M.A. - I

SOCIOLOGY

SC-01 : Classical Sociological Thought and Sociological Theories - I

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) समाजशास्त्राचा उगम कोणत्या देशात झाला ?
- ब) एक स्वतंत्र शाखा म्हणून समाजशास्त्राची निर्माती कधी झाली ?
- क) 'दास कॅपिटल' हा ग्रंथ कोणी लिहला ?
- ड) वर्ग संघर्ष ही संकल्पना कोणी मांडली ?
- इ) 'द सुसाईड' हा ग्रंथ कोणी लिहला ?
- फ) 'आदर्श प्रारूप' ही संकल्पना कोणी मांडली ?
- य) संरचना वादाचा उगम कोठे झाला ?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) उदारमतवादी स्त्रीवाद ही संकल्पना विषद करा.
- ब) लोकान्वय पद्धती बद्दल माहिती सांगा.
- क) वस्तुनिष्ठता म्हणजे काय ?
- ड) कुलप्रतीकवाद या संकल्पनेची माहिती द्या.
- इ) परात्मता किंवा अलगीकरण या विषयी माहिती सांगा.
- फ) फ्रेंच राज्यक्रांती विषयी माहिती लिहा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) आगस्त कॉम्टचा प्रत्यक्षवाद स्पष्ट करा.
- ब) एमील दुखीम यांचा सामाजिक तथ्यांचा सिद्धांत यावर चर्चा करा.
- क) आत्मवाद व निसर्गवाद परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- ड) संरचनात्मक कार्यात्मक दृष्टीकोणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) रेडक्लीफ ब्राऊन यांच्या संरचनात्मक कार्यवादी सिद्धांताचे विवेचन करा.
- फ) आल्फ्रेड शुल्टझ यांचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) औद्योगिक क्रांती म्हणजे काय ते सांगून औद्योगिक क्रांतीला जबाबदार असणाऱ्या कारणांचा आढावा घ्या.
- ब) सामाजिक तथ्य म्हणजे काय ते सांगून तथ्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) राल्फ डरेनडार्फ यांच्या संघर्ष सिद्धांताचे विवेचन करा.
- ड) प्रबोधन युग म्हणजे काय? प्रबोधन युगातील प्रमुख संकल्पनांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4917

[Total No. of Pages : 4

[5967]-SODL-102

M.A. - I

SOCIOLOGY

**SC - 02 : Sociology of India & Sociology of Maharashtra : Culture
and Society
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question I carry 10 marks.*
- 2) *Question II, III and question IV carry 20 marks each.*

QI) Answer any five out of seven questions of the following: **[5×2=10]**

- a) "Doing Kinship and Gender" (2000) an auto-biographical account written by whom?
- b) In which year Sociology as a teaching subject was introduced at University of Bombay?
- c) In the Industrial Society the family is limited to husband, wife and their children is called
- d) Who introduced 'Sociology of Development' in India?
- e) According to Census - 2011 what is the percentage of Scheduled tribes in the total population of India?
- f) 'Who were the shudras' the book written by whom.
- g) Who wrote the book "Cultural Revolt in a Colonial Society"?

QII) Answer any four out of six questions of the following; **[4×5=20]**

- a) Discuss on OBC politics in Maharashtra.
- b) Explain the Age of consent bill.
- c) Discuss on Sex Ratio in Maharashtra.
- d) Which are the various stages of colonialism?
- e) Write a note on the Marxist view on nationalism.
- f) What are the main characteristics of a nuclear family?

P.T.O.

QIII) Answer any four out of six questions of the following:

[4×5=20]

- a) Discuss on Popular Culture of Maharashtra.
- b) Discuss on Farmer's Suicides in Maharashtra.
- c) Explain the Employment Guarantee Scheme.
- d) What is structural-functionalism theory in sociology?
- e) What are the main characteristics of caste system in India?
- f) Evaluate the effect of global capitalism on Indian culture.

QIV) Answer any two out of four questions of the following:

[2×10=20]

- a) Explain the role of Rajarshi Shahu Maharaj in the reconstruction of Maharashtra?
- b) What is regional nationalism, discuss about Shivsena?
- c) Discuss the emergence and development of sociology in India.
- d) Analyse the main characteristics of the Indian caste system as enunciated by Ghurye.

Total No. of Questions : 4]

PA-4917

[5967]-SODL-102

M.A. - I

SOCIOLOGY

SC - 02 : Sociology of India & Sociology of Maharashtra : Culture
and Society

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) प्रश्न I ला 10 गुण आहेत.

2) प्रश्न II, III व प्रश्न IV ला प्रत्येकी 20 गुण आहेत.

प्र. I) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[5×2=10]

- अ) “डूइंग कीनशिप एंड जेन्डर” (2000) हे आत्मचरित्र कोणा द्वारे लिहिले गेले आहे?
- ब) अध्यापनाचा विषय म्हणून समाजशास्त्राची सुरुवात मुंबई विद्यापीठात कोणत्या वर्षी झाली?
- क) औद्योगिक समाजात कुटुंब म्हणजे फक्त पती, पत्नी आणि त्यांच्या मुलांना म्हणजे जाते या कुटुंबास कोणते कुटुंब म्हणतात.
- ड) ‘विकासाचे समाजशास्त्र’ ची सुरुवात भारतात कोणी केली?
- इ) जनगणना – 2011 नुसार भारताच्या एकूण लोकसंख्येमध्ये अनुसूचित जमातीची टक्केवारी किती आहे?
- फ) ‘शुद्र पूर्वी कोण होते’ हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- य) “Cultural Revolt in a Colonial Society” हा ग्रंथ कोणी लिहिला?

प्र. II) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) महाराष्ट्रातील इतर मागासवर्गीयांच्या राजकारणावर चर्चा करा.
- ब) संमती वयाचा कायदा स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्रातील लिंग गुणोत्तरावर चर्चा करा.
- ड) वसाहतवादाचे विविध टप्पे कोणते आहेत?
- इ) राष्ट्रवादावरील मार्क्सवादी दृष्टिकोनावर एक टीप लिहा.
- फ) विभक्त कुटुंबाची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?

प्र.III)सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) महाराष्ट्राच्या लोकप्रिय संस्कृतीवर चर्चा करा.
- ब) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यावर चर्चा करा.
- क) रोजगार हमी योजना स्पष्ट करा.
- ड) समाजशास्त्रातील संरचनात्मक-प्रकार्यवादी सिद्धांत म्हणजे काय ?
- इ) भारतातील जातिव्यवस्थेची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती आहेत ?
- फ) भारतीय संस्कृतीवर जागतिक भांडवलशाहीच्या प्रभावाचे मूल्यांकन करा.

प्र.IV)चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[2×10=20]

- अ) महाराष्ट्राच्या पुनर्निर्मितीमधील राजर्षी शाहू महाराजांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) प्रादेशिक राष्ट्रवाद म्हणजे काय ? शिवसेने बद्दल चर्चा करा.
- क) भारतातील समाजशास्त्राचा उदय आणि विकास यावर चर्चा करा.
- ड) घुर्ये यांनी नमूद केलेल्या भारतीय जातिव्यवस्थेच्या मुख्य वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4918

[Total No. of Pages : 4

[5967]-SODL-103

M.A. - I

SOCIOLOGY

**SC - 03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question I carry 10 marks.*
- 2) *Question II, III and question IV carry 20 marks each.*

QI) Answer any five out of seven questions of the following: **[5×2=10]**

- a) What is the long form of SPSS Software?
- b) When the researcher constructs a hypothesis stipulating that there is no difference between two situations, groups, outcomes or phenomenon, this is called Hypothesis.
- c) What is the long form of APA referencing style?
- d) What is a research design?
- e) Ethnographic research is an example of which research method.
- f) Research that uses qualitative methods for one phase and quantitative methods for the next phase is known as:
- g) In which qualitative research approach is the primary goal to gain access to individuals' inner worlds of experience?

QII) Answer any four out of six questions of the following: **[4×5=20]**

- a) Explain the advantages and disadvantages of quantitative data?
- b) Explain the importance of report writing in research.
- c) Explain the significance of the research design?
- d) What is Methodology?
- e) Explain the feminist critiques of positivism.
- f) Explain the difference between Qualitative research and Quantitative research?

P.T.O.

QIII) Answer any four out of six questions of the following:

[4×5=20]

- a) Explain the types of qualitative data analysis.
- b) Explain the advantages of sampling?
- c) Write a note on Epistemology.
- d) Explain the significance of literature review in research?
- e) Write a note on Ethnomethodology.
- f) What is content analysis?

QIV) Answer any two out of four questions of the following:

[2×10=20]

- a) Explain the meaning and characteristics of qualitative data.
- b) Discuss the significance of SPSS software in Social research.
- c) Describe all of the steps in report writing in detail.
- d) Discuss the approach of positivism in Social Research.

Total No. of Questions : 4]

PA-4918

[5967]-SODL-103

M.A. - I

SOCIOLOGY

SC - 03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) प्रश्न I ला 10 गुण आहेत.

2) प्रश्न II, III व प्रश्न IV ला प्रत्येकी 20 गुण आहेत.

प्र. I) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[2×5=10]

- अ) एस.पी.एस.एस. चे विस्तारीत रूप काय आहे?
- ब) जेव्हा संशोधक परिकल्पनेची अशी रचना करतो की, दोन परिस्थिती, समूह, निष्पत्ती किंवा घटक यामध्ये फरक नाही, अशा परिकल्पनेला म्हणतात.
- क) APA या संदर्भ देण्याच्या प्रकाराचे विस्तारीत रूप काय आहे?
- ड) संशोधन आराखडा म्हणजे काय?
- इ) लोकलेख संशोधन हे कोणत्या संशोधन पद्धतीचे उदाहरण आहे?
- फ) एका टप्प्यासाठी गुणात्मक पद्धती आणि पुढील टप्प्यासाठी संख्यात्मक पद्धती वापरनाऱ्या संशोधनास काय म्हणतात?
- य) कोणत्या गुणात्मक संशोधन पद्धतीत व्यक्तींच्या अंतर्गत अनुभवांमध्ये प्रवेश मिळण्याचे प्राथमिक लक्ष्य आहे?

प्र. II) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) संख्यात्मक तथ्यांचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.
- ब) संशोधनातील अहवाल लेखनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) संशोधन आराखड्याचे महत्त्व स्पष्ट करा?

- ड) पद्धतीशास्त्र म्हणजे काय ?
- इ) प्रत्यक्षवादावरील स्त्रीवादी चिकित्सा स्पष्ट करा.
- फ) गुणात्मक संशोधन आणि परिमाणात्मक संशोधन यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.III)सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) गुणात्मक तथ्य विश्लेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) नमुना निवडीचे फायदे सांगा.
- क) ज्ञानमीमांसाशास्त्रावर टीप लिहा.
- ड) संशोधनातील साहित्य आढाव्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) लोकान्वयपद्धतीशास्त्रावर टीप लिहा.
- फ) आशय विश्लेषण म्हणजे काय ?

प्र.IV)चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[2×10=20]

- अ) गुणात्मक तथ्यांचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक संशोधनात एस.पी.एस.एस. सॉफ्टवेअरच्या महत्त्वाची चर्चा करा.
- क) अहवाल लेखनातील सर्व चरणांचे तपशीलवार वर्णन करा.
- ड) सामाजिक संशोधनातील प्रत्यक्षवादी दृष्टिकोनावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4920

[5967]-SODL-201

[Total No. of Pages : 4

S.Y.M.A.

SOCIOLOGY

**SC05-Contemporary Social Theories and Sociology of Globalization
(2019 Pattern) (Semester-III & IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. [10]

- a) What according to Mills is the method to bring about social change?
- b) What strategy was adopted by Habermas against French trends related to critical theory?
- c) What was Gramsci's theological interpretation of Marxism?
- d) Write a biographical note on Antonio Gramsci.
- e) What were the shortcomings of the GATT?
- f) State the relationship between globalization and social justice.
- g) What is the epistemological break Althusser talks about?

Q2) Attempt any four out of six from the following [20]

- a) Where does conflict theory find its inspiration?
- b) How are Religious Ideological state Apparatuses used?
- c) Discuss how the support of Tania Schucht and Pierro Sraffa resulted in Gramsci's book 'Notebooks'.
- d) Write a short-note on the ideas of Michel Foucault.
- e) What causes a change in the field?
- f) What reasons did castells state for the creation of a new social structure?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Examine reflexive sociology as an alternative of positivism.
- b) Explain Habermas's concept of social evolution.
- c) Describe the facilities provided by World Bank to the underdeveloped countries.
- d) Explain the realist vs the liberal concept of civil society.
- e) What is the negative impact of globalization? How does Giddens propose to remove it?
- f) Analyze the role of women in achieving sustainable development.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) What were the socio-political conditions responsible for the origin of new schools of thoughts? Discuss.
- b) Examine the relationship between gender and globalization.
- c) Elaborate on how nations and their people have together resisted the scourge of COVID-19.
- d) Write an essay on transnational migration.

Total No. of Questions : 4]

PA-4920

[5967]-SODL-201

M.A.

SOCIOLOGY

SC05-Contemporary Social Theories and Sociology of Globalization
(2019 Pattern) (Semester-III & IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाचचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) मिल्सच्या मते सामाजिक बदल घडवून आणण्याची पद्धत काय आहे?
- ब) हॅबरमासने चिकित्सा सिद्धांताच्या अनुषंगाने फ्रेंच ट्रेन्डच्या विरोधात कोणती रणनीती स्वीकारली?
- क) ग्रामसीचा मार्क्सवादाबद्दल धर्मशास्त्रीय अन्वयार्थ काय होता?
- ड) अँटोनियो ग्रामसीवर चरित्रात्मक टीप लिहा.
- इ) GATT च्या उणिवा काय होत्या?
- फ) जागतिकीकरण आणि सामाजिक न्याय यांच्यातील संबंध सांगा.
- य) अलथुजरचे पद्धतशास्त्रीय विखंडन काय आहे?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चारचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) संघर्ष सिद्धांताला त्याची प्रेरणा कोठे मिळते?
- ब) धार्मिक वैचारिक राज्य उपकरणे कशी वापरली जातात?
- क) तानिया स्कचट आणि पिअरो श्राफा यांच्या पाठिंब्याचा परिणाम ग्रामसीच्या 'नोटबुक्स' या पुस्तकात कसा झाला याची चर्चा करा.
- ड) मिशेल फुकोल्टच्या कल्पनांवर एक छोटी टीप लिहा.
- इ) क्षेत्रात बदल कशामुळे होतो?
- फ) नवीन सामाजिक संरचनेच्या निर्मितीसाठी कॅस्टेल्सने कोणती कारणे सांगितली?

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) सकारात्मकतावादाचा पर्याय म्हणून प्रतिक्षेपी समाजशास्त्राचे परीक्षण करा.
- ब) हॅबरमासची सामाजिक उत्क्रांतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) अविकसित देशांना जागतिक बँकेने दिलेल्या सुविधांचे वर्णन करा.
- ड) नागरी समाजाची वास्तववादी विरूद्ध उदारमतवादी संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) जागतिकीकरणाचा नकारात्मक परिणाम काय आहे? तो घालवण्यासाठी गिडन्सचा काय प्रस्ताव आहे?
- फ) शाश्वत विकास साधण्यात महिलांच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोनची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) नवीन विचार प्रवाहाच्या उत्पत्तीसाठी कोणत्या सामाजिक-राजकीय परिस्थिती जबाबदार होत्या? चर्चा करा.
- ब) लिंग आणि जागतिकीकरण यांच्यातील संबंध लिहा.
- क) राष्ट्रे आणि त्यांच्या लोकांनी मिळून COVID-19 ची महामारी या अरिष्टाचा कसा प्रतिकार केला ते विशद करा.
- ड) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतरावर एक निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4921

[5967]-SODL-202

[Total No. of Pages : 4

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC-06 : Sociology of Development and Sociology of Human Right
(2019 Revised Pattern) (Semester-III & IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions have the same marks.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven of the following.

[10]

- a) What is development?
- b) Write the meaning of civil society.
- c) Briefly explain the post development perspective.
- d) What is the meaning of global civil Society?
- e) What is the right to health?
- f) Write the meaning of globalization.
- g) What is UDHR?

Q2) Attempt any four out of six of the following.

[20]

- a) Write the component of Gender development index.
- b) Elucidate the capability approach of development.
- c) What are the causes of degrowth?
- d) Elaborate women's rights in India.
- e) Discuss the natural rights theory of human rights.
- f) Write the contemporary criticism of human rights.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six of the following. **[20]**

- a) Elucidate the constitutional rights of tribes.
- b) Describe the feminist perspective as the ideological background of human rights.
- c) Examine the future of human rights.
- d) Explain the correlation between NGOs and community development.
- e) Write the characteristics of Sarvodaya concept of Mahatma Gandhi.
- f) Write about the development experience in Latin America.

Q4) Attempt any two out of four of the following. **[20]**

- a) Explain the millennium development goals.
- b) Critically examine the neo-liberal perspective of capitalist development.
- c) Elucidate the importance of right to information.
- d) Describe different types of human rights movements.

Total No. of Questions : 4]

PA-4921

[5967]-SODL-202

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

SC-06 : Sociology of Development and Sociology of Human Right
(2019 Revised Pattern) (Semester-III & IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवीणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाचचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) विकास म्हणजे काय ?
- ब) नागरी समाजाचा अर्थ लिहा.
- क) विकासात्तर दृष्टिकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) ग्लोबल सिविल सोसायटी याचा अर्थ काय ?
- इ) आरोग्य विषयक अधिकार कोणते ?
- फ) जागतिकीकरणाचा अर्थ लिहा.
- य) UDHR म्हणजे काय ?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) लिंगभाव विकास निर्देशकांची घटक लिहा.
- ब) विकासाचा क्षमताशील दृष्टिकोन विशद करा.
- क) अधोगतीची कारणे कोणती ?
- ड) भारतातील महिलांचे अधिकार विशद करा.
- इ) समाजातील मानवी अधिकारांचा नैसर्गिक हक्क सिद्धांतावर चर्चा करा.
- फ) मानवी हक्कावर समकालीन चिकित्सा करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) आदिवासींच्या संविधानात्मक अधिकारांना विशद करा.
- ब) मानवी हक्काची वैचारिक पार्श्वभूमी म्हणून स्त्रीवादी दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.
- क) मानवी हक्काच्या वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
- ड) स्वयंसेवी संस्था आणि समुदाय विकास यामधील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- इ) महात्मा गांधीजींच्या सर्वोदय संकल्पनेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) लॅटिन अमेरिकेतील विकास विषयक अनुभव लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) विकासाची सहस्रक उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) भांडवलशाही विकासाचा नवउदारमतवादी दृष्टिकोनाचे चिकित्सात्मक परीक्षण करा.
- क) माहितीच्या अधिकाराचे महत्त्व विशद करा.
- ड) मानवी हक्क चळवळीच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4922

[Total No. of Pages : 4

[5967]-SODL-203

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

**SC07-Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern) (Semester - III & IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Write short notes on any five of the following within 100 words each **[10]**

- a) Define city.
- b) What is suburbanization?
- c) Write the meaning of metropol.
- d) What is JNNURM?
- e) Define Diaspora.
- f) State the meaning of cultural diversity.
- g) Write the meaning of nation and nationalism.

Q2) Answer any four of the following within 200 words each **[20]**

- a) State the importance of Urban sociology.
- b) What is global city?
- c) Write on Urban sprawl.
- d) Briefly explain the neo-Marxist theory of ethnicity.
- e) What do you mean by crisis of secularism in India?
- f) Briefly explain hybridity.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following within 200 words each. **[20]**

- a) Write a short note on right to the city.
- b) Briefly explain Simmel's views of city.
- c) Briefly elaborate on ethnic segregation of space.
- d) Write a short note on pluralism.
- e) Analyze the emergence of nationalism in India.
- f) Briefly explain how Diaspora issues are represented in films.

Q4) Answer any two of the following within 400 words each. **[20]**

- a) Explain Louis Wirth's theory of Urbanism.
- b) Elucidate the issues of migration in cities during Covid-19 Pandemic.
- c) Examine the problems in nation-building with suitable examples.
- d) Examine the critical issues in the emergence of nationalism in west.

Total No. of Questions : 4]

PA-4922

[5967]-SODL-203

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

SC07-Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India

(2019 Pattern) (Semester - III & IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी सातपैकी कोणतेही पाच प्रयत्न करा. (प्रत्येकी 100 शब्दात)

[10]

- अ) नगराची व्याख्या लिहा.
- ब) उपनगरीकरण म्हणजे काय?
- क) महानगराचा अर्थ लिहा.
- ड) जेएनएनयूआरएम (JNNURM) म्हणजे काय?
- इ) डायस्पोराचा व्याख्या लिहा.
- फ) सांस्कृतिक विविधतेचा अर्थ सांगा.
- य) राष्ट्र आणि राष्ट्रवादाचा अर्थ लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा. (प्रत्येकी 200 शब्दात)

[20]

- अ) शहरी समाजशास्त्राचे महत्त्व सांगा.
- ब) जागतिक शहर म्हणजे काय?
- क) शहरी विस्तारावर लिहा.
- ड) वांशिकतेवरील नव-मार्क्सवादी दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील धर्मनिरपेक्षतेच्या आरिष्ट म्हणजे काय?
- फ) संकरितता थोडक्यात सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा. (प्रत्येकी 200 शब्दात)

[20]

- अ) शहरांच्या अधिकारांवर एक छोटी टीप लिहा.
- ब) शहराबद्दल सिमलसचा दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) जागेच्या वांशिक पृथक्करणावर थोडक्यात विशद करा.
- ड) बहुविधतेवरील टीप लिहा.
- इ) भारतातील राष्ट्रवादाच्या उदयाचे विश्लेषण करा.
- फ) चित्रपटांमध्ये डायस्पोरा समस्यांचे कसे सादरीकरण केले जाते ते थोडक्यात सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी चारपैकी कोणतेही दोन प्रयत्न करा. (प्रत्येकी 400 शब्दात)

[20]

- अ) लुई वर्थ यांचा नगरवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) कोविड-19 महामारी दरम्यान शहरांमधील स्थलांतराचे प्रश्न विशद करा.
- क) राष्ट्रबांधणीच्या प्रक्रीयेमधील एक आव्हान म्हणून पंजाब मधील चळवळीचे परीक्षण करा.
- ड) पाश्चिमात्य देशांमधील राष्ट्रवादाच्या उदयामागील प्रमुख मुद्द्यांचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4923

[5967]-SODL-204

[Total No. of Pages : 4

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC-08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern) (Revised) (Semester-III & IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All question have the same marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What are gender stereotypes?
- b) What does the National Health Policy, 2017 address?
- c) Why were women not viewed as political beings for most part of history?
- d) Mention women's role in the social reformist Bhakti movement.
- e) What do you mean by social transformation?
- f) What is latency?
- g) Define terrorism.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Mention the feature that gives women the strength and power to fight against discrimination and inequality.
- b) Right to Education.
- c) Describe the concept of honour killings.
- d) Briefly mention Roscoe Pound's concept of 'social engineering'.
- e) Differentiate between repressive and restitutive law.
- f) Central monitoring system.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) How can law be used as an instrument of social reform?
- b) Explain the between sex and gender.
- c) Mention women's role in the social reformist Bhakti movement.
- d) Define communalism.
- e) What is Section 370 of the Indian Penal code?
- f) Write a short note on 'Dialectic Sociology' of Ralf Dahrendorf.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) Describe the prevalence of sexual harassment at the workplace.
- b) Discuss the educational status of women in India.
- c) Describe the causes of violence.
- d) Discuss the link between law and social transformation.

Total No. of Questions : 4]

PA-4923

[5967]-SODL-204

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

SC-08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern) (Revised) (Semester-III & IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाचचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) लिंगभाव स्टिरियोटाइप म्हणजे काय ?
- ब) राष्ट्रीय आरोग्य धोरण, 2017 काय संबोधित करते ?
- क) इतिहासाच्या बहुतेक भागांमध्ये स्त्रियांना राजकीय घटक म्हणून का पाहिले गेले नाही ?
- ड) सामाजिक सुधारणावादी भक्ती चळवळीतील महिलांच्या भूमिकेचा उल्लेख करा.
- इ) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ?
- फ) प्रलंबित म्हणजे काय ?
- य) दहशतवादाची व्याख्या करा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) महिलांना भेदभाव आणि असमानतेविरुद्ध लढण्यासाठी सामर्थ्य आणि सत्ता देणाऱ्या वैशिष्ट्याचा उल्लेख करा.
- ब) शिक्षणाचा अधिकार.
- क) ऑनर किलिंगच्या संकल्पनेचे वर्णन करा.
- ड) रोस्को पाउंडच्या 'सोशल इंजिनीअरिंग' या संकल्पनेचा थोडक्यात उल्लेख करा.
- इ) दडपशाही आणि पुनर्संचयित कायदा यामध्ये फरक करा.
- फ) केंद्रीय देखरेख प्रणाली.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक सुधारणेचे साधन म्हणून कायदा कसा वापरता येईल ?
- ब) लिंगभाव आणि लिंग फरक यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक सुधारणावादी भक्ती चळवळीतील महिलांच्या भूमिकेचा उल्लेख करा.
- ड) जातीयवादाची व्याख्या करा.
- इ) भारतीय दंड संहितेचे कलम 370 काय आहे ?
- फ) राल्फ डॅरेनडॉर्फच्या 'द्वंद्वीय समाजशास्त्र' वर एक छोटी टीप लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळाच्या व्यापकतेचे वर्णन करा.
- ब) भारतातील महिलांच्या शैक्षणिक स्थितीची चर्चा करा.
- क) हिंसाचाराच्या कारणांचे वर्णन करा.
- ड) कायदा आणि सामाजिक परिवर्तन यांच्यातील दुव्यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4924

[Total No. of Pages : 2

[5968]SODL-101

M.A. (Part - I)

PSYCHOLOGY

**EP-102 : Psychometrics : The Science of Psychological
Assessment**

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following :

[10]

- a) What is item bias?
- b) Define score.
- c) What is psychological measurement?
- d) What is item analysis?
- e) Define objective tests.
- f) Define face validity.
- g) What are norms?

Q2) Answer any four of the following :

[20]

- a) Explain classical test theory.
- b) Explain latent variable model.
- c) Discuss about criterion referenced testing.
- d) Discuss about item characteristic curve.
- e) Explain the concept of content validity.
- f) Explain item offensiveness.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following :

[20]

- a) Explain representational measurement model.
- b) Explain the steps of test construction.
- c) Discuss developmental norms with suitable examples.
- d) What is the use of factor analysis in test construction?
- e) Explain the concept of intrinsic test bias.
- f) Write about legal aspects of extrinsic test bias.

Q4) Answer any two of the following :

[20]

- a) Explain ethical issues in psychological testing.
- b) Elaborate item response theory and classical test theory in detail.
- c) Define reliability. Explain the types of reliability in detail.
- d) What is the role of computerization and Artificial intelligence in psychological testing.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4925

[Total No. of Pages : 2

[5968]SODL-102

M.A. (Part - I)

PSYCHOLOGY

EP-103 : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following :

[10]

- a) Write any two purposes of doing research.
- b) What is the meaning of research?
- c) What is the nature of data?
- d) Name any two measures of central tendency.
- e) Define research problem.
- f) Give any two types of Hypotheses.
- g) Define experimental design.

Q2) Answer any four of the following :

[20]

- a) What are the ethical problems in research.
- b) Explain regression.
- c) Write any three designs of sampling.
- d) Comment of choosing appropriate statistical technique in research.
- e) Discuss various Group designs.
- f) Explain the role of t test in research design.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following :

[20]

- a) What are the ethical principles in research?
- b) What are the types of research?
- c) What is the role of correlation in research?
- d) How can we test the normality.
- e) Define sampling with its characteristics.
- f) Discuss Randomized experimental approach.

Q4) Answer any two of the following :

[20]

- a) Explain the research process in detail.
- b) Critically comment on parametric & Non-parametric statistical techniques.
- c) What is Sampling? Explain the types of sampling designs in detail.
- d) Define Experimental design. Discuss the various types of experimental design.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4926

[Total No. of Pages : 2

[5968]-SODL-201

M.A. (Psychology)

EP-201 : COGNITIVE PSYCHOLOGY : ADVANCES AND APPLICATION

(2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Five of the following:

[5×2=10]

- a) What is critical thinking?
- b) Define Neuropsychology.
- c) What is multilingualism?
- d) What is emotional Intelligence?
- e) What is emotional Reciprocity?
- f) Define Forensic psychology.
- g) Define sensory memory.

Q2) Answer any four of the following:

[4×5=20]

- a) Differentiate between Metacognitive & cognition.
- b) Explain in detail the concept of consciousness.
- c) Explain the characteristics of creative thinker.
- d) Explain the impact of sex differences on cognition.
- e) Explain Bloom's taxonomy.
- f) Explain relative/Receiver operating curve.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following:

[4×5=20]

- a) Write a short note on PET scan.
- b) Explain Categories of speech errors with appropriate example.
- c) Explain Kohlberg's stages of moral Development.
- d) Explain VARK learning style.
- e) Explain multiprocess model of memory.
- f) Explain Assumptions of signal detection theory.

Q4) Answer any two of the following:

[2×10=20]

- a) Write an essay on significant role of variable and function on cognitive activities.
- b) Discuss different cognitive phenomenon such as reading, writing, speaking and also mention their barriers.
- c) Explain cognitive Behavioural Therapy.
- d) Explain the application of identity kit.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4927

[Total No. of Pages : 2

[5968]SODL-202

M.A. (Part - I)

PSYCHOLOGY

EP 202 : Psychometrics - Applications

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

- a) Name the subtests of DAT?
- b) Define Creativity.
- c) What are the three comparable variants of the family environment scale?
- d) Define the term self concept.
- e) Mention the application of SCID.
- f) Who created the Rorschach test?
- g) What is the use of the organizational commitment questionnaire?

Q2) Answer any four of the following :

[20]

- a) Discuss the Wechsler intelligence scale for children.
- b) Explain standard progressive matrices.
- c) Write a short note on child rearing questionnaire.
- d) Briefly mention the questionnaire designed to examine tobacco use.
- e) Mention the goal of designing MMPI.
- f) Briefly mention the application of overall job satisfaction scale.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following :

[20]

- a) Explain social intelligence scale.
- b) Explain college adjustment test.
- c) Discuss about Rotter incomplete sentence test.
- d) Write application of TAT.
- e) List the personality traits analysed by the Emotional intelligence test.
- f) Write short note on organizational commitment questionnaire.

Q4) Answer any two of the following :

[20]

- a) Define Interest. Briefly discuss about strong Campbell Interest inventory.
- b) Explain family environment scale in detail. Write its application.
- c) What is projective techniques? Discuss in detail Rorschach ink-blot test.
- d) Explain HRD function questionnaire in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-4928

[5968]-SODL-203

M.A.

PSYCHOLOGY

**EP 203 : Research Methodology - II
(2019 Pattern) (Semester - II)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any 5 of the given 7 questions.

[10]

- a) What are the goals of structure equation modeling?
- b) Distinguish between t -test and H-test.
- c) When should a semi-structured interview be used?
- d) Define theoretical sampling.
- e) Name three ways of memo writing.
- f) Give the classification of qualitative data source.
- g) Give two examples of socio-historical theory.

Q2) Answer any 4 of the given 6 questions.

[20]

- a) What are the assumptions of manova?
- b) Explain the different types of samples.
- c) Explain the disadvantages of semi-structured interview method.
- d) Describe sin recognised narrative structures.
- e) Write about disadvantages of Grounded theory.
- f) Give the premise for using qualitative research method.

P.T.O.

Q3) Answer any 4 of the given 6 questions.

[20]

- a) Explain the process of factor extraction.
- b) What are the assumptions of structural equation modeling.
- c) Elaborate on the use of scientific thought process in formulation of research problem.
- d) What are the assumptions of qualitative research?
- e) Elucidate the importance of memo.
- f) Explain how researches can harness empathy to generate insight in qualitative research.

Q4) Answer any 2 of the following.

[20]

- a) Describe various steps followed in SEM.
- b) Explain about narrative and phenomenological inquiry.
- c) Elucidate code book formulation in detail.
- d) Explain the various strategies used to establish quality in qualitative research.

